

T.C.
HALIÇ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI

**BASEL II KAPSAMIDA KREDİ RİSKİ KAVRAMI VE TÜRKİYE'DE
KRİZLERİN KREDİ RİSKİNE ETKİLERİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan

SİBEL ATLI

Tez Danışmanı

Yrd.Doç.Dr. TURGUT ÖZKAN

Ocak 2008
İSTANBUL

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

İÇİNDEKİLER.....	i
TABLO LİSTESİ.....	iv
GRAFİK LİSTESİ.....	v
KISALTMA LİSTESİ.....	vi
ÖZET.....	vii
SUMMARY.....	x
GİRİŞ.....	1
1. BASEL AKTÖRLERİ VE TARİHSEL SÜRECİ	
1.1. Basel Komitesi.....	3
1.2. Basel Kriterlerinin Amaçları.....	5
1.3. Basel I'in Oluşum Süreci.....	6
1.4. Basel II'nin Oluşum Süreci.....	11
1.4.1. Yeni Sermaye Yeterliliği Uzlaşısı'na (Basel II) Geçiş İlişkin Yol Haritası.....	12
1.4.1.1. Birinci Yapısal Blok.....	13
1.4.1.2. İkinci Yapısal Blok.....	20
1.4.1.3. Üçüncü Yapısal Blok.....	22
1.4.2. Birinci Yapısal Blok : Asgari Sermaye Gereksinimi.....	24
1.4.3. İkinci Yapısal Blok : Denetimsel Gözden Geçirme.....	24
1.4.4. Üçüncü Yapısal Blok: Piyasa Disiplini.....	27
1.5. Basel I Ve II Arasındaki Temel Farklar.....	30

2. TÜRKİYE İÇİN BASEL I VE II'NİN ÖNEMİ

2.1. Türkiye İçin Basel I Ve II'nin Önemi.....	35
2.1.1. Basel II'nin Firmalara Getireceği Avantajlar.....	38
2.1.1.1. Basel II Kriterlerine Göre Türkiye'de Firmalardaki Finansal Yapılanma.....	39
2.1.1.2. Finansal Tabloların Uygunluk Denetimi.....	40
2.1.1.3. İç Kontrol Sisteminin Uygunluk Denetimi.....	40
2.1.1.4. Uluslar Arası Finansal Raporlama Sistemi (UFRS)' ye Uygun Mali Yapının Uyarlanması.....	41
2.1.1.5. Finansal Analiz.....	41
2.1.1.6. Bütçe ve Stratejik Planlama.....	42
2.1.1.7. Proje takibi ve maliyetlendirilmesi.....	43
2.1.1.8. Mevcut Ekonomik Şartlarda Sektörün Ve Firmanın Durumunun Tespiti	43
2.1.1.9. Rekabet Etme Şartları.....	44
2.1.2. Kurumsal Yönetim, Finansal Raporlama Ve Veri Sunum Kalitesi Ve Piyasa Farklılaştırmasına Olan Etkileri.....	45
2.1.2.1. Kurumsal Yönetimin Temel İlkeleri.....	46
2.2. Türkiye'de Basel II Kapsamında İşletmelerin Karşılaşacağı Sorunlar Ve Sorunların Aşılması İçin Yapılması Gerekenler.....	47
2.2.1. İşletmelerin Karşılaşacağı Sorunlar.....	49
2.2.2. Şirketlerin Yapması Gerekenler Ve Öneriler.....	51

3. KREDİ RİSKİ

3.1. Kredi Riski Kavramı.....	58
3.2. Kredi Riskini Etkileyen Faktörler.....	64
3.3. Kredi Riskinin Bankacılık Açısından Değerlendirilmesi.....	66
3.4. Kredi Derecelendirme Sisteminin Unsurları.....	71
3.5. Kredi Riskinin Ölçülmesi.....	78
3.5.1. Risk Ağırlığının Belirlenmesi.....	81
3.5.2. Standart Yöntem.....	82
3.5.2.1. Hazineleden ve Merkez Bankalarından Olan Alacaklar.....	83
3.5.2.2. Bankalardan Olan Alacaklar.....	84
3.5.2.3. Şirketlerden Olan Alacaklar.....	85
3.5.3. Temel İç Derecelendirme Yöntemi.....	86

3.5.4 Gelişmiş İç Derecelendirme Yöntemi.....	88
3.6. Sermaye Yeterliliği Ve Kredi Riski.....	89
3.7. Kredi Riskini Azaltıcı Önlemler.....	90
3.7.1. Teminatlar.....	91
3.7.2. Bilanço İçi Netleşme Anlaşmaları.....	91
3.7.3. Garantiler ve Kredi Türevleri.....	92
3.7.4. Diğer Kredi Riski Azaltım Teknikleri.....	92
3.8. Piyasa Riski Kavramı.....	93
3.9. Operasyonel Risk Kavramı.....	95
4. DÜNYA'DA VE TÜRKİYE'DE KRİZLER VE KREDİ RİSKİ	
4.1. Kriz Kavramı ve Kredi Riski.....	97
4.2. Dünyada Kredi Riskinden Kaynaklanan Krizler.....	98
4.2.1. Güneydoğu Asya Krizi.....	98
4.2.1.1. Tayland Krizi.....	98
4.2.1.2. Filipinler Krizi.....	99
4.2.1.3. Güney Kore Krizi.....	100
4.2.1.4. Malezya Krizi.....	102
4.2.1.5. Endonezya Krizi.....	103
4.2.2. Rusya Krizi.....	103
4.2.3. Latin Amerika Krizi.....	105
4.3. Türkiye'de Kredi Riskinden Kaynaklanan Krizler.....	106
4.3.1. 1994 Krizi.....	108
4.3.2. 1998-99 Krizi.....	109
4.3.3. 2001 Krizi.....	109
4.4. Türkiye'de Krizlerin Bankacılık Sektörüne Etkileri Ve Maliyeti.....	111
5. SONUÇ.....	116
6. KAYNAKLAR.....	118
7. ÖZGEÇMİŞ.....	123

TABLO LİSTESİ

Sayfa No

Tablo 1.1.	Basel I Cook Rasyosu.....	8
Tablo 1.2.	Yeni Sermaye Yeterliliği Uzlaşısı”na (Basel II) Geçiş İlişkin Yol Haritası.....	12
Tablo 1.3.	Basel II'nin İçeriği.....	13
Tablo 1.4.	Basel I ve Basel II'nin Karşılaştırılması.....	30
Tablo 2.1.	Türkiye’de KOBİ Tanımları.....	48
Tablo 2.2.	Avrupa Birliği’nde KOBİ Tanımları.....	49
Tablo 3.1.	Basel II’ye Göre KOBİ Kredilerinin Sınıflandırılması.....	62
Tablo 3.2.	Kurumsal Ve Perakende KOBİ Risk Ağırlıkları.....	63
Tablo 3.3.	Uluslar arası Faaliyet Gösteren Önemli Derecelendirme Kuruluşları.....	73
Tablo 3.4.	Türkiye’de Derecelendirme Kuruluşları.....	74
Tablo 3.5.	Kredi Talebinin Derecelendirme Süreci.....	77
Tablo 3.6.	Derecelendirme Notu ve Kredi Faiz İlişkisi	77
Tablo 3.7.	Kredi Riskinin Hesaplanmasında Uygulanabilecek Yöntemler.....	82
Tablo 3.8.	Hazine Ve Merkez Bankalarına Uygulanacak Risk Ağırlıkları.....	83
Tablo 3.9.	Bankalardan Olan Alacaklarda Uygulanabilecek 1.Opsiyon.....	84
Tablo 3.10.	Bankalardan Olan Alacaklarda Uygulanabilecek 2.Opsiyon.....	84
Tablo 3.11.	Şirketlere Uygulanacak Olan Risk Ağırlıkları.....	85

GRAFİK LİSTESİ

	<u>Sayfa No</u>
Grafik 1.1. Türkiye’de Yaygın Olarak Görülen Teminat Türleri.....	10
Grafik 3.1. Perakende / Kurumsal Firma Tanımı.....	62
Grafik 3.2. İşletmeler, Derecelendirme Kuruluşları ve Bankalar Arasındaki İlişki.....	74
Grafik 3.3. Basel II’nin Çalışma Ortamı.....	75
Grafik 3.4. Derecelendirme Notu ve Kredi Faiz İlişkisi	78

KISALTMA LİSTESİ

BIS	: Bank for International Settlements (Uluslar arası Ödemeler Bankası)
AB	: European Union-EU (Avrupa Birliği)
SYR	: Capital Accord (Sermaye Yeterliliği Rasyosu)
G-10	: Group of Ten (Grup 10)
BDDK	: Bankacılık Düzenleme Ve Denetleme Kurumu
SPK	: Sermaye Piyasası Kurulu
TBB	: Türkiye Bankalar Birliği
KOBİ	: Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler
OECD	: Organization for Economic Cooperation and Development (Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü)
QIS	: Quantitative Impact Study (Sayısal Etki Çalışması)
PD	: Probability of Default (Yükümlülüğünü Yerine Getirememe Olasılığı)
LGD	: Loss Given Default (Borcun Geri Dönmemesi Durumunda Oluşacak Kayıp-Temerrüt Halinde Kayıp)
EAD	: Exposure at Default (Borcun Geri Dönmemesine Karşı Korunmasızlık-Temerrüt Halinde Risk Tutarı)
TİDY	: Temel İçsel Derecelendirme Yaklaşımı
GİDY	: Gelişmiş İçsel Derecelendirme Yaklaşımı
IMF	: International Monetary Fund (Uluslararası Para Fonu)
S&P	: Standart and Poors
Fitch	: Fitch Investors Service
AMA	: Advanced Measurement Approach (Gelişmiş Ölçüm Yaklaşımı)
BIA	: Basic Indicator Approach (Temel Gösterge Yaklaşımı)
SY	: Standardised Approach (Standart Yaklaşım)

T.C.
HALIÇ ÜNİVERSİTESİ
İŞLETME ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

BASEL II KAPSAMINDA KREDİ RİSKİ KAVRAMI VE TÜRKİYE'DE KRİZLERİN
KREDİ RİSKİNE ETKİLERİ

Hazırlayan
SİBEL ATLI

Tez Danışmanı
YRD.DOÇ.DR. TURGUT ÖZKAN

OCAK, 2008

ÖZET

1970'li yılların ilk yarısında sabit kur sisteminin terk edilmesi ve 1974 yılında yaşanan petrol krizi sonucunda, uluslar arası döviz ve bankacılık piyasalarında büyük dalgalanmalar yaratan sorunlara ortak bir çözüm bulmak amacıyla, 1974 yılı sonunda İsviçre'nin Basel kentinde bulunan ve Avrupa Merkez Bankalarının bankası olarak faaliyette bulunmak, uluslararası ödemeler sistemini düzenlemek amacıyla kurulmuş olan Uluslar arası Ödemeler Bankası (BIS) nezdinde "Bankacılık Düzenleme ve Denetim uygulaması Komitesi" adında bir komite oluşturulmuştur. Bankaların sermaye yapısını daha güçlü hale getirebilmek amacıyla 1988 yılında Basel I uzlaşısı yayınlanmıştır. Bu Uzlaşısı ile, uluslar arası alanda faaliyet gösteren bankaların varlıkları ile tuttıkları sermaye arasında risk esasına dayalı bir ilişki kurmaya çalışılmıştır. 1988 Basel Uzlaşısı uluslar arası piyasalarda faal olan bankaların aktiflerinin risklerini ağırlıklandırmak ve buna karşılık gelen asgari sermaye büyüklüğünün

saptamak için yöntemler önermiştir. 1988 Basel Uzlaşısı, ilk amaçlandığı banka çevresinin ötesinde de kabul görmüş ve genelde bankaların sermaye yeterlilik oranlarını artırmaları yönünde olumlu katkı sağlamıştır. Ancak zaman içinde ortaya çıkan gelişmeler bu yaklaşımın bazı açılardan yetersiz kaldığı görüşünü kuvvetlendirmiştir. Sermaye yeterliliği hesaplamasına esas teşkil eden risk ölçütlerinin yeterli olmaması sadece kredi riskinin tanımlanması, elde tutulan varlıklar ve finansal kurumlar arasında hassas bir risk ayrımı yapılmaması gibi unsurlar Basel I standardının en önemli eksiklikleri sayılabilir. Bu noktada mevcut standardın tüm bu eksiklikleri nedeniyle Basel Komitesi, 1999 yılında Yeni Sermaye Yeterliliği Standardı (Basel II) taslağını yayınlamıştır. Basel II, bankalarda etkin risk yönetimi, denetim ve piyasa disiplini geliştirmek, sermaye yeterliliği ölçümlerinin etkinliğini artırmak ve bu sayede sağlam bir bankacılık sistemi oluşturmak ve dolayısı ile finansal istikrara katkıda bulunmak için Basel Bankacılık Denetim Komitesi (*Basel Committee on Banking Supervision – BCBS*) tarafından yayımlanan ve yakın tarihte birçok ülkede yürürlüğe girmesi beklenen standartlar bütünüdür.

Türkiye'nin de 2009 yılında uygulamaya geçmesinin beklendiği Basel II'nin I'den ayrılan en önemli özelliği "kredi riski" kavramıdır. Kredi riski açısından sermaye yükümlülüğünün OECD ülkesi olup olmama kriterine göre belirlenmesi prensibine dayanan "kulüp kuralı (club rule)" Basel II ile birlikte kaldırılmaktadır. Kredi riski; finansal kurum müşterisinin (borrower) yapılan sözleşme gereklerine uymayarak yükümlülüğünü kısmen veya tamamen zamanında yerine getirememesinden dolayı finansal kurumun (anlaşmaya taraf olan-counterparty) karşılaştığı durumlardır. Kredi riskinin ölçülmesi 3 yöntemle gerçekleştirilmektedir. Bunlar; Standart Yöntem, İç Derecelendirme Yöntemi ve Gelişmiş İç Derecelendirme Yöntemidir. Basel II'de kredi riski, krediyi alan tarafların derecelendirme notlarına göre belirlenmektedir. Derecelendirme, bir firmanın finansal verilerinden (bilânço, gelir tablosu vb.) bu verilerinin kalitesine, entelektüel sermayesinden (yönetim kadrosunun ve çalışanlarının kalitesi, firma değeri vb.) geçmiş dönem performansına ve gelecek dönemlere ilişkin plan ve projelerine kadar bir çok faktörü kapsayan ve bu faktörleri ortak bir paydada toplayarak, rasyonel bir değerlendirmeye tabi tutulmasına ve sayısallaştırılmasına; bu sayısallaştırılmış verinin bağımsız derecelendirme kuruluşlarınca önceden tespit edilen derecelendirme tablolarında ulaşılan nihai bir not haline gelmesine kadar varan sürece denilmektedir.

Finans piyasalarında birbiri ardına ve etkileri uzun süren finansal krizler yaşanmıştır. Özellikle 1990'lı yıllarda yaşanan finansal krizlerin, küreselleşmenin bir sonucu olarak, bulaşma etkisi ile dünya piyasalarına da kolayca yayılabildiği gözlemlenmiştir. Yapılan incelemeler, meydana gelen bu krizlerin büyük ölçüde risk yönetimindeki yetersizliklerden kaynaklandığını ortaya koymuştur. finansal sistem içerisinde yer alan bankalarda risk yönetim kalitesinin artırılmasının finansal piyasalarda da istikrarı sağlayacağı düşüncesiyle, bankacılık sektörüne yönelik olarak Basel II Sermaye Yeterliliği düzenlemeleri oluşturulmuştur.

Basel II, bankacılık sektöründe risk yönetiminin geliştirilmesi, denetim otoritesinin denetim süreçlerini geliştirmesi, derecelendirme kuruluşlarının kurulması, temerrüt ve operasyonel risklere ilişkin veri tabanlarının oluşturulması, reel sektörün kayıt altına alınması ve rekabet eşitliğinin sağlanması açısından bir fırsattır. Ancak, Basel II'ye geçiş sürecinde gerekli faydanın sağlanabilmesi ve bankaların olumsuz etkilenmelerinin önlenmesi gerekir. Bu amaçla, bankacılık işlemlerinde taraf olan denetim otoritelerinin, bankaların ve reel sektör firmalarının yapmaları gerekenler bulunmaktadır.

Bu çalışmada, Türk bankacılık sektörünün kredi riski açısından Basel II'ye uyum sürecinin hangi aşamada olduğu ve mevcut durumdaki kredi riski yönetiminde karşılaşılan sorunları tespit edilmiştir. Son olarak bankalar arasında; kredi riski yönetimi açısından; Basel II'ye yönelik hazırlık aşaması değerlendirilmiş ve bu konuya yönelik önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar kavramlar: Basel I, Basel II, Kredi Riski, Kriz, Sermaye Yeterliliği

THE GOLDEN HORN UNIVERSITY

MASTER THESIS, DEPARTMENT OF BUSINESS ADMINISTRATION

EFFECTS OF CRISES ON CREDIT RISK IN TURKEY, MEANING OF BASEL II

SİBEL ATLI

SUPERVISOR: YRD.DOÇ.DR.TURGUT ÖZKAN

JANUARY, 2008

SUMMARY

As a result of the fuel crisis in 1974 and abandonment of constant rate system in the early 1970s, to find a solution for the common problems in the international Exchange and banking marketing, at the end of the year 1974 in Switzerland in the city Basel, a committee was established to arrange the international payment system. The bank's name is International Payment Bank as a committee "Banking Arrangement and Control Application Committee". In 1988 Basel I was published to strengthen Banks' capital structure. With this convention it tried to make relation based on the risk principals between the existence of the banks which are active on the international area and the capitals. 1988 Basel Convention suggested methods to determine the largeness of the capital of the banks which are active in the international markets. 1988 Basel I was accepted as well as the other banks and generally it contributed positive methods to increase bank's capital accord. But later emergent approaches strengthened that it became insufficient. The most important absence to be counted in 1988 Basel standart are the insufficiency of the risk criteria to the basic of capital accord calculation to be just defining the credit risk and not making sensitive difference between financial corporations. For these deficiencies in 1999, Basel Committee was published New Capital Accord Standard Basel II is, developing the controlling and marketing discipline, increasing the activity of capital accord measurements and with these to form a banking system and

consequently to contribute financial stability. Basel Committee on Banking Supervision (BCBS) is out and outer standarts and in a lot of countries it is hoped to come into force.

It is hoped to be applied in Turkey in the year 2009 and the most important difference of Basel II from Basel I is credit risk concept. Club rule is being removed by Basel II. Credit risk measurement is made by 3 methods; Standart Method, Internal Ratings and Advanced Internal Ratings Method. In Basel II credit risk is defining by the graduation of the parts who get credit Measurement means firm's financial datas (balance-sheet, income statement. etc.) and these data's qualities, past period performans and future period plan and projects which are covered and collected at the same denominator and consider rationally and making it digitized. In finans marketing there had long term financial crises was existed. Especially in 1990s by globalization and by the results of existant financial crises transmission effect was watched in world marketing. With the inspections it is betrayed that the insufficiency in the risk managements caused these crises. Because of a thought of increasing the quality of risk management in financial marketing areas for stability Basel II Capital Accord was formed.

Basel II is a chance to develop the risk management in banking sector, developing supervision authority process, establishing classifying institutions, forming data bases and to provide the equality in the competition. But negative effects has to be prevented for the banks in the transition process to Basel II. For this purpose supervision authorities, real sector firms has duties to do.

In this labor, in terms of Turkish banking sector credit in Basel II harmony process, risk stage and the problems encountered in the existed credit risk management is determined. Finally, among the banks in terms of credit risk management, some suggestions are made intended to Basel II preparation stage.

Key Concepts: Basel I, Basel II, Credit Risk, Crisis, Capital Accord

GİRİŞ

Dünya ekonomisi, 1980'li yıllarda başlayan ve 1990'lı yıllarda hızlanan bir küreselleşme sürecine girmiştir. Küreselleşmenin, özellikle gelişmiş ülkelerde uygulamaya konulan liberal iktisat politikaları ve bilişim/iletişim teknolojisi alanlarında kaydedilen ilerlemelerin etkisiyle hızlandığı kabul edilmektedir. Liberal iktisat politikaları ve teknoloji alanında yaşanan atılımlar ve gelişmeler, reel sektör firmalarını daha rekabetçi bir yapıya zorladığı gibi finans sektörü üzerinde de önemli etkide bulunmuştur. Bu gelişmeler bankaların iç yapılarının daha karmaşık hale gelmesine neden olmuştur. 1988 yılında Uluslar arası Ödemeler Bankası(BIS) öncülüğünde sermaye yeterliliğine ilişkin ilk uzlaşısı olan Basel I söz konusu banka bünyesinde faaliyet gösteren Basel Bankacılık Denetim Komitesi (Basel Committee on Banking Supervision-BCBS) tarafından 1988 yılında yayımlanmıştır. Ancak Basel I'in eksik yanları zaman içinde kendini gösterince komite yeni sermaye uzlaşısı olan Basel II'yi hazırlama yoluna gitmiştir. Çalışmanın birinci bölümünde Basel Komitesinden, Basel I ve Basel II'nin oluşum süreçleri anlatılmış olup Türkiye için önemi ve Basel II'nin firmalara getireceği avantajlar üzerinde durulmuştur.

Çalışmanın ikinci bölümünde kredi riskine değinilmiştir. Basel II'nin sermaye yeterliliği formülünün paydasını oluşturan piyasa riski ve sonradan eklenen operasyonel riskten bahsedilmiş ve ağırlıklı olarak da en önemli risk türü olan kredi riski kavramı, kredi riskini etkileyen faktörler, Basel II'nin bankacılık açısından değerlendirilmesinden bahsedilmiştir. Kredi riskinin ölçülmesinde üç yöntem olan, standart, iç derecelendirme ve gelişmiş iç derecelendirme yöntemi anlatılmış olup, mevcut kredi riskini azaltıcı önlemleri üzerinde durulmuştur.

Üçüncü bölümde ise, kriz kavramı ve kredi riski ilişkisi üzerinde durulmuş olup Dünyada ve Türkiye'de meydana gelen başlıca ekonomik krizler ve Türkiye'de krizlerin

bankacılık sektörüne etkileri ve maliyeti, krizlerin doğrudan bankaları ilgilendiren Basel II kapsamında kredi riskine etkileri üzerinde durulmuştur.

Dördüncü ve son bölümde ise; Türkiye için Basel I ve II'nin önemine değinilmiştir. Türkiye'deki firmaların Basel II sürecini kendilerine avantaj haline getirebilmeleri için uygulamaları gereken finansal yapılanmanın nasıl olması gerektiği ve bu süreçte karşılaşacakları güçlükler, sorunlar ve ortaya çıkacak sorunları zararsız ya da minimum zararlarla atlatabilmeleri için yapmaları gerekenler üzerinde durulmuştur.

1. BASEL AKTÖRLERİ VE TARİHSEL SÜRECİ

Bankacılık piyasalarındaki eksiklikleri, dalgalanmaları düzenlemek üzere bir araya gelen Basel aktörlerini, oluşturdukları düzenleyici kriterlerini, sermaye yeterliliğini meydana getiren üç ana bloğu ve Basel I ve II'nin arasındaki farkları aşağıda görmek mümkündür.

1.1. Basel Komitesi

Basel Bankacılık Gözetim Komitesi, İsviçre'nin Basel kentinde, gelişmiş ülkelerin katılımıyla 1974 sonunda On Ülke Grubu (Group Of Ten, G -10) ülkeleri olan Belçika, Kanada, Fransa, İtalya, Japonya, Hollanda, İsveç, İsviçre, İngiltere ve ABD Merkez Bankası Başkanları tarafından kurulmuştur. Basel Komitesi Avrupa kıtasında doğmuş, uzun yıllar burada bankacılık sistemini denetlemiş, ülkeler arasında koordinasyonu sağlamış, tavsiyelerde ve bir dizi önlemlerin alınmasında öncü rol oynamıştır. Komite kararları alma esnasında uluslar arası bankalar ve yerel bankalar ile çalışmakla kalmamış, tüm otoritelerle ortak yürütülen çalışmalar sayesinde, sektörün nabzını tutarak bankacılık sektörünün faydası ve geleceği için standartları belirlemiştir.

1970'li yılların ilk yarısında sabit kur sisteminin terk edilmesi ve 1974 yılında yaşanan petrol krizi sonucunda, uluslar arası döviz ve bankacılık piyasalarında büyük dalgalanmalar yaratan sorunlara ortak bir çözüm bulmak amacıyla, 1974 yılı sonunda İsviçre'nin Basel kentinde bulunan ve 17 Mayıs 1930'da, Avrupa Merkez Bankalarının bankası olarak faaliyette bulunmak ve uluslararası ödemeler sistemini düzenlemek amacıyla kurulmuş olan Uluslar arası Ödemeler Bankası (BIS) nezdinde "Bankacılık Düzenleme ve Denetim uygulaması Komitesi" adında bir komite oluşturulmuştur.* Uluslararası Ödemeler Bankası (Bank for International Settlements-BIS) bünyesinde ve yılda 4 kere toplanan komitenin altında 30 civarında çalışma grubu faaliyet göstermektedir. Komitenin sekreteryahizmetleri İsviçre'nin Basel şehrinde Uluslar arası Takas Bankası (BIS) tarafından verilmektedir.

* <http://www.kto.org.tr/tr/dergi/dergiyazioku.asp?yno=425&ano=51>, 10.12.2007

Bu niteliği ile BIS bütün merkez bankalarının bankası niteliği taşımaktadır. BIS'in bugün 17 üyesi bulunmaktadır. Bunlardan 6'sı temel üye (ABD, Belçika, Fransa, Almanya, İtalya, İngiltere Merkez Bankaları) Başkanlarıdır. Kalanlardan 6'sı bu üyelerin kendi ülkelerinden seçecekleri ek üyeler ile, Kanada, Japonya, Hollanda, İsveç ve İsviçre'nin üyelerinden oluşmaktadır.*

Komite, 1988 yılında sektörü büyük ölçüde etkileyen sermaye yeterliliğine ilişkin ilk düzenlemesini yayımlamıştır. Bu düzenleme ülkelerde farklı standartlarda uygulanan ya da hiç olmayan sermaye yeterliliği hesaplama sistemlerini tek bir yapıya kavuşturmuştur. Bu standartlar ile bankaların uymaları gereken kriterler belirlenmiş ve bankaların krizlere karşı dayanıklılığını artırmak üzere, sermayelerinin, riskli aktiflere oranının yüzde 8'den az olmasını engelleyen sermaye yeterlilik rasyosu getirilmiştir. Basel I olarak adlandırılan bu düzenleme, dünyada yetkili otoritelerce kabul görmüş ve halen de geniş bir ülke grubunda uygulamada bulunmaktadır. Basel Bankacılık Denetim Komitesi, 1988 yılında farklı ülkelerde uygulanan sermaye yeterliliği hesaplama yöntemlerini birbirleriyle uyumlu hale getirmek ve bu konuda uluslararası platformda geçerli olacak asgari bir sektör standardı oluşturmak amacıyla Basel I olarak adlandırılan Sermaye Yeterliliği Uzlaşısını yayımlamıştır (Ay, 2007,s:2).

Komite kurulduğundan bu yana birçok belge üretse de bunlardan en önemlisi, 1988 yılında çıkardığı Basel Sermaye Mutabakatı'dır. Basel I, Komiteye üye ülkelerde 1992 yılı sonu itibariyle uygulanmak üzere çıkarılmış ancak, üye ülkeler dışındaki ülkelerde de aşamalı olarak uygulanmaya konulmuştur. Basel I Mutabakatı adlı karar ile "sermaye yeterliliği" ile ilgili uluslararası düzeyde standart getirmiştir ancak, Basel I'in getirmiş olduğu düzenlemelerin global ekonomideki gelişmeler karşısında yetersiz kalması üzerine 1999 yılında yeni bir düzenleme hazırlığına girişen Komite, daha geniş kapsamlı bir bankacılık düzenlemesi olan Basel II'ye gitmiştir. Komitenin herhangi bir uluslar üstü yasal veya formel gözetim yetkisi bulunmamaktadır. Bunun yerine, genel gözetim veya uygulama standartları geliştirerek bunları ülkelerin ihtiyari olarak kendilerine adapte etmesi yönünde çalışmaktadır. Böylece komite hiçbir zorunlu bağlayıcılık olmadan esas olarak standartların geliştirilmesi ve uluslar arası düzeyde uyumlaştırılması amacına hizmet etmektedir (Özçam, 2004, s:1).

* <http://www.akademiagitim.com.tr/makale.php?islem=detay&makaleid=51>, (Dr. Şenol Babuşcu, Adalet Hazar Basel II ve Şirketler Üzerindeki Etkileri, 10.01.2008)

Komitenin düzenlemeleri tavsiye niteliği taşımaktadır. Bankacılık sektörü düzenlemeleri ile ilgili tasarı ve teklifler üreterek bunları tartışmaya açabilir. Komitenin kararları ve tavsiyelerini uygulama inisiyatifi, yerel otoritelere ve yerel kanun uygulayıcılarına bırakılmış olmasına rağmen, sektörün uluslar arası sermaye akışları ile birbirleri ile kurdukları yakın ve kesintisiz ilişkiler sebebiyle bir anlamda, Komite kararları uygulanması zorunluluk haline gelen standartlar olarak ortaya çıkmıştır. Bununla birlikte AB Komisyonunun Basel II olarak adlandırılan son Komite kararlarını aynen benimseyerek müktesebata dahil etmesi şimdiden Birlik üyesi 25 (Bulgaristan ve Romanya'nın katılımıyla 27) ülkenin de bu standartları uygulamak zorunda olduğunun kesin bir göstergesidir.*

Basel Komite'nin son dönemlerde yayımladığı bankacılıkta etkin uygulamalar konusundaki yeni dokümanlar, bankaların faaliyetleri ile ilgili stratejiler geliştirmeleri ve bu stratejilerin uygulanmasına yönelik sorumluluğun belirlenmesi gereğini ortaya koymaktadır. Ayrıca, mevcut koşullara, kararlara ve faaliyetlere ilişkin bilginin şeffaflığı büyük ölçüde banka yönetiminin değerlendirilmesine yönelik piyasa katılımcılarına yeterli bilgi sağlanması yönünde üstlenilen sorumluluk ile ilişkilidir (TBB, 1999, s:3).

Basel Komitesi tarafından yapılan çalışmalar, temel olarak bankaların risk yönetimine odaklanması, sermaye hesaplamasında risk duyarlılığı daha fazla olan ve daha esnek bir yapının oluşturulması ve bankacılık sisteminde bilinçli bir risk yönetim kültürü oluşturulması için yürütülmüştür. Bu düzenlemelerden doğan yükümlülüklerin yerine getirilmesi esnasında teşviklerin ve uyumluluğun yükseltilmesi amaçlanmaktadır (Vural, 2007, s:11).

1.2. Basel Kriterlerinin Amaçları

Bankacılık sistemine yeni düzenlemeler getirmek için oluşturulan Basel Kriterlerinin amaçlarını maddeler halinde şöyle sıralayabiliriz:

- a. Uluslararası finans işlemlerinin kolaylaştırılmasını sağlamak,
- b. Globalleşen finans piyasalarında düzenleyici kurallar oluşturmak,

* www.yasarkizilkum.com/sirku/200736.doc+%C3%BCIkenin+de+bu+standartlar%C4%B1+uygulamak+zorund+a+oldu%C4%9Funun+kesin+bir+g%C3%B6stergesidir.&hl=tr&ct=clnk&cd=1&gl=tr, (Yaşar Kızılkum, 28.12.2007)

- c. Uluslararası piyasalarda istikrarı sağlamaya yönelik öneriler getirmek (Babuşcu, 2006,s:2),
- d. Üye ülkeler arasında denetim konularında işbirliğine olanak sağlayacak bir forum oluşturmayı, daha geniş bir bakış açısıyla da dünya çapında denetim geliştirilmesini, bankacılık denetim kalitesinin artırılmasını sağlamak,
- e. Hiçbir yabancı bankanın denetimden kaçamaması ve yeterli bir seviyede denetimin olması, uluslar arası denetim kapsamındaki farklılıkları ve boşlukların giderilmesini sağlamak (TBB,Aydın, s:3),
- f. Tasarruf sahipleri ve yatırımcının korunmasına yardımcı olmak,
- g. Kredi mekanizmasının etkin olarak çalıştırılmasını sağlamak,
- h. Bankaların kredi portföyünün kalitesinin artırılmasını sağlamak,
- i. Piyasa disiplininin oluşturulmasını sağlamak,
- j. Global bankacılık sisteminde güvenliği sağlamak,
- k. Bankaların genel olarak denetlenebilmelerine imkan verecek teknikleri geliştirmek,
- l. Sermaye yeterliliği konusunda güncel çalışma yaparak bu oranların belirlenmesini sağlamak,
- m. Ulusal denetim otoritelerine yol göstermek,
- n. Risk kültürünün yerleşmesi amaçlanmaktadır. (Bali Finansal Yapılanma, Kredibilite ve Basel II Kriterleri,2007, s:2)

1.3. Basel I'in Oluşum Süreci

Basel Komite, 1970'li yılların ilk yarısında sabit kur sisteminin terk edilmesi (Bretton Woods sözleşmesinin sona erdirilmesi) ve 1974 yılında yaşanan petrol krizi, küresel ekonomik krizler artarken, bir çok ülkede benimsenen liberal ekonomi politikaları nedeniyle, öncelikle sermaye piyasasının en önemli aktörü durumundaki büyük uluslar arası bankaların sermaye rasyolarının gerilemesi üzerine konuyla ilgili olarak çalışmaya başlamıştır. Bankaların sermaye yapısını daha güçlü hale getirebilmek amacıyla 1988 yılında Basel Bankacılık Denetim Komitesi tarafından Basel I uzlaşısı yayınlanmıştır. Bu uzlaşısı ile, uluslar

arası alanda faaliyet gösteren bankaların varlıkları ile tuttıkları sermaye arasında risk esasına dayalı bir ilişki kurulmaya çalışılmıştır. Basel I, bir bankanın batması halinde mevduat sahiplerinin karşılaşılabileceği maliyetleri en aza indirmek için asgari olarak tutulması gereken sermaye üzerinde odaklanmıştır. Basel Bankacılık Denetim Komitesi'nin üyesi G-10 ülkeleri tarafından hazırlanan Basel I, hali hazırda 100'den fazla ülkede, ulusal bankalar da dahil olmak üzere uygulanmaktadır.* Gelişmiş ekonomilerde 1 Ocak 1998'de uygulanmaya başlanan son Basel I tebliği, Türk bankacılık sektörüne tam dört yıl gecikmeyle 1 Ocak 2002'de girmiştir. Tüm bankalar tarafından, mali yapılarının gücünü gösteren bir araç olarak yaygın kabul görmüştür. (Aydın, TBB, Sermaye Yeterliliği ve VAR: "Value At Risk", s:3)

Dünya bankacılık sistemini tek bir standart ölçüt ile denetleme anlayışının ilk adımı, 1988 Basel Uzlaşısı ile atılmıştır. Bu Uzlaşılı ile, uluslar arası alanda faaliyet gösteren bankaların varlıkları ile tuttıkları sermaye arasında risk esasına dayalı bir ilişki kurmaya çalışılmıştır. Bu amaca uygun olarak, başkanlığını İngiltere Merkez Bankası'nın (Bank of England) yaptığı Komite, Cooke rasyosu olarak da bilinen Sermaye Yeterliliği Rasyosunu (SYR) ortaya koymuştur (Teker ve diğ., 2005, s:3).

$$\text{Sermaye Yeterliliği Rasyosu (SYR)} = \frac{\text{Öz kaynak}}{\text{Risk Ağırlıklı Varlıklar + Gayri nakdi Krediler (KR)}} = \%8$$

Sermaye yeterlilik rasyosunun payında geçen öz kaynak bankaların tuttıkları muhasebesel sermaye miktarından daha farklı tanımlanmıştır. Bu rasyoda tanımlanan öz kaynak şu şekilde hesaplanabilir (Konya Ticaret Odası, Atiker, 04.07.2005, s:2) ;

- a. Ana Sermaye (Ödenmiş sermaye + dağıtılmamış kârlar)
- b. Katkı Sermaye (Karşılıklar + rezervler + fonlar)
- c. Üçüncü Kuşak Sermaye (Sadece piyasa riski için kullanılabilen sermaye benzeri krediler)
- d. Sermayeden İndirilen Değerler (Aktifleştirilmiş giderler + mali iştirakler)

Aşağıdaki tabloda 1.1. Basel I Cook Rasyosu başlığı altındaki tabloda görülen Ana Sermaye 1. Kuşak diye tabir edilen ve ödenmiş sermaye, yedek akçeler, kamuya açıklanmış rezervleri (dağıtılmamış karlar) kapsamaktadır. İkinci sırada ise Katkı Sermaye, 2. Kuşak ihtiyari rezervler, yeniden değerlendirme, genel karşılıkları kapsamaktadır. 3. Kuşak Sermayenin

* <http://www.kto.org.tr/dosya/rapor/BASEL.pdf> Hazırlayan: Mustafa ATIKER 04.07.2007

içeriğinde de Sermaye benzeri krediler yer almaktadır. Ana sermaye ve Katkı sermayenin toplamından Sermaye elde edilmektedir. Sermayede indirilen kalemler olarak da şerefiye ve mali iştirakler görülmektedir. Tablo 1.1. Basel I Sermaye Yeterliliği hesaplamasında kullanılan varlıkların risk ağırlıklarını göstermektedir.

Tablo 1.1. Basel I Cook Rasyosu

VARLIKLAR RISK AĞIRLIĞI	
BASEL I COOK RASYOSU	
ANA SERMAYE	% 0
KATKI SERMAYE	% 20
ÜÇÜNCÜ KUŞAK SERMAYE	% 50
SERMAYEDEN İNDİRİLEN DEĞERLER	%100

Kaynak: Atiker, 2007, s:2

Ancak Türkiye bu standardı kademeli bir geçiş süreci ile uygulamaya koymuştur. Türkiye sermaye yeterlilik rasyosu olarak; 1989 yılında %5 ile başlayan SYR, 1990 yılında %6, 1991 yılında %7, 1992 yılında %8'e yükseltilmiştir. Basel I sermaye yeterliliğinin uygulanmaya konmasından itibaren, bu standart yoğun şekilde kritik edilmeye başlanmıştır (Tekere ve diğ., 2005, s:4).

1988 Basel Uzlaşısı uluslar arası piyasalarda faal olan bankaların aktiflerinin risklerini ağırlıklandırmak ve buna karşılık gelen asgari sermaye büyüklüğünün saptamak için yöntemler önermiştir. 1988 Basel Uzlaşısı, ilk amaçlandığı banka çevresinin ötesinde de kabul görmüş ve genelde bankaların sermaye yeterlilik oranlarını artırmaları yönünde olumlu katkı sağlamıştır (TBB, Aydın, "Sermaye Yeterliliği ve VAR: "Value At Risk"", 2007, s:3).

Bankaların asli işlevlerinden biri olan kredi vermenin yanı sıra, finansal piyasalarda kar amacına yönelik kısa vadeli alım satım yapmaları ve bu şekilde eriştikleri işlem hacminin çok büyük boyutlara ulaşması "Piyasa Riskini" gündeme getirmiştir. Bu gelişmeler üzerine harekete geçen BIS, sadece kredi risklerini dikkate alan Basel I'in yayımlanmasının ardından 1993 yılından itibaren yoğun bir çalışma içine girmiştir. Amerika'da 1996 yılında son halini alan "Basel Sözleşmesinin Piyasa Riskini de İçerecek Şekilde Düzenlenmesi" başlıklı bir düzenlemeye son şekli verilmiştir. Türkiye'de de yüksek döviz kurları ve faiz oranları dalgalanmalarına dayalı 2000 yılı krizi sonrası, BDDK bankacılık sermaye yeterliliği oranı hesaplanmasına piyasa riskinin de dahil edilmesini 2001 yılı sonundan itibaren zorunlu hale

getirmiştir (Teker ve diğ, 2005, s:4). Türk Bankaları için halen geçerli olan ve piyasa riski dahil edilmiş SYR, aşağıda ifade edilmiştir.

$$\text{SYR} = \frac{\text{Öz kaynak}}{\text{Kredi Riski (KR) + Piyasa Riski (PR)}} = \% 8$$

Basel I'de sermaye iki kısma ayrılmıştır. İlk kısım sermaye öz sermaye ve açıklanmış rezervlerden oluşmaktadır. İkinci kısım sermaye ise açıklanmamış rezervler, yeniden değerlendirme rezervleri, genel provizyon/kredi-kayıp rezervleri, bazı borçlanma araçları gibi kalemlerden oluşmaktadır. Bankanın hesaplanan sermayesinin en az yarısı birinci kısım sermayeden oluşmak durumundadır. Bu durum ikinci kısım sermayeyi oluşturan kalemlerin kullanımına dolaylı bir kısıtlama getirmektedir. Ayrıca menkul kıymetler üzerinde oluşan örtülü kazançlara ilişkin yeniden değerlendirme rezervleri % 55 oranında iskonto edilerek sermayeye eklenmektedir. Bunun yanı sıra peştamallıkların (goodwill) birinci kısım sermayeden düşülmesi ve konsolidasyona katılmamış yan finansal kurumlara ve diğer bankaların sermayelerine olan yatırımların da toplam sermayeden düşülmesi hükme bağlanmıştır (İmişiker,2005, s:5).

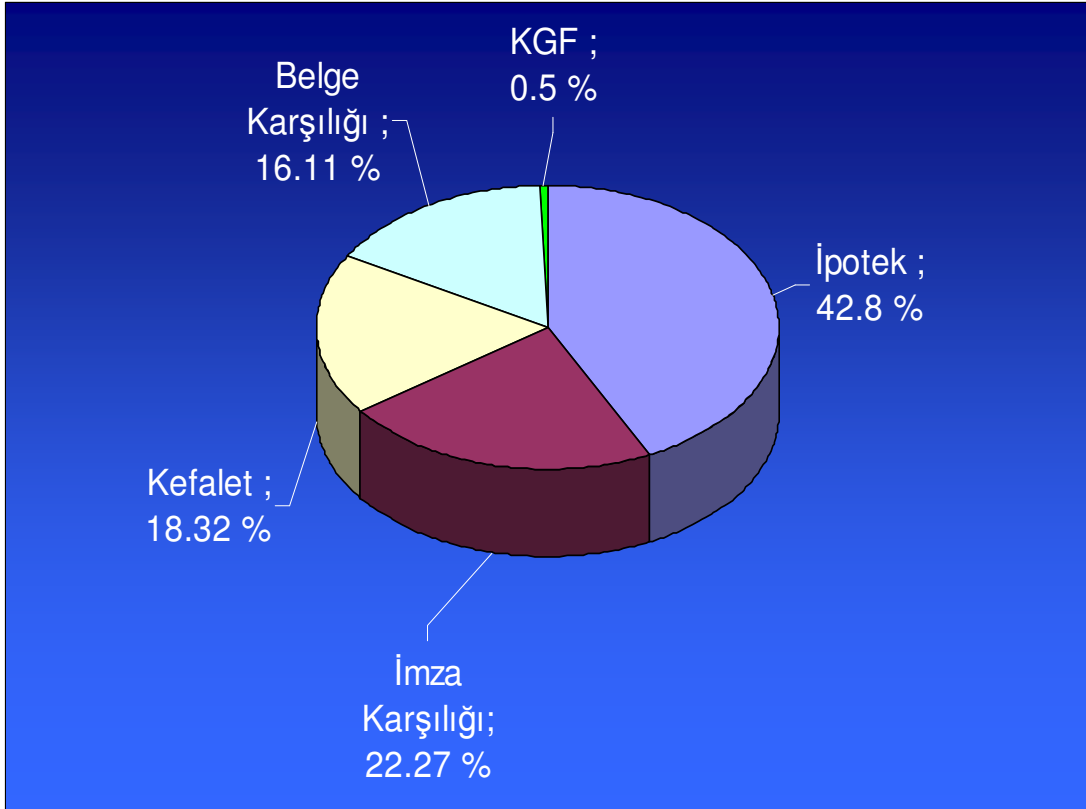
Basel düzenlemesi çerçevesinde, önem taşıyan konulardan biri de kredi teminatlarıdır. Mevcut durumda ağırlıklı olarak kullanılmakta olan teminatların sermaye ihtiyacı üzerine etkileri düşük kalacağı için bankalarca KOBİ'lerden daha güçlü teminatlar beklenebilecektir. Basel II düzenlemesinde bankalar açısından sermaye yeterliliği hesaplamasında özellikle standart yöntem için kabul gören teminat türleri, mevcut uygulamada kabul edilen teminat türlerinden oldukça farklıdır. Mevcut uygulamada kabul edilen teminatlar şunlardır; *

- a.Nakit,
- b.Hazine kefaleti,
- c.Hazine tarafından ya da onun kefaleti ile çıkarılan menkul kıymetler,
- d.OECD ülkeleri merkezi yönetimleri ile merkez bankalarının kefaleti,
- e.OECD ülkeleri merkezi yönetimleri ile merkez bankalarınca ya da onların kefaleti ile ihraç edilen menkul kıymetler,

* <http://www.akademiagitim.com.tr/makale.php?islem=detay&makaleid=51>, 05.01.2008

- f. Bankaların kendilerinin ihraç ettikleri menkul kıymetler
- g. OECD ülkeleri bankalarının kefaletleri
- h. OECD ülkeleri bankalarınca ya da onların kefaletleri ile ihraç edilen menkul kıymetler,
- i. OECD ülkeleri sermaye piyasası aracı kurumlarına verilen veya onların kefaleti yada garantisi,
- j. İkamet amaçlı kullanılan gayrimenkullerin birinci derece ipoteği
- k. Belediye sınırları dahilindeki tapulu arsa ile gayrimenkullerin birinci derece ipoteği
- l. İkinci ya da üçüncü dereceden tesis edilmiş ipotekler

Grafik 1.1: Türkiye’de Yaygın Olarak Kullanılan Teminat Türleri

Kaynak: KOSGEB Saha Araştırma Çalışması Ön Değerlendirme Raporu, Aralık 2004

Türkiye’de günümüzde mevcut uygulama Basel I’de kullanılan teminat türleri yukarıdaki grafik 1.1.’de de görüldüğü gibi, en yaygın olanı % 42,8 ile ipotek, % 22,27 ile imza karşılığı, % 18,32 ile kefalet, %16,11 ile belge karşılığı kabul edilenlerdir.

Zaman içinde ortaya çıkan gelişmeler bu yaklaşımın bazı açılardan yetersiz kaldığı görüşünü kuvvetlendirmiştir. Sermaye yeterliliği hesaplamasına esas teşkil eden risk ölçütlerinin yeterli olmaması (Örneğin, kredi karşılıkları konjonktürünün iyi olduğu dönemlerde karşılaşılan riskin gerektirdiğinin üstüne çıkmakta, tersine gelişmeler olduğunda da yetersiz kalmaktadır.), sadece kredi riskinin tanımlanması, elde tutulan varlıklar ve finansal kurumlar arasında hassas bir risk ayrımı yapılmaması (Bunun sonucu olarak bankalar risk temelli sermaye oranlarını tutturabilmek için mali araç değişikliği yaparak “arbitraj” yoluna gidebilmişlerdir.), portföy kavramını göz ardı ederek portföy içindeki risklerin netleştirilmesini hesaba katmaması ve elde tutulan varlıkların piyasa değerleri yerine muhasebe değerlerini esas alması, Basel I standardının en önemli eksiklikleri sayılabilir (Teker ve diğ, 2005, s:45).

1.4. Basel II’nin Oluşum Süreci

Basel II, bankalarda etkin risk yönetimi, denetim ve piyasa disiplinini geliştirmek, sermaye yeterliliği ölçümlerinin etkinliğini artırmak ve bu sayede sağlam bir bankacılık sistemi oluşturmak ve dolayısı ile finansal istikrara katkıda bulunmak için Basel Bankacılık Denetim Komitesi (Basel Committee on Banking Supervision – BCBS) tarafından 26 Nisan 2004’te yayımlanan ve yakın tarihte birçok ülkede yürürlüğe girmesi beklenen standartlar bütünüdür (Babuşcu, 2006).

Basel II içerisinde ilişkin olarak basit aritmetiğe dayalı standart yöntemler ile kredi, piyasa ve operasyonel riske ilişkin istatistiki/matematiksel risk ölçüm metotlarını içeren yöntemler bulunmaktadır.

Basel II, bankaların bulundurmaları gereken minimum sermaye miktarının, üstlendikleri riskin belirli bir tutarı kadar olması gerekliliği ifade etmektedir.

Basel II;

- a. bankaları,
- b. müşterileri,
- c. derecelendirme kuruluşlarını,
- d. düzenleyici otoriteleri,
- e. genel makro ekonomik eğilimleri doğrudan etkileyecektir.*

1.4.1. “Yeni Sermaye Yeterliliği Uzlaşısı”na (Basel II) Geçişe İlişkin Yol Haritası

Tablo 1.2. : Yeni Sermaye Yeterliliği Uzlaşısı”na (Basel II) Geçişe İlişkin Yol Haritası

1988	Basel I Sermaye Uyumunu (1988 TheBaselCapitalAccord)
1992 Yılı Sonu	Uygulamaya Başlama İçin Verilen Son Tarih
Haziran 1999	Yeni Sermaye Düzenlemesi-Birinci Taslak
Kasım 1999	Yeni Sermaye yeterliliği çerçevesinin Güncelleştirilmesi (Newsletter no.1: Update on work on a New Capital Adequacy Framework)
Ocak 2001	Yeni Sermaye Düzenlemesi-İkinci İstişari Taslak (Second Consultative paper)
Ocak 2001	Yeni Basel Sermaye Uyumunun Güncelleştirilmesi (Update on the New Basel Capital Accord)
31.5.2001	İkinci Taslağa İlişkin Görüş Bildirmek İçin Son Tarih

Eylül 2001	Yeni Basel Sermaye Uyumunun Güncelleştirilmesi (Newsletter no.2: Update on work on the New Basel Capital Accord)
2001 Sonu	Yeni Düzenlemenin Yayınlanması (İptal Edildi)
2 Kasım 2002	QIS-3 Çalışması Yapıldı
29 Nisan 2003	Üçüncü istişari Taslak Metni CP3 Yayınlandı (ThirdConsultativePaper)
Ağustos 2003	Yeni uyumun uluslar arası düzeyde uygulanması için gereken ilkeler yayınlandı (High-level principles for the cross-border implementation of the New Accord)
2004	Yeni Düzenlemenin Uygulamaya Geçilmesi İçin Öngörülen Tarih (İptal Edildi)
Haziran 2004	Kredi riski, türev ürünler, kaydi konular vb. ilişkin yeni çalışma sonuçları yayınlandı (Newsletter no.3: New work on counterparty credit risk and trading book-related issues)
26.06.2004	Basel II'nin yayınlanması (TheNewBaselCapitalAccord)
2007 başı	Basel II'nin kabulü, direktif haline getirilmesi ve uygulamaya geçirilmesi

Kaynak: BIS, Basel II: Revised International Capital Framework: History, 26 June 2004; (<http://www.bis.org/publ/bcbsca.htm>) 26.09.2007

* http://www.atonet.org.tr/yeni/files/files/OZEL_IHTISAS_KOMISYONLARI/files/ato_basel.pdf-matbaa.pdf, 21.10.2007

Yukarıdaki tablo Basel I'in uygulanmaya başladığı zamandan Basel II (Sermaye Yeterliliği Uzlaşısına) geçişe ilişkin gelişim sürecini göstermektedir. 1988 yılında ilk olarak Basel I Sermaye Yeterliliği uyum ortaya çıkmış ve beraberinde yıllar itibariyle gelişen finansal piyasalarda ortaya çıkan eksiklikler neticesinde Yeni Basel Sermaye Uyumunun Güncelleştirilmesi gibi yeni düzenlemelere gidilmiştir. Basel II'nin amaçlarından biri olan Yeni uyumun uluslar arası düzeyde uygulanması için gereken ilkeler yayınlanmıştır. Eksiklikler sonucu çalışmalar neticesinde Basel I'in gelişmiş hali olarak ortaya çıkan Basel II üç yapısal blok üzerinde kurulmuştur.

Bu gelişim sürecini şu şekilde anlatmak mümkündür;

Tablo 1.3. : Basel II'nin İçeriği

ASGARİ SERMAYE GEREKSİNİMİNİN BELİRLENMESİ	DENETİM OTORİTESİNİN GÖZDEN GEÇİRİLMESİ	PİYASA DİSİPLİNİ
Kredi riski Piyasa riski Operasyonel risk Teminat	Yönetim Kurulu ve Üst Yönetimin Gözetimi Etkili Sermaye Değerlendirmesi Risklerin Kapsamlı Değerlendirilmesi İzleme ve Raporlama İç Kontrolün Gözden Geçirilmesi	Kamuyu Aydınlatma Şeffaflık Kurumsal Yönetişim

(Kaynak: Babuşçu, 2006 s:36)

Yukarıdaki tabloda da görüldüğü üzere ;

1. Minimum sermaye yükümlülüğü,
- 2 . Sermaye yeterliliğinin denetimi (Düzenleyici denetim süreci)
- 3 . Piyasa disiplini Basel II'nin zeminini oluşturmaktadır.

Basel II'nin yol haritasında 3 yapısal bloğunun gelişimi tarihleri itibariyle şöyle özetlenebilir:

1.4.1.1. Birinci Yapısal Blok:

Bu blokta, bankalarca risklerin mümkün olduğunca hassas ölçümü ve ölçülen riskler karşılığı asgari düzeyde öz kaynak tahsisi yer almaktadır.

a. Mart 2003'ten 30 Kasım 2003'e kadar yapılması planlanan hususlar şunlardır;

- i. Yeni Sermaye Uzlaşısı'na (Basel II) ilişkin olarak "Bankacılık Denetimine İlişkin Basel Komitesi"nce hazırlanan "3. İstisari Doküman"da belirtilen hususlarla ilgili ülke görüşünün hazırlanması,
- ii. "Ulusal Uygulama Tercihleri"nin her bir maddesi dikkate alınarak görüş oluşturulması,
- iii. Ülke olarak Basel II'ye ilişkin önerilerin oluşturulması,
- iv. Türk Bankacılık Sisteminin(TBS) BDDK tarafından seçilmiş bankaları için 2003 Haziran ayı sonu verilerine dayalı katılımı zorunlu 1. "Sayısal Etki Çalışması"na başlanılması yer almaktadır. (BDDK, Yeni Sermaye Yeterliliği Uzlaşısı(Basel II) ve Geçiş Sürecine İlişkin Yol Haritası, 2003, s:18)

b. 30 Kasım 2003'e kadar yapılması öngörülen maddeler;

- i. İşkollarının Basel II'ye göre tanımlanması çalışmalarına başlanılması.
- ii. Risklerin daha sağlıklı olarak ölçülebilmesi amacıyla işkolları dikkate alınarak hesap ve kayıt düzeninde (muhasabe altyapısında) yapılacak gerekli ayarlamaların planlanması.
- iii. Türkiye'de "Kredi Riski" ve "Piyasa Riski" ile ilgili istatistiki bilgilerin toplanması ve bu risklerin hassas bir biçimde ölçülmesi amacıyla bankaların yapmaları gereken işbirliği ve bilgi toplama kaynaklarının merkezileştirilmesi çalışmalarına ilişkin esasların belirlenmesi ve planlama yapılması.
- iv. "Operasyonel Risk" ile ilgili olarak istatistiki bilgilerin toplanması amacıyla bankaların yapmaları gereken işbirliği ve bilgi toplama kaynaklarının merkezileştirilmesi çalışmalarına ilişkin esasların belirlenmesi ve planlama yapılması.

- v. Basel II'ye geçişte bankaların ve ilgili diğer tarafların eğitim ihtiyacının belirlenmesi ve planlama hazırlıklarına başlanması, banka eğitim ve insan kaynakları birimlerine konuya ilişkin önerilerde bulunulması çalışmalarını yer almaktadır. (BDDK, Yeni Sermaye Yeterliliği Uzlaşısı(Basel II) ve Geçiş Sürecine İlişkin Yol Haritası, 2003, s:20)

c. 1 Ocak 2004'e kadar yapılması planlananlar;

- i. Basel II'nin uygulanışı için Basel Komitesi (BCBS) bünyesinde kurulan "Uzlaşma Uygulama Grubu" (AIG) ve başlıca kredi dış derecelendirme kuruluşlarının yetkilileri ile temasın sağlanması ve görüş alış verişinde bulunulması.
- ii. Basel II'nin uygulanışı için Basel Komitesi (BCBS) bünyesinde kurulan "Uzlaşma Uygulama Grubu" (AIG) yetkilileri ile temasın sağlanması ve görüş alış verişinde bulunulması
- iii. Bağımsız kredi dış derecelendirme kuruluşlarının ülkemizde kurulabilmelerine yönelik olarak, bunlara ilişkin mesleki standartlar ve kurumsal yapılanma şekilleri de dahil olmak üzere, bu kuruluşların kuruluş ve faaliyetleri ile ilgili bir düzenleme taslağının yabancı ülkeler ve kuruluşlar dikkate alınarak hazırlanması, bu kuruluşlara uygulanacak Basel II kabul edilebilirlik ölçütlerinin oluşturulması hususlarında çalışmaya başlanması.
- iv. "Sayısal Etki Çalışması"nın tamamlanması. (BDDK, Yeni Sermaye Yeterliliği Uzlaşısı(Basel II) ve Geçiş Sürecine İlişkin Yol Haritası, 2003, s:21)

d. 31 Mart 2004'e kadar yapılması gerekenler;

- i. 2004'ten başlamak üzere her üç aylık aralarla bankaların Basel II normlarına uyumu için yaptıkları çalışmaların incelenmesi (BDDK ve T.Bankalar Birliği-TBB tarafından gerçekleştirilecektir); Uygulamalardaki yeknesaklığın sağlanması amacıyla gerekli önlemlerin alınması ve tavsiyelerde bulunulması.
- ii. Basel II'ye geçiş çalışmaları ışığında reel sektör, kamu sektörü ve ilgili diğer tarafların bilgilendirilmesi amacıyla geniş katılımlı bir "Sempozyum"un

düzenlenmesi. Bu çerçevede, Basel II'nin finansal sisteme, reel sektöre, kamu kesimine ve ilgili diğer taraflara etkilerinin ayrı oturumlarda tartışılması ve çıkan neticelerin rapor/ yayın haline getirilmesi.

- iii. İşkollarının Basel II yaklaşımı dikkate alınarak tesis edilmesi çalışmalarının gözden geçirilmesi.
- iv. Mevcut risk ölçümü ve yönetimi sistemlerinin iç limitleme ve risk azaltımı bakımından geliştirilmesi için planlama yapılması.
- v. Basel II'ye uyumlu risk provizyonu ayırma ve içsel öz kaynak değerlendirme sistemlerinin geliştirilmesi hususundaki çalışmaların sürdürülmesi. (BDDK, Yeni Sermaye Yeterliliği Uzlaşısı(Basel II) ve Geçiş Sürecine İlişkin Yol Haritası, 2003, s:23)

e. 30 Haziran 2004'e kadar yapılacaklar;

- i. “Ulusal Uygulama Tercihleri”nin (National Discretions) tartışılmasını teminen tüm tarafların katılacağı sempozyum ve toplantılar düzenlenmesi ve ulaşılan sonuçların rapora bağlanması.
- ii. FIRB ve AIRB yöntemlerini uygulamayı hedefleyen bankalar için mevcut kredi skorlama sistemlerinin iç derecelendirme yaklaşımı çerçevesinde iyileştirilmesine başlanması.
- iii. İç model yöntemini uygulamayı hedefleyen bankalar için mevcut alt yapının iyileştirilmesine başlanması ve gerekli teşviklerin tesisi.
- iv. SA veya AMA yöntemlerini uygulamayı hedefleyen bankalar için mevcut alt yapının iyileştirilmesine başlanması.
- v. Tanımlanan işkolları dikkate alınarak hesap ve kayıt düzeninde (muhasabe altyapısı) yapılması gerekli ayarlamaların tamamlanması ve deneme uygulamalarına başlanması.
- vi. Basel II'ye uygun teminat sınıflandırma ve değerlendirme sistemlerinin tesisi.
- vii. Basel II'ye uygun operasyonel zarar olayları sınıflandırma ve bilgi toplama sistemlerinin etkin olarak çalıştırılması. (BDDK, Yeni Sermaye Yeterliliği Uzlaşısı(Basel II) ve Geçiş Sürecine İlişkin Yol Haritası, 2003, s:24)

f. 30 Eylül 2004'e kadar yapılması gerekenler şöyledir;

- i. Basel II'ye konsolide bazda uyum sağlanabilmesi sürecinde Basel Komitesi(BCBS), Uluslar arası Menkul Kıymet Komisyonları Birliği (IOSCO) ve Uluslararası Sigorta Denetçileri Birliği (IAIS)'e bağlı "Joint Forum" tarafından önerilen diğer yöntemlerin gözden geçirilmesi ve gerekli görülmesi durumunda mevcut düzenlemelere uyarlanması.
- ii. Kredi dış derecelendirme kuruluşları (başlıcaları) ile değerlendirmeler yapılması ve Türkiye'de yerleşik kredi dış derecelendirme kuruluşu kurulması (yurtdışı ana ortağın iştiraki ya da yerel) için fizibilite çalışmalarının tamamlanması.
- iii. Gerekli veri tabanlarının ve "Yönetim Bilgi Sistemleri"nin (MIS) bankaların bünyesinde tesisi için çalışmalara başlanması.
- iv. Basel II'ye uygun risk provizyonu ayırma ve içsel özkaynak değerlendirme sistemlerinin asgari düzeyde deneme amaçlı çalıştırılması. (BDDK, Yeni Sermaye Yeterliliği Uzlaşısı(Basel II) ve Geçiş Sürecine İlişkin Yol Haritası, 2003, s:25)

g. 1 Ocak 2005'e kadar yapılması planlananlar şöyledir;

- i. FIRB yöntemini uygulamayı hedefleyen bankalar için BDDK tarafından Bankacılık Sistemi genelinde kullanılmak üzere LGD (Loss Given Default- Temerrüt Halinde Kayıp) ve EAD (Exposure at Default- Temerrüt Halinde Risk Tutarı) değerlerinin belirlenmesi için gerekli çalışmalara başlanması.
- ii. Türkiye'de kredi riskinin istatistiki olarak ölçülmesinin kolaylaştırılması amacıyla merkezi bir veri tabanının kurulması için fizibilite çalışmalarının tamamlanması.
- iii. Türkiye'de piyasa riskinin istatistiki olarak ölçülmesinin kolaylaştırılması amacıyla belirli bir ölçeğe sahip bankaların ihtiyaç duyabilecekleri merkezi bir veri tabanının kurulması hususunda fizibilite çalışmalarının tamamlanması. (Böyle bir merkezi veri tabanına ihtiyaç bulunmaması halinde fizibilite çalışması yapılmayacaktır.)
- iv. Operasyonel risk verisi toplayan uluslararası kuruluşlar (başlıcaları) ile değerlendirmeler yapılması ve Türkiye'de yerleşik bir veri tabanı kurulması için fizibilite çalışmalarının tamamlanması.

- v. “Hazine Müsteşarlığı” ile Basel II geçiş stratejisi üzerinde fon yönetimi bakımından mutabakat sağlanması, piyasa yapıcısı bankaların Basel II karşısındaki durumlarının değerlendirilmesi.
- vi. “Meslek Kuruluşları” ile Basel II geçiş ve izlenecek kredilendirme stratejisi üzerinde fon akımlarının yönü bakımından mutabakat sağlanması.
- vii. Bağımsız kredi dış derecelendirme kuruluşlarına ilişkin düzenlemelerin tamamlanması, bu kuruluşlara uygulanacak Basel II kabul edilebilirlik ölçütlerinin kesinleştirilmesi ve uygulamaya konulması.
- viii. “Belirgin Düzeyde Faaliyete Sahip Bankalar”ın (significant banks) belirlenmesine ilişkin seçim kriterlerinin kesinleştirilmesi ve yayınlanması. (BDDK, Yeni Sermaye Yeterliliği Uzlaşısı(Basel II) ve Geçiş Sürecine İlişkin Yol Haritası, 2003, s:27)

h. 30 Haziran 2005’e kadar yapılacaklar aşağıdaki gibidir;

- i. Ulusal Uygulama Tercihleri”nin (National Discretions) kesinleştirilmesi.
- ii. Türk Bankacılık Sistemi için 2004 Yılı Sonu verilerine dayalı katılımı zorunlu 2. “Sayısal Etki Çalışması”nın yapılması.
- iii. “Belirgin Düzeyde Faaliyete Sahip Bankalar”ın belirlenmesi.
- iv. Belirgin düzeyde faaliyete sahip bankalar dışındaki bankalara uygulanacak özkaynak yeterliliği normlarının (Basel I veya daha sıkı normlar) ve diğer tedbirlerin planlanması.
- v. İşkollarının Basel II’ye göre tesis edilmesi çalışmalarının tamamlanması ve bu çerçevede de, hesap ve kayıt düzeninde (muhasabe altyapısı) deneme uygulamalarından kesin uygulamalara geçilmesi.
- vi. İhtiyaç duyan bankalar için asgari düzeyde bilgi sağlayacak ortak bir “Ticari Krediler Veri Tabanı”nın ve/veya “Küçük Ölçekli İşletme Kredileri Veri Tabanı”nın tesisi ve faaliyete geçirilmesi. (Veri birikimine başlanması)
- vii. İhtiyaç duyan bankalar için asgari düzeyde bilgi sağlayacak ortak bir “Piyasa Riski Veri Tabanı”nın tesisi ve faaliyete geçirilmesi.(Veri birikimine başlanması)
- viii. İhtiyaç duyan bankalar için asgari düzeyde bilgi sağlayacak ortak bir “Operasyonel Riskler Veri Tabanı”nın tesisi ve faaliyete geçirilmesi. (Veri

birikimine başlanılması) (BDDK, Yeni Sermaye Yeterliliği Uzlaşısı(Basel II) ve Geçiş Sürecine İlişkin Yol Haritası, 2003, s:29)

i. 1 Ocak 2006'ya kadar aşağıdakilerin yapılması gerekmektedir;

- i. FIRB ve AIRB yöntemlerini kullanacak bankaların belirlenmesi
- ii. İç model yöntemini kullanacak bankaların belirlenmesi.
- iii. SA ve AMA yöntemlerini kullanacak bankaların belirlenmesi.
- iv. Münferit banka bazında (solo) test amaçlı (pilot) uygulamalara geçilmesi. (BDDK, Yeni Sermaye Yeterliliği Uzlaşısı(Basel II) ve Geçiş Sürecine İlişkin Yol Haritası, 2003, s:29)

j. 30 Haziran 2006'ya kadar yapılması gerekenler;

- i. Test amaçlı (pilot) konsolide uygulamalara geçilmesi.
- ii. Basel II'ye uyum düzenlemelerinin tamamlanması.
- iii. "Bankacılık Faaliyet (Oyun) Alanı"nın belirlenmesi. (Tüm unsurlarıyla) (BDDK, Yeni Sermaye Yeterliliği Uzlaşısı(Basel II) ve Geçiş Sürecine İlişkin Yol Haritası, 2003, s:30)

k. 31 Aralık 2006'ya kadar yapılması gereken;

Belirgin düzeyde faaliyete sahip bankalar dışındaki bankalara uygulanacak özkaynak yeterliliği normlarının (Basel I veya daha sıkı normlar) ve diğer tedbirlerin tam anlamıyla uygulamaya konulması. (BDDK, Yeni Sermaye Yeterliliği Uzlaşısı(Basel II) ve Geçiş Sürecine İlişkin Yol Haritası, 2003, s:31)

l. 31 Aralık 2006'dan Geçiş Süreci sonuna kadar birinci yapısal blok ile ilgili yapılması gerekenler aşağıdaki gibidir;

- i. İlave geçiş süresinin belirlenmesi. (İlave geçiş süresi koşullar ve sürecin gelişimi dikkate alınarak daha önce de belirlenebilir.)
- ii. Bankalardan büyüme ve sermayelendirme planlarının istenilmesi. (Kredi Riski, Piyasa Riski ve Operasyonel Risk için ayrı ayrı hesaplanacak)
- iii. “Ulusal Uygulama Tercihleri”ne nihai halinin verilmesi.
- iv. Kesin uygulamalara geçilmesi.

1.4.1.2.İkinci Yapısal Blok :

Bu blokta denetsel gözden geçirme ve ilave sermaye gereğinin belirlenmesi yer almaktadır.

a. Mart 2003'ten 31 Temmuz2003'e kadar yapılması planlananlar;

- i. Bankaların bünyesinde ve BDDK içinde “Risk Odaklı Denetim Sistemi” (RODS) tesisi ve bu sistemin uygulanma usul ve esaslarının belirlenmesi çalışmalarının sürdürülmesi.
- ii. RODS'ne dayalı bir öz kaynak müdahale mekanizmasının bankaların bünyesinde ve BDDK içinde tesisi üzerinde çalışmalara başlanması. (BDDK, Yeni Sermaye Yeterliliği Uzlaşısı(Basel II) ve Geçiş Sürecine İlişkin Yol Haritası, 2003, s:33)

b. 30 Kasım 2003'e kadar yapılması gerekenler;

- i. 8 Şubat 2001 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan “Bankaların İç Denetim ve Risk Yönetimi Sistemleri Hakkında Yönetmelik” hükümlerine uygun olarak bankaların iç sistemlerinin ve risk profillerinin gözden geçirilmesi.
- ii. 8 Şubat 2001 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan “Bankaların İç Denetim ve Risk Yönetimi Sistemleri Hakkında Yönetmelik” ile ilgili olarak, üzerinde çalışılan risk odaklı iç denetime ilişkin alt düzenlemenin (1 sayılı Tebliğ) yürürlüğe konulması.
- iii. 31 Ocak 2002 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan “Bankaların Sermaye Yeterliliğinin Ölçülmesine ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönetmelik” ile ilgili olarak, üzerinde çalışılan bankaların risk ölçümü modellerinin

değerlendirilmesine ilişkin alt düzenlemelerin (1 iç genelge ve 1 dış genelge) yürürlüğe konulması.

- iv. 8 Şubat 2001 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanan “Bankaların İç Denetim ve Risk Yönetimi Sistemleri Hakkında Yönetmelik” hükümlerine uygun olarak bankaların iç sistemlerin büyük ölçüde çalıştırılmasının sağlanması.
- v. Bankalar ve BDDK ’da uygulanacak RODS’nin Kurumca belirlenen asgari unsurlarının tesisi ve bunların uygulanmasına başlanması. (Banka risk matrislerinin değerlendirilmesi ve denetim planlaması ve müdahale belirleme aracı olarak kullanımı) (BDDK, Yeni Sermaye Yeterliliği Uzlaşısı(Basel II) ve Geçiş Sürecine İlişkin Yol Haritası, 2003, s:33)

c. 1 Ocak 2004’e kadar yapılması gerekenler;

- i. 8 Şubat 2001 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanan “Bankaların İç Denetim ve Risk Yönetimi Sistemleri Hakkında Yönetmelik” ile ilgili olarak üzerinde çalışılan risk yönetimine ilişkin alt düzenlemenin (2 sayılı Tebliğ) yürürlüğe konulması.
- ii. Aktif / pasif yapısına ilişkin “Yapısal Faiz Oranı Riski”nin ölçümüne ve yönetilmesine ilişkin alt düzenlemenin yürürlüğe konulması.
- iii. Operasyonel riskin ölçümüne ve yönetilmesine ilişkin alt düzenlemenin yürürlüğe konulması.
- iv. Basel II “Risk Azatım Yöntemleri”ne (Teminatlandırma Şekilleri, Emniyet Marjı Tespiti vb.) ilişkin standartların bankalarda ve BDDK’da uygulanacak RODS’ne ilişkin değerlendirme süreçlerinde tanımlanması. (BDDK, Yeni Sermaye Yeterliliği Uzlaşısı(Basel II) ve Geçiş Sürecine İlişkin Yol Haritası, 2003, s:34)

d. 1 Ocak 2005’e kadar yapılması gerekenler;

- i. Mevcut kredi skorlama sistemlerinin Basel II iç derecelendirme yaklaşımına uyarlanma sürecinin RODS çerçevesinde risk matrisleri kapsamında denetlenmesi ve değerlendirilmesi.
- ii. Basel II’ye uygun teminat sınıflandırma ve değerlendirme sistemlerinin RODS çerçevesinde risk matrisleri kapsamında denetlenmesi ve değerlendirilmesi.

- iii. Basel II'ye uygun risk provizyonu ayırma ve içsel öz kaynak değerlendirme sistemlerinin RODS çerçevesinde risk matrisleri kapsamında denetlenmesi ve değerlendirilmesi. (BDDK, Yeni Sermaye Yeterliliği Uzlaşısı(Basel II) ve Geçiş Sürecine İlişkin Yol Haritası, 2003, s:36)

- e. 30 Haziran 2005'e kadar yapılması planlanan;

“Belirgin Düzeyde Faaliyete Sahip Bankalar” için risk profiline bağlı “İçsel Öz kaynak Değerlendirme Mekanizması”na ve bunun gözden geçirilme usul ve esaslarına son şeklinin verilmesi, deneme amacıyla uygulamalara geçilmesi (BDDK, Yeni Sermaye Yeterliliği Uzlaşısı(Basel II) ve Geçiş Sürecine İlişkin Yol Haritası, 2003, s:37)

- f. 31 Aralık 2006'ya kadar yapılması planlanan;

Risk profiline bağlı “İçsel Öz kaynak Değerlendirme Mekanizması”nın kesin olarak faaliyete geçmesi ve bu mekanizmanın gözden geçirilmesi faaliyetlerine tam anlamıyla başlanması. (BDDK, Yeni Sermaye Yeterliliği Uzlaşısı(Basel II) ve Geçiş Sürecine İlişkin Yol Haritası, 2003, s:37)

- g. 31 Aralık 2006'dan Geçiş Süreci sonuna kadar ikinci yapısal blok ile ilgili yapılması planlananlar aşağıdaki gibidir;

Uygulamaların gözden geçirilmesi. (BDDK, Yeni Sermaye Yeterliliği Uzlaşısı(Basel II) ve Geçiş Sürecine İlişkin Yol Haritası, 2003, s:37)

1.4.1.3.Üçüncü Yapısal Blok :

Bu blokta, saydamlığın sağlanması ve kamuoyunun aydınlatılması yer almaktadır.

- a. Mart 2003'ten 30 Kasım 2003'e kadar yapılması planlanan hususlar şöyledir;

- i. Risk profillerinin, risk yönetimi sistem ve faaliyetlerinin ve riske dayalı öz kaynak yeterliliği oranlarına ilişkin unsurların Uluslararası Muhasebe Standartları (UMS) ve Basel Komitesi (BCBS) ilkelerine uygun olarak kamuya açıklanması uygulamasına geçilmesi amacıyla mevcut durumun / uygulamanın tespiti ve uyum planlaması çalışmalarına başlanması
- ii. Risk profillerinin, risk yönetimi sistem ve faaliyetlerinin ve riske dayalı öz kaynak yeterliliği oranlarına ilişkin unsurların UMS ve Basel Komitesi (BCBS) ilkelerine uygun olarak kamuya açıklanması uygulamalarının G-10 ülkelerinde nasıl yapıldığının ve Basel II'ye geçiş için neler planlandığının araştırılması. (BDDK, Yeni Sermaye Yeterliliği Uzlaşısı(Basel II) ve Geçiş Sürecine İlişkin Yol Haritası, 2003, s:38)

b. 1 Ocak 2004'e kadar yapılması planlanan husus aşağıdaki gibidir;

Basel II'nin "3. Yapısal Blok"u çerçevesinde belirlenen bilgilerin kamuya açıklanması uygulamasına geçilmesini teminen Ülkemizde kamuya açıklanan bilgiler çerçevesinde mevcut durumun / cari uygulamaların tespiti ve Basel II uyum planlaması çalışmalarının tamamlanması. (BDDK, Yeni Sermaye Yeterliliği Uzlaşısı(Basel II) ve Geçiş Sürecine İlişkin Yol Haritası, 2003, s:39)

c. 31 Mart 2004'e kadar aşağıdaki husus amaçlanmıştır;

Kamuya açıklanacak bilgilerin nitelik ve formatları ile açıklanma sıklığının ve açıklama kanallarının belirlenmesi. (BDDK, Yeni Sermaye Yeterliliği Uzlaşısı(Basel II) ve Geçiş Sürecine İlişkin Yol Haritası, 2003, s:40)

d. 30 Haziran 2005'e kadar yapılması planlanan husus şöyledir;

Risk profillerinin, risk yönetimi sistem ve faaliyetlerinin ve riske dayalı öz kaynak yeterliliği oranlarına ilişkin unsurların UMS ve Basel Komitesi ilkelerine uygun olarak kamuya açıklanması uygulamasına Ülkemizde geçilmesi hususunda yapılan çalışmaların ve alınan mesafenin gözden geçirilmesi, gerekli ilave tedbirlerin alınması. (BDDK, Yeni Sermaye Yeterliliği Uzlaşısı(Basel II) ve Geçiş Sürecine İlişkin Yol Haritası, 2003, s:40)

e. 31 Aralık 2006'ya kadar üçüncü yapısal bloğa ilişkin şu husus planlanmıştır;

Risk profillerinin, risk yönetimi sistem ve faaliyetlerinin ve riske dayalı öz kaynak yeterliliği oranlarına ilişkin unsurların UMS ve Basel Komitesi ilkelerine uygun olarak kamuya açıklanması uygulamasına tam anlamıyla geçilmesi. (BDDK tarafından belirlenecek bazı bankalarca bu şart geçiş süresi sonu itibariyle sağlanabilir.) (BDDK, Yeni Sermaye Yeterliliği Uzlaşısı(Basel II) ve Geçiş Sürecine İlişkin Yol Haritası, 2003, s:41)

1.4.2. Birinci Yapısal Blok: Asgari Sermaye Gereksinimi

Bankaların kredi risklerini derecelendirerek minimum sermaye yükümlülüklerini (gerekliliği) belirlemeyi amaçlar.

Kredi riski tanımı kapsamında, bilanço içi ve bilanço dışı kredi riskinde hazine ve merkez bankaları, diğer bankalar, kurumsal müşteriler, perakende müşteriler ve iştirakler dikkate alınmakta, karşı taraf kredi riskinde ise repo ve türev portföylerinde hazine ve merkez bankaları, diğer bankalar, ihtisas kredileri hariç diğer kurumsal müşteriler, konut ipoteği ve nitelikli rotatif perakende işlemler hariç diğer perakende işlemler ve ticari portföy dikkate alınmaktadır (BDDK, Bankacılık Sektörü Basel II İlerleme Raporu, 2006, s:10)

1.4.3. İkinci Yapısal Blok: Denetimsel Gözden Geçirme

Banka ve denetim otoritesinin değerlendirme sürecidir.

Basel Komitesi, bankanın yeterince sermaye bulundurmasının, karşılaştığı her riskle baş etme gücüne sahip olduğu anlamına gelmediğine inanmaktadır. Bankanın risklerle baş edebilmesi, bankanın sürekli olarak daha iyi risk ölçüm, izleme ve yönetim tekniklerini uygulamaya başlamasıyla mümkün olabilir. İkinci bileşen olan denetimsel gözden geçirme uygulamaları bu noktayı vurgulamayı amaçlamaktadır.

Basel II'nin sermaye yeterliliğinden ziyade bir risk yönetimi uzlaşısı olduğunu gösteren bölümdür. Bankaların ekonomik sermaye yeterliliklerini belirlemeleri esası benimsenmektedir. Geleceğe dönük ve bankanın riski yönetme kabiliyetine odaklanan bir denetim yaklaşımı getirilmektedir. Risk odaklı denetimin etkin olarak uygulanıyor olması

ikinci yapısal bloğun ön koşulu olarak görülmektedir. İkinci yapısal blok ile, “ risk odaklı denetim” yaklaşımı bir standarda dönüştürülmektedir (BDDK, Basel II İkinci Yapısal Blok, Denetimsel Gözden Geçirme, 2004, s:8). Denetimsel gözden geçirmenin 4 adet temel prensibini aşağıdaki gibi irdelemek mümkündür:

1. Bankaların Kendi Risklerini Ve Sermaye Yeterliliklerini Değerlendirmeleri:

İçsel sermaye değerlendirme süreci seviyesi ve gelişmişlik derecesi bankadan bankaya değişmektedir. Bu seviye her bankanın faaliyetlerine ve risklerine göre belirlenir. Sürecin uygulanmasına ilişkin herhangi bir yeni uygulama bulunmamaktadır (Mazıbaşı, 2004,s:13).

İçsel değerlendirme süreci kapsamında bankada dikkat edilmesi ve uygulanması gereken noktalar mevcuttur. Bunlar şöyledir: (Basel Bankacılık Denetim Komitesi, 2004, s:2)

- a. Bankanın tüm önemli riskleri süreç içerisinde dikkate alınmalıdır.
- b. Süreç; kredi riski, operasyonel risk, piyasa riski, faiz oranı riski ve likidite riskini içermelidir.
- c. Yönetim kurulunun ve üst düzey yönetimin gözetimi, politika ve prosedürler bankanın tüm önemli risklerini tanımlamasını, ölçmesini, izlemesini ve kontrol altında bulundurmasını sağlamalıdır.
- d. Oluşturulan süreç, gözden geçirmeler, iç kontrollerle tüm yönetim sürecinin bütünlüğünü sağlamalıdır. Sermayeyi risk seviyesi ile ilişkilendirmelidir.

Banka yönetimlerinin İçsel değerlendirme süreci içinde dikkate alması gereken faktörler mevcuttur. Bunlar ne kadar ciddi olarak ele alınırsa o denli içsel değerlendirme süreci sağlıklı neticelenir. Bu faktörler şunlardır:

- a. Yasal oranları ve yükümlülükleri,
- b. Formal modelleme ve risk analizleri,
- c. Pay sahipleri için artı değer oluşturma,
- d. Benzer bankalarla karşılaştırmaları,

- e. İkili tarafların ve derecelendirme kuruluşlarının beklentilerini,
- f. Kredi riski ve diğer risklerin uyumu olarak ifade edilebilir.

2. Denetim Otoritesinin Bankayı Değerlendirmesi:

Denetim otoriteleri, bankaların kendi içsel sermaye yeterliliği değerlendirmeleri ve stratejileri ile birlikte yasal sermaye yeterliliğini izleme ve sağlama kabiliyetlerini de gözden geçirmeli ve değerlendirmelidir (Mazıbaş, 2004,s:17). Bankanın içsel değerlendirme sürecinin değerlendirilmesi, Denetim otoritesi (BDDK, Basel II İkinci Yapısal Blok, Denetimsel Gözden Geçirme, 2004, s:19);

- a. Sermayenin bileşiminin bankanın faaliyetlerinin doğası ve ölçeğine uygunluğunun,
- b. Sürecin güvenilirlik seviyesinin,
- c. Bu seviyelerin üst düzey yönetim tarafından gereğince izlenip değerlendirildiğinin,
- d. Hedeflenen sermaye seviyelerinin kapsamının ve bankanın mevcut çalışma koşulları ile uyumunun belirlenmesi amacıyla değerlendirmeye tabi tutar .

Bankanın içsel değerlendirmesini değerlendirme yoluna giden denetim otoritesi; uzaktan gözetim, banka yönetimi ile görüşmeler, yerinde inceleme ve soruşturmalar, bağımsız denetçilerin çalışmalarının değerlendirilmesi ve periyodik raporlamalar gibi denetim araçlarını kullanır (BDDK, Basel II İkinci Yapısal Blok, Denetimsel Gözden Geçirme, 2004, s:21).

3. Bankaların Asgari Sermayenin Üzerinde Sermaye İle Çalışmalarının Sağlanması:

Bankalar normal çalışma koşullarında yeterlilik rasyosunda dalgalanmalar, acil ihtiyaç olduğunda veya fon temini için piyasa koşullarının elverişli olmadığı durumlarda yeni sermaye sağlamanın maliyeti, asgari sermaye seviyesinin altına düşmesi nedeniyle yaşanabilecek olumsuzluklar ve yaptırımlar, rekabetçiliğin devamı, 1.Yapısal Blok kapsamında dikkate alınmayan banka spesifik riskler veya makroekonomik faktörler için ilave bir sermaye ile çalışmak zorundadırlar.

4. Sermayenin Asgari Düzeyin Altına Düşmesini Engellemek İçin Erken Müdahalede Bulunulması:

Denetim otoritesinin müdahalesinin amacı mevduat sahiplerine ve finansal sisteme olan riskin sınırlandırılabilmesi için bankanın sermayesindeki potansiyel aşınmanın mümkün olduğunca erken belirlenmesidir. Erken müdahale için Denetim otoritesince alınacak tedbirler şöyledir (Mazıbaş, 2004,s:28):

- a. Bankanın yakın izlemeye alınması,
- b. Bankadan risklerini ve sermayesini değerlendirme sürecini iyileştirmesini istemek,
- c. Bankadan yeniden sermayelendirme programı sunmasını istemek,
- d. Bankanın bazı faaliyetlerine sınırlandırma getirmek,
- e. Temettü ödemelerini kısıtlamak,
- f. Üst yönetimin ve/veya yönetim kurulunun değiştirilmesini istemek .

1.4.4. Üçüncü Yapısal Blok: Piyasa Disiplini

Basel II standardının son bileşeni, piyasa disiplini. Bu bileşen, hiçbir düzenleme yapılmadığında, piyasa güçlerinin bankaların aşırı risk almalarını engelleyecek mekanizmalar geliştireceği gerçeğinden hareket ederek oluşturulmuştur. Bankaların, mali durumları hakkındaki bilgileri, yatırımcıların zamanında ve doğru bir şekilde bilgilendirilmesi amacıyla kamuoyuna açıklaması gerekmektedir. Kamuya açıklamalar yapılmasını gerekli gören bu blok, piyasa disiplini ve şeffaflığın sağlanmasını hedeflemektedir (ATO, 2007, s:11).

Kamuoyuna açıklaması gereken bilgiler temel ve tamamlayıcı bilgiler olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Temel bilgiler, tüm kamuoyuna mutlaka açıklanması gereken bilgiler iken, tamamlayıcı bilgiler sadece bazı kuruluşlar için önemli olabilecek bilgileri içermektedir. Kamuoyuna sunulan bilgiler niteliksel ve niceliksel olarak da ayrılmaktadır. Standart, bankaların ve banka gruplarının kamuoyuna açıklaması gereken kalemler hakkında detaylı açıklamalar içermektedir. Örneğin bir banka grubunun kamuoyuna açıklaması gereken bilgiler arasında, grup içinde sermaye yeterlilik standardına konu olan anonim şirketlerin ve grup içinde konsolide bazda ele alınan diğer şirketlerin ve grup içinde konsolide bazda ele alınmayan anonim şirketlerin adları yer almaktadır. Benzer şekilde niceliksel bilgilendirme kapsamında bankaların, kamuoyuna, ana sermaye, katkı sermaye ve üçüncü kuşak sermayelerinin düzeyleri, sermayeden düşülen kalemleri ve toplam kullanılabilir sermaye tutarları hakkında bilgilendirilmesi gerekmektedir. Niteliksel bilgiler ise, daha çok bankanın

kullandığı muhasebe yöntemleri ya da risk ölçüm modelleri gibi uygulamaya ilişkin bilgiler vermeyi hedeflemektedir (TBB, Bankaların Kredi Riskleri Hakkında Kamuoyunu Bilgilendirmesi, 1999, s:7)

Basel Komitesi I.Yapısal Blok ile II.Yapısal Blok'un uyum içinde olması için dört ana ilke belirlemiştir. Bu ilkeler şöyledir; *

1. Bankalar risk profillerine ve stratejilerine uygun sermaye yeterliliklerini değerlendirebilecekleri bir sürece sahip olmalıdırlar. Bu süreç dahilinde banka yönetim kurulu ve yöneticileri tarafından yapılan bir gözden geçirme süreci olmalıdır.

2. Denetleyici otoritenin, bankaların içsel sermaye yeterlilik değerlendirmeleri ve stratejilerinin yanında sermaye rasyolarına olan uyumlarının gözden geçirilmesi suretiyle bir değerlendirme yapmasıdır.

3. Resmi otoritenin, asgari sermaye yeterliliği rasyosunun tutturulmasının yanı sıra gerekli olduğunu düşündüğü durumlarda bankalarda asgari oranın da üzerinde sermaye tutulmasını talep edebileceği hususu üçüncü ilke olarak belirlenmiştir.

4. Son ilke ise, banka sermayesinin belirlenen asgari yükümlülüğün altına düşmemesi için bankanın kendi risk karakteristiğine uygun tedbirlerin resmi otorite tarafından önceden alınmasının sağlanmasına ilişkindir.

Bankalar arasında karşılaştırma yapılabilmesi ve bu yolla şeffaflığın sağlanması hedeflenmektedir. Denetim otoritesi temel olarak iki farklı veri kaynağına sahiptir. Otorite, yerinde denetim veya uzaktan izleme aracılığıyla toplanan verilere dayanarak bankanın standart yaklaşımlarını kontrol etmektedir.

* <http://www.kto.org.tr/tr/dergi/dergiyazioku.asp%3Fyno%3D425%26ano%3D51+Bankalar+risk+profillerine+ve+stratejilerine+uygun+sermaye+yeterliliklerini+de%2C4%9Ferlendirebilecekleri+bir+s%2C3%BCre+ sahip+olmal%2C4%B1d%2C4%B1rlar&hl=tr&ct=clnk&cd=1&gl=tr>, 10.12.2007, (KTO Etüd Araştırma Servisi, 01.10.2005)

Bunun yanı sıra denetim otoritesi, bankanın içsel derecelendirme yöntemlerini kullanmak istemesi halinde, ilgili bankanın kapasitesini değerlendirecek, içsel derecelendirme ve gelişmiş model yaklaşımlarına uygun olup olmadığına karar verecektir.

Basel II düzenlemesinde bankalar açısından sermaye yeterliliği hesaplamasında özellikle standart yöntem için kabul gören teminat türlerinin Basel I'de yani mevcut uygulamada kabul edilen teminat türlerinden oldukça farklı olduğu bilinmektedir. Basel II uygulamasında kabul edilen teminatlar şöyledir;*

- a. Nakit değerler,
- b. Altın,
- c. Kabul edilen risk derecelendirme şirketleri tarafından iyi olarak derecelendirilmiş borçlanma senetleri;
- d. Herhangi bir kabul edilen derecelendirme kuruluşu tarafından derecelendirilmemiş borçlanma senetlerinden belirli şartları taşıyanlar,
- e. Bir ana endekse dahil hisse senetleri,
- f. Belirli şartları taşıyan yatırım fonları,
- g. Bir ana endekse dahil olmamakla birlikte borsaya kote olan hisse senetleri

Ortak kefaleti, Grup şirket kefaleti, Müşteri çek ve senetleri, Basel I ile karşılaştırıldığında Basel II teminatları dışında kalan teminatlardır.

Basel II kapsamında bankalardan kullanılacak kredi için teminatların önemini açıkça gösteren bir örnek vermek gerekirse;

S Bankası'ndaki kredilerinin toplam riski 500.000 YTL (<1 milyon Euro) ve cirosu 750.000 YTL olan derecelendirilmemiş (X) A.Ş.'nin 200.000 YTL tutarında kredi talebi mevcuttur. Kredinin teminatına nakit blokaj alınacaktır. Toplam kredi riski yine 500.000 YTL (<1 milyon Euro) ve cirosu 800.000 YTL olan derecelendirilmemiş (Y) A.Ş.'nin de 200.000 YTL tutarında kredi talebi mevcuttur. Kredinin teminatına ise ortak kefaleti alınacaktır. Basel

* www.akademiagitim.com.tr/makale.php%3Fislem%3Ddetay%26makaleid%3D49+basel+%C4%B1%C4%B1+teminatlar+babu%C5%9F%C3%A7u&hl=tr&ct=clnk&cd=1&gl=tr, 05.01.2008

II'de firmalar, 50 milyon Euro'dan düşük ciroları sebebiyle KOBİ'dir ve toplam kredi bakiyelerinin 1 milyon Euro'dan küçük olması dolayısıyla Perakende portföyünde değerlendirilebilir. Perakende portföyüne özgü %75 risk ağırlığı ile ağırlıklandırılacaklardır. Basel II Standart Yaklaşım'a göre; (X) şirketinin teminatında bulunan nakit blokaj kredi riski için risk azaltıcı bir etki gösterirken, (Y) şirketinin teminata vermiş olduğu ortak kefaleti teminat olarak kabul edilmeyecektir. Bu sebeple (X) şirketinin net kredi riski (Y) şirketine göre daha düşük olacağından bankadan daha düşük maliyetle kredi kullanabilecektir (TBB, Risk Yönetimi ve Basel II'nin Kobilere Etkileri, 2004, s:34).

1.5. Basel I Ve Basel II Arasındaki Temel Farklar

Mevcut sistemde (Basel I), özel sektör firmalarına verilen krediler risk yapısına bakılmaksızın, teminat yapısı dikkate alınarak büyük oranda % 100 risk ağırlığına sahipken, Basel II'deki standart yöntem altında kurumsal portföydeki firmaların risk ağırlığı firmaların kredi notuna bağlanmıştır. Aşağıdaki tabloda Varolan Basel Standardı (Basel I) ve Yeni Standardın (Basel II) arasındaki farkları ana hatlarıyla görülebilir.

Tablo 1.4. : Basel I ve Basel II'nin Karşılaştırılması

Varolan Basel Standardı	Yeni Standardın Taslağı
Sadece kredi ve piyasa risklerinin dikkate alınması.	Kredi riskinin daha kapsamlı ele alınması yanında operasyonel riskinde dikkate alınması. SYR'nin riske daha duyarlı hale getirilmesi
Kredi riskine ilişkin katsayıların belirlenmesinde OECD ve OECD üyesi olmayan ülke ayrımı.	Kredi riskinin ölçülmesinde kredi derecelendirme kuruluşlarının ülke ve kuruluş için verdiği derecelerinin kullanılması
Tek bir risk ölçüm yönteminin kullanılması	Her bir risk kategorisi için alternatif yöntemlerin varlığı nedeniyle sağlanan esneklik yanında bankaların iç risk ölçüm yöntemlerinin kullanılmasının özendirilmesi.
Tüm finansal kuruluşlara aynı yaklaşım	Risk yönetiminin önemine yapılan vurgu ve banka yetkililerinin risk yönetiminden sorumlu kılınması
Sadece minimum SYR'ye yapılan vurgu	Üçlü yapı, SYR yanında, gözetim ve denetimin önemi ile piyasa disiplinin gerekliliğine yapılan vurgu ve ilgili düzenlemeler.

Kaynak: Değirmenci,2003, s:37

Yukarıda yer alan tablo şu şekilde açıklanabilir;
Basel I

1. Sermaye sadece kredi riski ile şekillendirilmiştir. (1996 yılında piyasa riski ilave edilmiştir.)
2. Risk duyarlılığı yetersizdir.(sadece 5 farklı risk ağırlığı mevcuttur.)
3. OECD ülkesi kriteri vardır .
4. Portföy içerisinde riskin dağıtılmış olması dikkate alınmamaktadır.
5. Her bankanın tek bir risk ölçüm modeline odaklanmıştır.
6. Risklerin vade/zaman boyutunun yetersiz değerlendirilmesi,
7. Finansal piyasaların ve enstrümanların gelişmesi,
8. Artan risk hacmi,
9. Teknolojide yaşanan hızlı değişimler

gibi ve bankaların ve finansal sistemleri özellikle karmaşık işlemlerine yanıt vermede Basel I çok basit ve yetersiz kalıyordu. Sistem çerçevesinde arbitraj yoluyla oynamak mümkündü

(Küçüközmen, 2003,s:2). Kredi riski Basel I'de ileri tekniklerle ölçülmeden belirlendiğinden, aynı firma hakkında bankalar arasında farklı değerlendirmeler yapılabilmekte ve farklı kredi fiyatları ortaya çıkabilmekteydi.

Basel II

1. Bankaların kendi iç risk yönetimi metotlarından, üst denetim kontrolünden ve piyasa disiplininin daha fazla yararlanmaları,
2. Değişik yaklaşımları uygulayabilme olanağı, daha iyi risk yönetimini teşvik edici sermaye hesaplama çerçevesi,
3. Riske daha duyarlı ölçüm metotları,
4. Yeni ölçüm yöntemleri,
5. Denetim organı kontrolü,
6. Etkin risk yönetimini özendirici sermaye rasyo yapıları,
7. Operasyonel riskin sermaye yeterliliği hesaplamasına dahil edilmesi (Babuşçu, 2006, s:34) yeni uygulamanın tamamlayıcı maddeleri arasında yer almaktadır.

Basel I'de hesaplamalar gelişmiş standartlara dayandırılmamakta ve subjektif olabilmektedir ancak Basel II'de hesaplamalar gelişmiş standartlara dayandırıldığından kesinlikle objektif değerlendirme söz konusu olacaktır (Özşahin, 2007, s:20).

Basel I'de bir uzmana göre iyi olan bir işletme diğerine göre kötü olabiliyor fakat Basel II'de standartlar belirlendiğinden iyi olan herkese göre iyi kötü olan da herkese göre kötü olacaktır.

Basel I'de firmanın taşıdığı risk hesaplanmadığından farklı uzman görüşlerinin ortaya çıkması mümkün olabilir ancak Basel II'de firmanın riski hesaplandığından uzman görüşüne ihtiyaç kalmayacaktır. Yani Basel I'de yer alan, kredi riski açısından sermaye yükümlülüğünün OECD ülkesi olup olmama kriterine göre belirlenmesi prensibine dayanan "kulüp kuralı (club rule)" Basel II ile birlikte kaldırılmaktadır. Basel II'de kredi riski, krediyi alan tarafların derecelendirme notlarına göre belirlenmektedir. Basel II'de yer alan bazı yöntemler bağımsız derecelendirme şirketleri (ör. Standard&Poors, Fitch, Moodys, vb) tarafından verilen derecelendirme notlarını kullanırken, bazı ileri yöntemlerde -bankacılık

denetim otoritesi iznine tabi olmak üzere- bankaların kendi değerlendirmelerine dayanarak verdikleri derecelendirme notları dikkate alınmaktadır. *

Basel I'de kişisel değerlendirmeler kredi politikasında rol oynuyor fakat Basel II'de kişisel değerlendirme yapılmayacaktır.

Basel II içerisinde bankaların sermaye yeterliliklerini kendilerinin değerlendirmesi ve hem sermaye yeterliliği hem de bankanın kendisini değerlendirme sürecinin bankacılık denetim otoritesi tarafından denetlenmesi ve değerlendirilmesi istenmektedir. **

Basel II kapsamında sermaye yeterliliğine ilişkin olarak Basel II'ye özgü detaylı bilgilerin kamuya açıklanması zorunluluğu getirilmektedir. Bu husus Basel I'de yer almamaktadır.

Basel I'de yalnızca “yasal sermaye yükümlülüğü” mevcut iken Basel II'de denetim otoritesinin denetiminin esaslarını belirleyen ilave bir yapısal blok getirilmiştir.

Basel II'nin yürürlüğe girmesi önemli değişiklikleri de beraberinde getirmektedir. Bunlardan bazıları şunlardır: (ASMMMO, 2005, s:19)

- a. Asgari sermaye gerekliliğinde değişme,
- b. Borçlanma maliyetlerinde değişme,
- c. Risk yönetimi uygulamalarında değişme,
- d. Kredilendirme davranışlarında (portföy tercihlerinde değişme, derecelendirme sistemi ve risk alma kararlarında değişme, konjonktürel etkiler vb.) değişme,
- e. Kurumsal yönetim ve rekabet yapısında (fiyatlamada farklı ölçüm yöntemlerinin kullanılması, itibar riski vb) değişiklik,
- f. Bilgi işlem ve sistem maliyetlerinde değişme,
- g. Fiyatlama ve sermaye tahsisinin etkinleşmesi, fiyatlamadaki değişikliklerin bankaya ve müşteriye yansımaya derecesi v.b

Basel II'nin getirmek istediği yenilikler (Babuşçu, 2006, s:25);

* <http://www.esgimtas.com.tr/BaselII.asp>, 04.12.2007

** <http://www.esgimtas.com.tr/BaselIII.asp>, 04.12.2007

- a. Farklı bankalara farklı hesaplama yöntemlerine ilişkin alternatifler getirilmesidir.
- b. Alınmış olan pozisyonların risklilik düzeyini yansıtan hesaplamaların getirilerek, kaynakların bilinçli şekilde dağıtılması sağlanmaya çalışılmasıdır.
- c. Etkin bir risk yönetimi sistemi kurulmasına yönelik zorlama ve teşviklerle, risk kültürü bir kurum kültürü haline getirilmeye çalışılmaktadır.
- d. Riske dayalı fiyatlama sistemi ile kaynakların etkin kullanımı sağlanmış olacaktır.
- e. Yine denetim otoritesinin daha etkin denetimi sağlanacaktır.
- f. Şeffaflığın artırılması suretiyle kamunun banka faaliyetlerinden daha fazla bilgi sahibi olması olanağı olacaktır.
- g. Rating sistemi sayesinde firmaların gerçek anlamda risklilik düzeyleri belirlenecek düşük riskli firmalar avantaj sağlayacaktır.

2. TÜRKİYE İÇİN BASEL I VE II'NİN ÖNEMİ

Türkiye’de özellikle TBB bünyesinde BDDK ve banka yetkililerinin katılımıyla oluşturulmuş olan Basel II Yönlendirme Komitesi ile BDDK bünyesinde; Hazine Müsteşarlığı, T.C. Merkez Bankası, SPK ve TBB yetkililerinin katılımıyla oluşturulmuş olan Basel II Koordinasyon Komitesi bulunmaktadır. Basel II Yönlendirme Komitesi Mart 2003 tarihinde tesis edilmiştir. Bu komite ayda bir kez toplanarak Basel II’ ye geçişe yönelik çeşitli çalışmalar yapmaktadır. Basel II Yönlendirme Komitesi ve Basel II Koordinasyon Komitelerine ek olarak BDDK bünyesinde çeşitli alt komiteler oluşturularak teknik konularla ilgili çalışmalara devam edilmektedir (BDDK, 10 Soruda Yeni Basel Sermaye Uzlaşısı, 2005, s:5).

Bankalarla birlikte yürütülen çalışmaların ardından BDDK, Basel II Uzlaşısı için bir yol haritası belirlemiş, daha sonra bu yol haritası daha da detaylandırılarak geniş kapsamlı bir hale getirilmiştir. Öncelikle yol haritasında genel hükümlere yer verilmiş, ardından yapısal bloklar, ilgili taraflar ve konular itibariyle her ay yapılması planlananlar listelenmiştir. 2005 yılında açıklanan taslak yol haritası metni ve genel hükümleri şunlardan oluşmaktadır (Vural, 2007, s:60) :

1. Yol Haritası, dinamik değerlendirme sürecine tabi olup, ileride ortaya çıkabilecek gelişmeler ışığında güncellenebilecektir.
2. Basel II' ye ilişkin bir politika metni açıklanacaktır.
3. BDDK'nın Yol Haritasına ilave olarak, BDDK'nın ilgili dairelerinin, bankaların ve yapacağı faaliyetlerle ilgili TBB'nin de kendilerine ait yol haritaları olacaktır.
4. BDDK, Basel II' ye geçiş sürecindeki gelişmelere ilişkin olarak yılda en az bir defa ilerleme raporu yayımlayacaktır.
5. Hangi risk için hangi modelin kullanılacağına bankaların yönetim kurulları karar verecektir.
6. Basel II Yönlendirme Komitesi her ay toplanacaktır.
7. Gerekli görülmesi halinde BDDK tarafından danışmanlık hizmeti alınabilecektir.
8. BDDK tarafından uygun görülecek muhtelif bankalar Basel II'ye geçiş sürecinde görev yapmak üzere BDDK nezdinde birer temsilci atayacaklardır. Bu konuyla ilgili esas ve usuller daha sonra açıklanacaktır.

2.1. Türkiye İçin Basel I Ve II'nin Önemi

AB standartlarına dolaylı olarak uyumlaştırma anlamına da gelen Basel II, Türkiye açısından daha sağlam ve daha etkin bir bankacılık sistemi için sunulmuş bir fırsat olarak değerlendirilebilir (BDDK, 10 Soruda Yeni Basel Sermaye Uzlaşısı, 2005, s:4). Basel II finans sektörünün dışında da hemen her sektörü ilgilendiriyor. Çünkü kredi verme kararlarını farklı veriler doğrultusunda verecek olan bankalar, şirketleri Basel II kriterlerine göre değerlendirecektir. Basel II kriterlerine uygun şirketler, böylece bankalardan daha düşük maliyetli fon kullanma olanağı bulabilecek, riskli firmalar ise kredi almakta zorluk çekecektir. Her ne kadar şirketler açısından geçilmesi zor bir süreç olsa da yapılan araştırmalar, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde Basel II kurallarının KOBİ'lerin lehine olduğunu gösteriyor. * Bu

* <http://www.ormedunyasi.com/index.php?makale=3>, 18.01.2008

doğrultuda kurumsal ve finansal yapısını güçlendiren KOBİ'lere verilen kredilerin maliyeti daha düşük olduğu için yatırım yapmak ve büyümek isteyen şirketlerin işi kolaylaşacaktır.

Olumlu ve olumsuz etkileri birlikte değerlendirildiğinde Basel II ülkemiz açısından daha sağlam ve daha etkin bir bankacılık sistemi için sunulmuş bir fırsat olarak görülmektedir. Esasen, uluslararası düzeyde yapılan çeşitli anket sonuçlarına göre yüzden fazla ülkenin Basel II'yi uygulamaya hazırlandığı görülmekte ve bu çerçevede Basel II'nin kısa süre içerisinde yaygın uygulama alanı bulması beklenmektedir. Bu husus dikkate alındığında, Basel II hükümlerini uygulamamanın, Basel II ile ortaya çıkması muhtemel olumsuz etkileri ortadan kaldırmayacağı, aksine Basel II'ye makul bir sürede geçmemenin ilave bir takım maliyetleri olabileceği değerlendirilmektedir (BDDK, 10 Soruda Yeni Basel Sermaye Uzlaşısı, 2005, s:4).

Basel II'nin uygulamaya girmesi ile piyasa ortamının genel risk seviyesi denetlenebilir bir hale gireceğinden ekonomiye olan güven artacak, bu durum ise gerek yerli, gerekse yabancı sermayenin ülke pazarlarına daha fazla yatırım yapmasını teşvik edecektir. Diğer taraftan Basel II sistemi, firmaları daha verimli çalışmalarını için teşvik edeceğinden, ekonominin kaynak etkinliği artacaktır (ATO, 2007, s:8).

Türkiye'de Basel II'nin uygulanmaya başlamasıyla önce bankalarda gelişmesi ve değişmesi gereken bazı hususlar vardır. Türkiye'nin gelişimi açısından da önem teşkil etmekte olan noktalar şunlardır (BDDK, 10 Soruda Yeni Basel Sermaye Uzlaşısı, 2005, s:3):

1. Bankalarda ve şirketlerde risk yönetim kültürünün ve etkinliğinin artması,
2. Bankaların aracılık fonksiyonlarını daha etkin biçimde yerine getirmesi,
3. Bankalar ve şirketler tarafından kamuya açıklanacak bilgiler aracılığıyla piyasa disiplininin artması,
4. Bankaların sermaye düzeylerinin maruz kaldıkları risklere paralel olması,
5. Bankaların müşterileri konumundaki reel sektör şirketlerinin şeffaflık ve kurumsal yönetim yapılarında iyileşme,
6. Etkin bankacılık sistemine ve uluslararası standartlara geçiş için altyapı oluşturması,
7. Yüksek bilgi işlem ve insan kaynağına yatırım yapılması.

Risk Yönetimi yukarıdaki maddelerde başı çeken ve bankacılık sisteminin en önemli hususlarından biridir. Bankacılık sisteminde bilinçli bir risk yönetimi kültürü oluşturmaya çalışılmalıdır. Risk yönetimi kültürü oluştuktan sonra, bankacılık sistemi çok daha verimli hale gelecek, piyasanın korunması yolunda daha doğru bir yapıya bürünecek, niteliksel ya da sayısal herhangi bir sorun ortaya çıktığında, bu sorun risk yönetimi tarafından hızlı bir şekilde teşhis edilebilecektir. * Basel II ile birlikte diğer firmalar gibi bankalar da sermaye durumlarını yeniden gözden geçirmek zorundadırlar. Eğer bankalar, Basel II önerisinde açıklanan gelişmiş metodları, risklerinin ölçümünde kullanmıyorsa, bankaların sermaye ihtiyaçları katlanarak artacaktır. Bunu da firmalara kullandıkları kredi maliyetlerine yansıtacaklardır.

Şirketler, açıklık, şeffaflık gibi çağdaş yönetim ilkelerine göre hareket edecektir. 2009 yılına kadar şirketlerin kabul görmüş yönetim modellerini uygulamaya geçirmeleri gerekmektedir. Bu adımların başında ise kurumsallaşma gelmektedir. Yönetim kurullarının aile ilişkilerinden bağımsız kılınarak profesyonelliğe kavuşturulması, kayıt dışının terk edilerek tüm işlemlerin yasal mevzuata oturtulması gerekecek, bilançoların şeffaf, yönetimin hesap verebilir, insan kaynakları uygulamalarının kabul edilebilir seviyeye getirilmesi de yapılması gerekenler arasında yer almaktadır. Tüm bunları yaşama geçiren şirketler için finansman bulmak daha kolay ve maliyetsiz olacaktır. Türkiye'deki şirketlerin yüzde 99'unu ilgilendiren Basel II kriterlerine hazırlık konusunda bankalar, bürokrasi ve sivil toplum kuruluşları başı çekmektedir. *

Diğer taraftan, Basel II ile birlikte, risk bazlı ağırlıklandırma ve risk bazlı dışsal derecelendirilme kullanılmaya başlanacağı için, bazı ülkelere ve ülkelerdeki bankalara verilecek kredilerin risk ağırlığında ve dolayısıyla da bu ülkelere verilecek krediler için ayrılması gereken minimum sermaye gerekliliğinde önemli değişiklikler olacaktır. Bu değişikliğin en olumsuz şeklini yaşayacak ülkelerden biri Türkiye'dir. Basel II yürürlüğe girdiğinde, Türkiye'den olan alacakların risk ağırlığı %0'dan %100'e ve Türk bankalarından olan alacakların risk ağırlığı ise %20'den %100'e çıkacaktır. Bu nedenle, Basel II'yi uygulamasa bile, Türkiye'nin ve Türk bankalarının alacağı kredilerin faizinde artış, miktarında ise azalış olacaktır. **

* www.kobiklinik.com/tr/makale.asp?ID=110, 12.11.2007

* www.isteinsan.com, 12.07.2007

** <http://www.e-konomist.net/bankaciligin-donum-noktasi-basel-kriterleri/>, (Murat Beşinci, 15.12.2007)

Türkiye açısından bakıldığında kredi riski için gerekli olan sermaye miktarının saptanmasında, Standart Yöntem'in kullanılması durumunda, Basel I çerçevesinde Türkiye için geçerli olan OECD üyeliği ayrıcalığı ortadan kalkacaktır. Basel I'de, devletler, merkez bankaları ve bankalar için OECD üyesi ülke ayrımı yapılmakta ve bu ülkelerdeki bankalar daha az riskli olarak değerlendirilmektedir. Basel I'deki bu uygulama OECD üyesi olan, ancak kredi riski yüksek ülkeler açısından (Türkiye gibi) avantaj, OECD üyesi olmayan, ancak kredi riski göreceli olarak daha düşük ülkeler açısından bir dezavantaj oluşturmaktadır. Dolayısıyla, Basel II ile birlikte bu avantaj ve ayrıcalık ortadan kalkacaktır. Dolayısıyla, ülkemizdeki kurum ve kuruluşlar, borçlanma maliyetini etkileyen hususları (dış derecelendirme notu, içsel derecelendirme notu, kredi türü, teminat kalitesi ve kredi fiyat farklılaşması vb.) daha fazla dikkate almak durumunda kalacaklardır (ASMMMO, 2005, s:19).

Ekonomiye yönelik olarak yeni uzlaş, özetle, finansal aracılık fonksiyonunun etkinleşmesi, kurumsal yatırımcı olarak bankaların "risk iştahı"nın değişmesi, banka, finansal araçlar ve banka müşterisi şirketlerdeki kurumsal yönetim yapısındaki iyileşmenin kayıt dışılık, şeffaflık ve sermaye piyasalarının etkinliğini artırması vb. hususlarda çeşitli etkiler doğuracaktır.

Basel II'ye geçişte kurum içi yol haritalarına, sektör aktifinin %72,7'sini oluşturan bankalar büyük ölçüde, %25,9'u kısmen, %1,6'sı tam uyumlu iken, %0,1'i ise uyumsuzdur. Bankaların %92'si kredi riskinde standart yaklaşıma %50 ila %100 arasında uyum sağlarken, %73'ü içsel derecelendirmeye dayalı yaklaşımda ve menkul kıymetleştirmede %50'den düşük uyum sağlamıştır. Bankaların %97'si piyasa riskinde standart yonteme uyum sağlarken, içsel ölçüm yöntemlerinde ve değerlemeye ilişkin hususlar ile spesifik riske ilişkin hususlarda bu oran %70'lere düşmektedir. Operasyonel riskte bankaların %90'ı temel gösterge yaklaşımına %75 ila %100 arasında uyum sağlarken, standart yaklaşımda %75 ila %100 arasında uyum sağlayan bankaların oranı %57'de kalmaktadır. İleri ölçüm yaklaşımlarında ise bankaların %74'ü, %0 ila %25 arasında uyum sağlamışlardır. (BDDK, Bankacılık Sektörü Basel II İlerleme Raporu, 2006, s:6)

Eğer firmalarımız Basel II'nin gerektirdiği alt yapı unsurlarını kısa sürede tamamlayabilirlerse Türkiye'deki firmaların dünya ile rekabet edebilirliği güçlenecektir.

2.1.1. Basel II'nin Firmalara Getireceği Avantajlar;

Basel II'nin finans sektörünün dışında da hemen her sektörü ilgilendirdiği ve Basel II'nin başta ülkemize getireceği olumlu havanın yanında firmalara getireceği avantajlar şöyledir; *

- a. İyi derecelendirmeye sahip firmaların diğer firmalara göre düşük maliyetli finansman avantajı,
- b. Finansal kurumlarca standart kriterlere göre objektif değerlendirme,
- c. Kayıt dışılığın önlenerek artan şeffaflıkla birlikte adil rekabet ortamının sağlanması,
- d. Uluslar arası kabul görmüş mali tabloların üretilmesi ve uluslar arası rekabet ortamının oluşması,
- e. Firmalarda risk kültürünün oluşması risklerin tanınması ve yönetilebilir hale gelmesi,
- f. Yurtdışı müşteri ve satıcılara eximbankları kanalıyla uygun şartlarda borçlanma imkanları,
- g. Şirket senetleri ile borçlanma imkanı,
- h. Kurumsal yatırımcı ilgilerini şirket üzerine çekerek borçlanma olanaklarını genişletmek,
- i. Şirket yöneticilerinin kuruluşlarına daha farklı gözle bakmaları ve stratejik kararları yeniden gözden geçirmelerini sağlamak,
- j. Şirketlerin oto kontrol sistemlerinin kurulması ve yönetim kalitesinin gelişmesi.

2.1.1.1. Basel II Kriterlerine Göre Türkiye'de Firmalardaki Finansal Yapılanma

Ülkemizde Basel II'nin firmalara getireceği avantajlar göz ardı edilemez ancak bu süreçte firmaların da bu avantajlardan yararlanabilmeleri için yapmak durumunda oldukları bazı maddeler mevcuttur. Firmalardaki finansal yapılanma konusunda dikkate alınması gereken unsurlar şöyledir; *

* www.mazars.com.tr/publishDocument.php?id=1329, 12.01.2008

* <http://www.mazars.com.tr/publishDocument.php?id=1329>, 12.01.2008

- a. Finansal tabloların uygunluk denetimi,
- b. İç kontrol sisteminin kontrol uygunluk denetimi,
- c. Uluslar arası Finansal Raporlama Sistemi (UFRS)' ye uygun mali yapının uyarlanması,
- d. Finansal analiz,
- e. Bütçe ve Stratejik Planlama,
- f. Mevcut ekonomik şartlarda sektörün ve firmanın durumunun tespiti,
- g. Proje takibi ve maliyetlendirilmesi,
- h. Rekabet etme şartları,
- i. Yönetim, ortaklık yapısı ve kurumsal yönetişim,
- j. İç iletişim koordinasyonu,
- k. Organizasyonel yapının fonksiyonel hale getirilmesi,
- l. Firmanın güçlü ve zayıf yönlerinin tespit edilmesi.

2.1.1.2. Finansal Tabloların Uygunluk Denetimi

Basel II'nin uygulamaya geçeceği 2009 yılından önce firmaların başta ast-üst yönetim ilişkisi olarak bütün basamaklarına önem vermesi ve bir kez daha gözden geçirmesi gerekmektedir. Gözden geçirmek durumunda olduğu bazı noktalar şöyledir;

- a. Departman çalışanlarının yeterli bilgi birikimine sahip olup olmadığı,
- b. Departman çalışanlarının kendilerine uygun işler yapıp yapmadığı (doğru yerde doğru insan),
- c. Departman çalışanlarının yetkili kişiler tarafından kontrol edilip edilmediği, başka bir deyişle kontrol mekanizmasının çalışıp çalışmadığı,
- d. Kayıtların vergi kanunlarına ve tek düzen hesap planına uygun şekilde yapılıp yapılmadığı,
- e. Kayıtların belgelere dayandırılıp dayandırılmadığı,
- f. Kayıtların zamanında yapılıp yapılmadığı,
- g. Dönem sonu işlemlerinin yapılıp yapılmadığı,

- h. Mali tabloların dönem sonlarında şirket verilerine uygun bir şekilde düzenlenip düzenlenmediği (Asgari 3 yıl, azami 5 yıl geriye gidilerek finansal tablolar irdelenecektir).

2.1.1.3. İç Kontrol Sisteminin Uygunluk Denetimi

Basel II'ye uyum sürecinde firmaların dış kaynaklardan yardım almaları gayet normal ve gereklidir, ancak başta firmanın içinde bu kriterlere uymaya ve kendi kontrol/denetimi sağlamaya çalışmalıdırlar. İç kontrol sisteminde önemli iki unsur şöyledir (Bali Finansal Yapılanma, 2007, s:18):

- a. İç denetim raporları, işletmeyi bütünüyle kapsamalı, aksaklıkların gerçek nedenlerinin ortaya çıkarılmasını ve çözüm yollarının gösterilmesini hedeflemelidir.
- b. Periyodik iç denetim, bir denetim yönetmeliğine ve departmanlarda yürütülecek faaliyetlere ilişkin bir denetim kılavuzuna dayanmalıdır.

2.1.1.4. Uluslar Arası Finansal Raporlama Sistemi (UFRS)' ye Uygun Mali Yapının Uyarlanması

Firmaların Basel II'ye uyumunda, firmaların bir anlamda kalbini oluşturan muhasebesel sistemin varlığına deyinmek gerekir. Bu anlamda Uluslar arası Finansal Raporlama Sistemi (UFRS)' ye Uygun Mali Yapının oluşturulması için geç kalınmaması gerekmektedir.

Globallesen dünyada, şirket finansal tablolarının standart kriterlere sahip olmaması nedeniyle, şirketler arası ticaret, şirket hisse satış ve birleşmeleri gibi konularda yaşanan güçlükler uluslararası muhasebeye duyulan ilgi ve ihtiyacı arttırmıştır. Bu konuda uluslararası bir uyum sağlanabilmesi için tüm ülkelerde uygulanabilecek evrensel bir sisteme geçme çalışmaları çerçevesinde, uluslararası muhasebe standartları ortaya çıkmıştır (Bali Finansal Yapılanma, 2007, s:19).

Bu standartlar, mali tabloların sunumu, ara mali tablolar, nakit akım tablosu, hasılat, maddi olmayan varlıklar, varlıklarda değer düşüklüğü, borçlanma maliyetleri, finansal araçlar, kur değişim etkileri, konsolide mali tablolar, kurum kazancı üzerinden hesaplanan vergiler, çalışanlara sağlanan faydalar, emeklilik planları, hisse başına kazanç v.b. gibi konuları da içeren 41 direktiften oluşmaktadır. Yapılacak olan firmanın verilerinin, bu direktiflere uygun hale getirilmesidir (Bali Finansal Yapılanma, 2007, s:19).

2.1.1.5. Finansal Analiz

Firmaların muhasebesel, finansal açıdan hangi noktada olduklarını, avantajlarını dezavantajlarını görmeleri açısından iç denetimlerini sağlamaları ve finansal ağırlık vermeleri gerekmektedir. Bu sayede önceden alınan önlemler firmaların yanlış yönlendirmelerine neden olmamaktadır. Finansal analiz şu noktalarda önem taşımaktadır: *

- a. Finansal analiz, firmanın yönetimi açısından,
- b. Firmanın faaliyetlerinde etkinlik ve başarı derecesini ölçmede,
- c. Firmanın hedeflerine ulaşmış, ulaşamadığını saptamada,
- d. Hedefe ulaşamamışsa nedenlerini araştırmada,
- e. Geleceğe yönelik planlar hazırlamada,
- f. Üretilecek mal ve hizmetler, üretim miktarı, üretim bileşimi ve izlenecek fiyat politikası konusunda karar almada,
- g. Firmanın, yükümlülüklerini yerine getirme gücü olup olmadığını belirlemede,
- h. Firma faaliyetlerini denetim ve değerlemede,
- i. Firma faaliyetlerinin her evresinde doğru ve düzeltici kararlar almada.

Finansal analiz sonucunda ortaya çıkacak oranların hem Türkiye'deki hem de dünya piyasasındaki sektör ortalamaları düzeyine gelmesi için gerekli düzeltici çalışmalar yapılmalıdır (Bali Finansal Yapılanma, 2007, s:20). Finansal analizlerde;

- i. Karlılık,
- ii. Nakit yaratma kabiliyeti / Borç ödeme kapasitesi, (Bilanço dışı varlık ve güçler dahil)
- iii. Sermaye yeterliliği,

* www.mazars.com.tr/publishDocument.php?id=1329, 12.01.2008

iv. Finansal esneklik ölçülür.

2.1.1.6. Bütçe ve Stratejik Planlama

Finansal yapının en stratejik kısmı bütçe faaliyetleridir. Bu yüzden bu noktada yönetime büyük rol düşmektedir. Basel II ile birlikte önemli bölümlerden biri olan bütçe ve stratejik planlamaya daha da ağırlık verilmesi gerekmektedir. Aşağıdakiler dikkate alınması gereken maddelerdir (Bali Finansal Yapılanma, 2007, s:21);

- a. Bütçe faaliyetleri, belirlenen hedeflerin fiili sonuçlarla karşılaştırılarak başarı değerlemesinin objektif ölçüm yöntemidir.
- b. Bütçe ileriye dönük faaliyetlerin belli bir dönemi kapsayan programıdır. Yönetimin gelecekteki işgücü, alış, üretim, satış ve finansman politikalarının belirlenmesine ve izlenecek yolun saptanmasına katkıda bulunur.
- c. Basel II'ye geçiş sürecinde yaptırılacak derecelendirme, bir kuruluşun bugünkü mali gücünü yansıttığı gibi ileride ne şekilde değişebileceği kanaatini de göstermektedir. Bu kanaatin oluşabilmesi için 5 yıllık bir bütçe (asgari 3 yıl) yapılmalıdır.

2.1.1.7. Proje Takibi ve Maliyetlendirilmesi

Firmaların proje takibi ve maliyetlendirilmesi başlığı altında yaptığı çalışmalar esnasında başı çeken ana maddeler şunlardır (Bali Finansal Yapılanma, 2007, s:22):

- a. Yatırımın fizibilite raporunun hazırlanması,
- b. Projenin genel gerekçesi,
- c. Projenin kısa anlatımı,
- d. Kalkınma planı ve yıllık programlarla ilişkisi,
- e. Üretilecek hizmetin nitelikleri,
- f. Projenin kapasitesi,
- g. Projenin seçiliş nedenleri,
- h. Projenin gelir gider durumu ve nakit akısı,
- i. Rasyolar.

2.1.1.8. Mevcut Ekonomik Şartlarda Sektörün Ve Firmanın Durumunun Tespiti

Her firmanın faaliyetini sürdürdüğü sektörün şartlarından, olumlu ve olumsuz taraflarından ve firmanın sektör içinde bulunduğu durumdan haberdar olması gerekmektedir. Sektörde faaliyet gösteren diğer firmaların Basel II'ye uyumlarını ne kadar gerçekleştirdiklerinin araştırmalarını yapmaları gerekmektedir. Bu araştırmaları yaparken göz önüne alması gereken noktalar şunlardır: *

- a. İş riski analizi yapılması
- b. Konjonktürel dalgalanmalar,
- c. Müşteri tercihlerinde değişimler,
- d. Teknolojik yenilikler,
- e. Politik kararsızlıklar,
- f. Ülkenin genel durumu,
- g. Endüstri/sektörün özellikleri,
- h. Üretilen ürünün veya hizmetin nasıl bir gelecek vaat ettiği,
- i. Uluslar arası anlaşmalar, firma kefaletleri firmayı ve geleceğini ne ölçüde riske sokuyor?
- j. Dışsal etkilere maruz kalmak (Global veya yerel)
- k. Son 5 sene içinde grev yaşandı mı?
- l. Uluslar arası kotaların kalkması,
- m. Bu konuda AB kararları nasıl? Yasa ve tebliğlerin değişme sıklığı nedir?
- n. Firma operasyonel çeşitliliğe sahip mi? (ürün, hizmet, müşteri çeşitliliği, gelir ve tedarikçi kaynaklarının çeşitliliği, alımların iç veya dış piyasaya bağımlılığı)
- o. Yangın, sel, insan sağlığı ve güvenliği, insan hataları gibi operasyonel risklere karşı yönetimin tecrübesi ve izledikleri yol.

2.1.1.9. Rekabet Etme Şartları

Firmalar faaliyet gösterdiği sektör içinde diğer firmalarla rekabet edebilmek adına önce kendi içinde güçlü yanlarını, zayıflıklarını, fırsatları ve de tehditleri belirlemesi gerekmektedir. Bu anlamda SWOT (Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats) Analizi

* www.mazars.com.tr/publishDocument.php?id=1329, 12.01.2008

kavramı ortaya çıkmaktadır. Türkçe olarak FÜTZ şeklinde kısaltılmaktadır. SWOT analizi ile firmalar iç çevresinde sahip olduğu üstün ve zayıf noktaları ve dış çevresinden kendisine yönelen fırsat ve tehditleri değerlendirebilir. Bu sayede firma çevresinde yer alan faktörlerin en önemlilerini belirleyebilir.

Basel II kapsamında firmaların derecelendirme notu almaya başlamasıyla tam anlamıyla rekabet ortamı baş gösterecektir. Küçüklüklerinin kendilerine sağladığı esneklik ve uyum kabiliyetini en iyi şekilde değerlendirerek rekabet avantajı sağlayabilen işletmeler varlıklarını geliştirerek sürdürebilecektir (Ay, 2008, s:1). Bunu sağlayamayan işletmeler ise gittikçe büyüyen sorunlarıyla uğraşmak zorunda kalacaklardır. Bunun için dikkat edilmesi gerekenler şunlardır (Bali Finansal Yapılanma, 2007, s:24);

- a. İstikrarlı müşterilere sahip olma,
- b. Fiyatlama gücüne sahip olma,
- c. Bu iki gücü sürdürebilme istikrarı,
- d. Firmanın piyasayı ve müşterilerini çok iyi tanınması,
- e. Müşteri tercihleri ve davranışları üzerine devamlı ve sistematik şekilde piyasa araştırmaları yapması,
- f. Fiyat, kalite, firma imajı, marka-tanınma unsurlarının irdelenmesi,
- g. Rekabet ağırlıklı fiyat üzerinde ise, belli başlı maliyetlerin (enerji, hammadde, imalat, teknoloji, dağıtım kanalı, finansman) irdelenmesi.

2.1.2. Kurumsal Yönetim, Finansal Raporlama Ve Veri Sunum Kalitesi Ve Piyasa Farklılaştırmasına Olan Etkileri

Bankalar, ekonominin en önemli yapıtaşlarından birisidir. Bankalar, ticari işletmelerin finansmanı, temel finansal hizmetlerin sunumu ve ödeme sistemlerine erişim gibi bir çok olanak sağlamaktadırlar. Bunlara ek olarak, bazı bankalardan güç piyasa koşullarında kredi ve likidite temin etmeleri beklenmektedir. Bankaların ulusal ekonomiler için önemini altını çizerken şu gerçekten yola çıkılmaktadır; bankacılık hemen hemen universal düzenlemelere tabi bir endüstri haline gelmiştir, ayrıca bankalar belli konularda hükümetin güvenlik ağına erişim sağlayabilmektedir. Bu nedenlerden dolayı bankalarda güçlü bir kurumsal yönetim büyük önem taşımaktadır (TBB, Bankalarda Kurumsal Yönetim, 1999, s:4).

Etkin kurumsal yönetimin uygulanamaması halinde bankacılık gözetim ve denetim mekanizması da iyi çalışamaz. Dolayısıyla, bankacılık gözetim ve denetim otoriteleri her bankada etkin kurumsal yönetimin yerleşmesi konusuna büyük önem vermektedir. Gözetim ve denetim uygulamalarındaki tecrübeler, her bankada uygun ölçülerde yetki ve sorumluluk dağılımı ile kontrollerin olması gereğinin altını çizmektedir. Açıkça tanımlanmış ve uygulamaya konulmuş etkin bir kurumsal yönetim denetçilerin görevlerini yapmasını oldukça kolaylaştırır. Etkin kurumsal yönetim aynı zamanda banka yönetimi ile banka gözetim ve denetim otoriteleri arasındaki işbirliğinin artırılmasını sağlar (TBB, Bankalarda Kurumsal Yönetim, 1999, s:3).

Bankacılık endüstrisinin bakış açısıyla kurumsal yönetim, kuruluşların iş ve faaliyetlerinin yönetim kurulu ve üst düzey yönetimlerince idare edildikleri bir yapıyı ifade eder. Kurumsal yönetimin yapısı bankaların (Akın ve diğ, 2007, s:27);

- a. Kurumsal hedeflerin oluşturulması (ekonomik kazançların sağlanması dahil),
- b. Günlük operasyonel faaliyetlerin sürdürülmesi,
- c. Pay sahiplerinin menfaatlerinin gözetilmesi,
- d. Bankacılık sisteminin mevcut yasalara ve düzenlemelere uyumlu olarak daha güvenilir ve etkin bir şekilde faaliyet gösterebilmeleri beklentisi ile kurumsal faaliyet ve davranışların düzenlenmesi,
- e. Mevduat sahiplerinin haklarının korunması konusundaki yaklaşımlarını etkilemektedir.

2.1.2.1. Kurumsal Yönetimin Temel İlkeleri

Kurumsal yönetimin temel ilkelerini; eşitlik, şeffaflık, hesap verebilirlik ve sorumluluk kavramları oluşturmaktadır. Kurumsal yönetim:

- a. Hisse sahiplerine,
- b. Menfaat sahiplerine,
- c. Tedarikçilere,
- d. Yabancı kaynak kullandıkları banka ve finans kuruluşlarına,
- e. Çalışanlarına,
- f. Kamu kurum ve kuruluşlarına,
- g. Diğer faydalananlara karşı sorumludur.

Etkin kurumsal yönetim, çoğu zaman çıkarları dikkate alınmayan mevduat sahipleri de dahil tüm pay sahiplerinin menfaatlerinin korunmasına yönelik olmalıdır. Bu nedenle gözetim ve denetim otoriteleri, bankaların mudilerin menfaatlerine zarar vermeyecek şekilde faaliyetlerini sürdürdüğünden emin olmalıdır (TBB, Bankalarda Kurumsal Yönetim, 1999, s:11).

Basel Komite'nin yayımladığı "Banka Şeffaflığın Artırılması" konulu dokümanda belirtildiği üzere şeffaflığın olmaması durumunda yönetim kurulu ve üst düzey yönetimin davranış ve performanslarından dolayı yeterli ölçüde sorumlu tutulmaları güçleşecektir. Şeffaflık etkin kurumsal yönetimin uygulanmasını destekleyecektir. Bu nedenle (TBB, Bankalarda Kurumsal Yönetim, 1999, s:10);

- a. Yönetim kurulunun yapısı (üye sayısı, üyeler ve nitelikleri, verdikleri taahhütler),
- b. Üst düzey yönetimin yapısı (sorumlulukları, nitelikleri ve deneyimleri),
- c. Temel örgütsel yapı (temel faaliyet alanları ve tüzel kişilik yapısı),
- d. Bankanın teşvik sistemine dair bilgi (özlük haklarına ilişkin politikalar, yönetici ücretleri, primler ve hisse senedi opsiyonları),
- e. Yan kuruluşlar ve bağlantılı kişi ve kuruluşlarla yapılacak işlemlerin yapısı ve sınırları konularında bilgi sahibi olunması gerekmektedir.

Basel II kapsamında finans kuruluşları risklerini hesaplayabilmek için farklı kaynaklardan elde edilen finansal figürleri bir araya getirmek ve potansiyel senaryolar oluşturarak bu senaryoların finansal riskler açısından olasılıklarını değerlendirmek ve raporlamak zorundalar. Bu noktada, Basel II implemantasyon projelerinde veri yönetimi hayati önem taşıyor. Yapılan bir araştırmaya göre, Basel II implemantasyon projelerinde toplam proje süresinin yüzde 70 – 80'i veri yönetimi aşamasında geçiyor. SAS, kurumların Basel II'den neler beklediğini araştırmak ve katılımcıların Basel II'ye geçiş sürecinde neleri engel ya da problem olarak gördüklerini tespit etmek üzere, Mart 2006'da global düzeyde 339 finans kuruluşunun katılımı ile bir araştırma gerçekleştirmiştir. Haziran 2006'da yayınlanan araştırma sonuçları başarılı bir Basel II kapsamında engelleyici faktörleri ortaya çıkarmıştır. Araştırmada çıkan sonuca göre, katılımcıların Basel II'ye geçiş sürecinde en önem verdikleri ve sorun olarak gördükleri başlığın "veri kalitesi" olduğu ortaya çıkmış, daha sonra gelen

maddeler ise “veri yönetimi” ile ilgili başlıklardır. Bu da finans kuruluşlarının Basel II sürecinde en dikkat etmeleri gereken noktanın veri yönetimi olduğuna dikkat çekmektedir. *

2.2. Türkiye’de Basel II Kapsamında İşletmelerin Karşılaşacağı Sorunlar Ve Sorunların Aşılması İçin Yapılması Gerekenler

Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler (KOBİ), ekonomik yapıları ne kadar farklı olursa olsun hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerde önem taşımaktadır. Bu önem özellikle Türkiye gibi zaman zaman ekonomik krizlerle karşı karşıya gelen ülkeler için daha da artmaktadır. Diğer taraftan Türkiye ekonomisinde önemli yer tutan KOBİ’ler AB’ne girişle birlikte, uluslararası rekabete hazır olmak zorundadırlar. Küçüklüklerinin kendilerine sağladığı esneklik ve uyum kabiliyetini en iyi şekilde değerlendirerek rekabet avantajı sağlayabilen işletmeler varlıklarını geliştirerek sürdürebilecektir. Bunu sağlayamayan işletmeler ise gittikçe büyüyen sorunlarıyla uğraşmak zorunda kalacaklardır (Ay Çınar, 2008, s:1). Bu bağlamda Basel II standartlarının KOBİ’lere önemli etkileri olacaktır. Ancak Türkiye’de tam ortak bir KOBİ kavramı yoktur.

Hazine Müsteşarlığı’nın tanımına göre; imalat sanayiinde faaliyette bulunan ve yasal defter kayıtlarında arsa ve bina hariç, makine ve teçhizat, tesis, taşıt araç ve gereçleri, demirbaşlar vb. toplamının net tutarı 400 bin YTL’yi aşmayan (TBB, 2004 ,s:4);

- a. 1-9 işçi çalıştıran işletmeler çok küçük (mikro) ölçekli,
- b. 10-49 işçi çalıştıran işletmeler küçük ölçekli,
- c. 50-250 işçi çalıştıran işletmeler orta ölçekli işletmelerdir.

Dış Ticaret Müsteşarlığı tanımına göre KOBİ’ler; imalat sanayinde faaliyet gösteren, 1-200 işçi çalıştıran, gerçek usulde defter tutan, arsa ve bina hariç sabit sermaye tutarı bilanço net değeri itibariyle 2 milyon ABD doları karşılığı YTL’yi aşmayan işletmelerdir. *

* http://www.sas.com/offices/europe/turkey/news/basindasas/inthenews_new_021006.htm, 04.12.2007

* <http://www.akademiogretim.com.tr/makale.php?islem=detay&makaleid=50>, 15.12.2007 (Şenol Babuşcu, Adalet Hazar, Basel II ve Şirketler Üzerindeki Etkileri)

Bakanlar Kurulu'nun 2005/961 sayılı kararı ile kabul edilen ve 18 Kasım 2005 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanan haliyle, "İkiyüzelli kişiden az yıllık çalışan istihdam eden ve yıllık net satış hasılatı ya da mali bilançosu yirmibeş milyon Yeni Türk Lirasını aşmayan ve bu Yönetmelikte mikro işletme, küçük işletme ve orta büyüklükteki işletme olarak sınıflandırılan ve kısaca "KOBİ" olarak adlandırılan ekonomik birimler"dir. Bu dokümanın amacı Bankalar için sermaye yeterliliğinin hesaplanması prensiplerini ortaya koymaktır. Bu anlamda "KOBİ" bir risk grubudur. Dolayısı ile "KOBİ" tanımında yıllık net satış hasılatı ya da mali bilançonun 25 milyon YTL yerine konsolide bazda 50 milyon Euro olarak esas alınması uygun görülmüştür (TBB, Kredi Riski Modelleri, 2006, s:32).

Tablo 2.1. : Türkiye'de KOBİ Tanımları

Türkiye'de KOBİ Tanımları		
KOBİ Tanımı (Türkiye)	Çalışan Sayısı	Yıllık Ciro
Mikro Ölçekli İşletme	1-9	1 Milyon YTL'ye kadar
Küçük Ölçekli İşletme	10-49'dan az	5 Milyon YTL'ye kadar
Orta Ölçekli İşletme	50-249	25 Milyon YTL'ye kadar

Kaynak : Ankara Ticaret Odası, 15.01.2007, Ankara

Tablo 2.2. : Avrupa Birliği'nde KOBİ Tanımları

AB'de KOBİ Tanımları			
KOBİ Tanımı (AB)	Çalışan Sayısı	Yıllık Ciro	Bilanço
Mikro Ölçekli İşletme	1-9	2 Milyon Euro'ya kadar	2 Milyon Euro'ya kadar
Küçük Ölçekli İşletme	10-49'dan az	10 Milyon Euro'ya kadar	10 Milyon Euro'ya kadar
Orta Ölçekli İşletme	50-249	50 Milyon Euro'ya kadar	43 Milyon Euro'ya kadar

Kaynak : Ankara Ticaret Odası, 15.01.2007, Ankara

Basel II'ye göre ise KOBİ sınıfının sınırlarını belirlemede yıllık toplam satış cirosu esas alınacaktır. Toplam cirosu 50 milyon Euro'yu geçmeyen firmalar olarak tanımlanabilir. *

2.2.1. İşletmelerin Karşılaşacağı Sorunlar

Basel II'nin uygulanmaya başlamasından itibaren KOBİ tanımlaması sınırları içinde olacak olan işletmeler bir takım sorunlarla karşı karşıya gelebilirler. Bunlardan bazıları, genel,

* http://www.alomaliye.com/basel_ii_kobi.htm, 22.12.2007

idari, teknoloji ve üretim , pazarlama, finansman sorunlarıdır. Şu şekilde sıralanabilir (Özşahin,2007,s:47) :

Genel Sorunlar olarak şunlar tespit edilmiştir;

- a. Girişimcilik, yöneticilik ve mülkiyetin işletme sahibinde bütünleşmesi
- b. Fizibilite çalışmalarının yetersizliği
- c. Ortak girişimlerde çekingenlik
- d. İşletmeler arası işbirliği eksikliği
- e. Kuruluş yeri seçimi ile ilgili sorunlar

İdari Sorunlar olarak şunlar dikkati çekmektedir;

- a. Yönetim ve yönetici sorunları (profesyonel yöneticilik anlayışı)
- b. Nitelikli personel öneminin kavranmaması
- c. İşletme sahiplerinin teknik kökenli olması
- d. Örgüt ve örgütlenme sorunları (çalışanlar firma ortakları adına karar alma ve sorumluluk yüklenmelidirler)
- e. İdari ve teknik danışmanlık ve rehberlik hizmetlerine önem verilmemesi

Teknoloji ve Üretim Sorunları şunlardır;

- a. Teknolojik yetersizlik
- b. Pazar araştırması eksikliği
- c. Ar-GE faaliyetlerinin eksikliği
- d. Uluslar arası kalite normlarına ürün üretme
- e. Fason üretimde standardizasyon eksikliği
- f. Stoklama sorunları

Pazarlama Sorunları olarak şunlar söylenebilir;

- a. Yeni Pazar kanallarının hazırlanamaması
- b. Dağıtım sorunları
- c. Potansiyel iç pazarların bulunması ve değerlendirilmesindeki zorluklar

- d. Pazar bilgisi eksikliği
- e. Dış pazardaki yoğun rekabet
- f. Dış Pazar giderlerinin yüksekliği
- g. Standardizasyon sorunları

Finansman Sorunları olarak şunlar dikkati çekmektedir;

- a. Öz sermayenin zayıflığı (karlılığı yüksek projelere girecek-kar payı dağıtmayacak ilave edecek-yeni ortaklar bulacak-halka açılacak)
- b. Net işletme sermayesinin yetersizliği (dönen varlıklar – kısa vadeli borçlar =net işletme sermayesi) pozitif olmalı
- c. Finansal yönetim açısından uzman personel çalıştırılmaması
- d. Yabancı kaynak sağlamadaki maliyet yüksekliği
- e. Teşviklerden yeteri kadar faydalanamamak

Diğer Sorunlar şöyledir;

- a. Yasal sınırlamalar (vergi mevzuatı)
- b. Destekleyici ve yönlendirici politikaların eksikliği
- c. Yasal hakların savunulamaması
- d. Mevzuatın ve yeni gelişmelerin yeterince izlenememesi
- e. Bürokratik işlemlerdeki engeller ve gecikmeler
- f. Üniversite – küçük sanayi işbirliğinin geliştirilememesi
- g. Yatırım zamanlamasında yapılan hatalar

2.2.2. Şirketlerin Yapması Gerekenler Ve Öneriler

Günümüzde bankalarımızın uygulamakta oldukları Basel I yöntemini göz önüne alarak devamlılığını sağlayan işletmelerimizin Basel II ile birlikte var olan sorumlulukları ciddi şekilde artmaktadır. Bu geçiş sürecinde en az bankaların olduğu kadar gelişme eğilimli firmalarında üstlerine düşen başlıca görevler vardır. Firmaların karşılaştacağı sorunlar olduğu kadar, bu sorunlarla baş edebilme yöntemleri de mevcuttur. Basel II ile birlikte şirketler en

alttan en tepeye kadar bir gelişim sürecine girmek zorundadırlar. İşletmelerin yapmaları gerekenler; Muhasebe Kayıt Sisteminin Yenilenmesi ve Şeffaflık, Derecelendirmeye (Rating) Yönelik Hazırlıklı Olunması, Firmaların Kredilendirmede Geçerli Teminatlar Konusunda Yeterli Bilgi Sahibi Olmaları, Kurumsallaşma, Öz sermayelerini Güçlendirmelerinin Gerekliliği, Net İşletme Sermayesinin Yeterliliği, Diğer Finansman Tekniklerinin Kullanımı ve diğer konular olarak ana hatlarıyla ayrılmıştır.

1. Muhasebe Kayıt Sisteminin Yenilenmesi ve Şeffaflık

Sağlıklı bir firma muhasebe kayıt sisteminin oluşturulması şarttır. Özellikle kayıt dışı işlemlerin firmaların gerçek bilançolarında büyük yer kaplaması ancak resmi kayıtlarında görünmemesi derecelendirme aşamasında yaşayacağı zorlukların başında gelmektedir. Banka ve şirketlerin öncelikle, daha kurumsal ve daha şeffaf bir yapıya kavuşturulması, kredi ve operasyonel risk veri setlerini de içeren risk derecelendirme ve risk yönetim kültürü ile sistemlerinin ve modellerinin oluşturularak etkinliğinin artırılması, uyumdaki en önemli hususlardan birisidir (ASMMMO, 2005, s:23). Bu çerçevede gerekli tüm bilgileri zamanında ve doğru olarak verebilen firmalar derecelendirmede daha iyi notlar alacaktır.

Bankalar tarafından öncelikle Standart Yöntemin uygulanacağı göz önüne alınırsa, dışsal kredi derecelendirme kuruluşlarının faaliyetleri ön plana çıkacak ve bu değişim, firmaların mali kayıt sistemlerini düzelterek daha şeffaf olmaları sonucunu doğuracaktır. Basel II sisteminde kayıt dışılık kredi ilişkisinde risk primini arttıracığından, şeffaflık bir zorunluluk olmaktan öte bir kültür olarak yerleşecektir. TÜİK tarafından yapılan araştırmanın sonuçlarına göre 100 YTL'nin 64 YTL'si ve 100 çalışanın 55,4'ü kayıt dışıdır (ATO, 2007). Risklerin yarısının kayıt dışı kalması, bankanın ölçemediği riski almak istememesi veya yüksek fiyatla alması sonucunu doğuracağından işletmeler daha şeffaf olma ve kayıt dışı olmama yoluna gideceklerdir. Bankaların, kredi verirken daha az sermaye yükümlülüğü yaratacak firmaları tercih etmesi, bir yandan bankaların kredi portföy kalitelerini yükseltirken, diğer yandan da dışsal derecelendirme notu bulunmayan veya notu düşük olan firmaların kredi imkanlarının daralması sonucunu doğuracaktır. Kredi değerliliği düşük firmalar, kullandıkları krediler için, bankanın ilave sermaye yükümlülüğünü karşılayacak bir risk primi ile karşılaşacaklar ve dolayısıyla borçlanma maliyetlerinde artışla karşı karşıya geleceklerdir.

Firmaların hem daha kolay kaynak bulmak hem de fiyatlama avantajlarından yararlanabilmek için faaliyetlerini kayıt içine alarak kayıt düzenlerini geliştirmeleri gerekmektedir. Bu gereklilik firmaların raporlama, veri tabanı konularında yeni teknolojik yatırımlar yapmaları sonucunu doğuracaktır. Bu amaçla yapılacak çalışmaların maliyetli ve belirli bir dönemi kapsayacağı dikkate alındığında, biran önce çalışmalara başlanması önümüzdeki dönemde rekabet avantajı sağlayacaktır. *

Gerekli mali tabloları büyük bir titizlikle hazırlamalıdır. Bu alanda iyi işleyen bir ISO 9001:2000 kalite yönetim sistemini işletmelere çok faydalı olacaktır. Bu sistemle yönetim kültürünün gelişmesi, çalışanların bilinçlenmesi ve insan kaynağının daha iyi değerlendirilebilmesi gerekmektedir.

Şirket değerlerini gösteren rasyoların sektörün üzerinde olmasına gayret gösterilmesi gerekmektedir.

2. Derecelendirmeye (Rating) Yönelik Hazırlıklı Olunması

Küreselleşen dünyada giderek firmaların faaliyetleri daha yaygınlık kazanmakta ve karşılaşacakları riskler de artmaktadır. Gelişen bilgi ve bilgisayar teknolojisi sayesinde tüm dünyada gerek bireylerin, gerekse firmaların karşılaşacakları riskler çeşitli istatistiksel tekniklerle ölçülmeye başlanmıştır. Bu yolla bugün gelişmiş ülkelerde kredi kullanan bireyler ve firmalar çeşitli yöntemlerle derecelendirilmektedir (ATO, 2007, s:49).

Derecelendirmenin sağlayacağı en büyük fayda, “risk” kavramının herkes için aynı şeyi ifade eden bir araç haline getirilmesidir. *

Sistem tam anlamıyla yürürlüğe girdiğinde, düşük riskli firmalar alacakları yüksek rating notları ile daha düşük faiz oranları ile kredilendirilecektir. Düşük ratingli firmalara verilen kredilerde risk daha fazla olacağı için firmanın rating notu düştükçe kredi faiz oranı

* <http://www.akademiagitim.com.tr/makale.php?islem=detay&makaleid=49>, 15.01.2008, (Şenol Babuşçu, Adalet Hazar, Basel II ve Şirketler Üzerindeki Etkileri)

* <http://www.akademiagitim.com.tr/makale.php?islem=detay&makaleid=49>, 15.01.2008, (Dr. Şenol Babuşçu, Adalet Hazar, Basel II ve Şirketler Üzerindeki Etkileri)

artacaktır. Firmalar, kredibilitelerindeki düşüğe bağlı olarak artan faiz yükleri ile karşı karşıya kalabileceklerdir. Rating uygulamasının ne olduğu bilinerek ratinge tabi tutulmadan önce firmalarımızın bu çerçevede kendilerini değerlendirip eksik ya da zayıf yönlerini belirlemeleri ve önlem almaları da gereklidir. **

3. Firmaların Kredilendirmede Geçerli Teminatlar Konusunda Yeterli Bilgi Sahibi Olmaları

Bankaların sermaye yeterliliği hesaplamasında sermaye yükümlülüğünü düşürücü bir araç olarak olan teminat türlerinden kabul edilebilecekleri büyük ölçüde değiştirmiştir. Bankaların şu anda kabul ettikleri teminatların önemli bir bölümü Basel II uygulamasında avantaj olarak dikkate alınmamaktadır. Bu durum Basel II nedeniyle sermaye gereksinimi yükselen bankaları daha likit teminatlar alma yönünde yönlendirecektir. Dolayısıyla, firmalar da bu konudan etkilenecektir. ***

Önceden de belirtildiği gibi, Basel II standart yöntem kapsamında geçerli olan teminatlar (nakit değerler, altın, bir ana endekse dahil hisse seneleri, belirli şartları taşıyan yatırım fonları gibi...) konusunda işletmelerin bilgi sahibi olmalarıdır. Bu durumun firmalar tarafından bilinmesi bankalarla kredi ilişkisine girecekleri zaman farklı teminat talepleri ile karşılaşabileceklerinin ya da bu teminatları veremedikleri zaman kredi faizinin daha yüksek uygulanacağına farkında olmaları ve kendilerine bu çerçevede yön vermeleri gerekmektedir. *

4. Kurumsallaşma

Rating uygulamasında firmanın yönetsel yapısının büyük önem sahibi olması kurumsallaşan firmalara avantaj sağlayacaktır. (Aktaş, 2007, s:55)

Kurumsal yönetişimin temel kurallarından başlıcaları(Babuşçu, Basel II ve Şirketler Üzerindeki Etkileri, 2006);

** http://www.senolbabuscu.com/index2.php?option=com_content&do_pdf=1&id=25, 25.01.2008

*** <http://www.intes.org.tr/06/dergi/?sayi=101&makale=168>, 22.01.2008

* http://www.senolbabuscu.com/index2.php?option=com_content&do_pdf=1&id=25, 25.01.2008

a. Sır niteliği taşıyanlar dışında şirket ile ilgili bilgilerin, zamanında, doğru ve eksiksiz olarak ilgili yerlere ve kamuoyuna duyurulması,

b. Yönetimlerin pay sahiplerine/hissedarlara hesap vermesi,

c. Şirket yönetiminin tüm faaliyetlerinin mevzuata, ana sözleşmeye ve şirket içi düzenlemelere uygun olması,

d. Firmalar için önem taşıyan nokta kurumsal yönetim kültürünün en üst yöneticiden tüm çalışanlara kadar yerleştirilmesi gerekliliği ,

e. Faaliyetlerini belirli kişilere ya da firma ortaklarına bağlı kalmadan sürdürebilmeleri,

f. Kararları ortak almaları gerekmektedir.

5. Diğer Finansman Tekniklerinin Kullanımı

Basel II düzenlemeleri çerçevesinde ortaya çıkan koşullar, firmalar için alternatif finansman kaynakları yaratmayı daha da önemli hale getirecektir. Bu doğrultuda söz konusu alternatif kaynaklar olarak leasing, faktoring, dış yatırımcılarla ortaklıklar, halka açılma, stratejik ortaklıklar kurma düşünülebilecektir.**

6. Öz sermayelerini Güçlendirmelerinin Gerekliliği

Öz sermayelerinin güçlülüğü firmaları sermaye yetersizliğinden korumanın yanı sıra, dışsal şoklar karşısında karşılaşıcağı likidite, risk, beklenen getirilerin düşüklüğü gibi unsurlardan korur. Bunun dışında öz sermayenin güçlü olması firmaları fazla borçlanmanın getireceği risklere karşı da korur. Firma öz sermayesini güçlendirmek için şunları yapmalıdır (ATO, 2007, s:47):

a. Karlılığı yüksek projelere girmelidirler.

** <http://www.akademiegitim.com.tr/makale.php?islem=detay&makaleid=49>, 22.01.2008

- b. Karlarını ortaklara dağıtmayıp öz sermayeye ilave etmeli, gerekirse yeni ortak bulmalıdırlar.
- c. KOBİ borsası kurulduğu zaman hisselerini halka açmaları gerekmektedir.
- d. Gerekirse yeni ortaklar bulma yoluna gidilmelidir.

Firmalarımızın önemli bir sorunu olan sermaye yapılarının güçlendirilmesi gerekmektedir. Aynı zamansa finansal yönetimin profesyonelce yürütülmesi şarttır. Kurumsal Yönetim kültürünün tüm yönetici/çalışanlarca benimsenmesi ve aile işletmesi yapısının terk edilerek kurumsallaşmaya gidilmesi son derece önemlidir. Aynı çerçevede nitelikli insan kaynağına yatırım yapılması önemlidir.*

7. Net İşletme Sermayesinin Yeterliliği

Net işletme sermayesi firmaların dönen varlıklarından kısa vadeli borçlarının çıkartıldığı zaman kalan kısımdır. Net işletme sermayesinin yönetimi firmanın likidite seviyesi için çok büyük öneme sahiptir. Söz konusu sermayenin yeterli, pozitif derecede olması firmanın likit varlıklarla kısa vadeli yükümlülüklerini karşılama kapasitesini artırır. Yeterli net işletme sermayesine sahip olan kuruluşlar finansal risklere ve ekonomik krizlere karşı daha güçlü olacaklardır (ATO, 2007, s:48).

8. Güçlü Mali Göstergeler

Firmaların başarılı bir şekilde mali yükümlülüklerini yerine getirmeleri yalnızca öz sermayelerinin güçlü olması koşuluna bağlı değildir. Daha etkin nakit, alacak ve stok yönetimi dışında başarılı bir borçlanma yönetimi olması gerekmektedir. Firmanın mali göstergeleri aşağıda belirtilen oranların sektör ortalamalarının üzerinde olması ile değerlendirilir (ATO,2007, s:52):

* <http://www.akademiagitim.com.tr/makale.php?islem=detay&makaleid=49>, 22.01.2008

- a. Cari Varlıklar/Cari Borçlar
- b. Asit Test Oranı
- c. Nakit Oranı
- d. Stok Devir Hızı
- e. Alacak Devir Hızı
- f. Faiz Ödeme Gücü Oranı
- g. Borç / Öz sermaye
- h. Borç /Toplam Varlıklar
- i. Varlık Devir Hızı
- j. Net Kar Marjı
- k. Brüt Kar Marjı
- l. Varlık Kar Marjı

9.Diğer konular

Türkiye’de Basel II kapsamında işletmelerin karşılaşacağı sorunlar karşısında yapmaları gereken diğer konular şunlardır * :

- a.Firmaların esas faaliyet konularında çalışması,
- b.Faaliyetlerinden doğan risklerini başkalarına devredecek finansal enstrümanların kullanılması,
- c.Risk yönetimi konusunda uzmanlaşmayı sağlamak üzere nitelikli insan kaynağına yatırım yapılması,
- d.Basel II ile öngörülen değişimlerin firmalara olan tam olarak kavranarak eylem planı oluşturulması.

* <http://www.akademiegitim.com.tr/makale.php?islem=detay&makaleid=49,22.01.2008>

Basel II ilk olarak finansal kurumların karşılaşılabilecekleri risklerin yakından gözlenmesini ve hesaplamalara dahil edilebilmesini sağlayacaktır. Kurumlar kendi büyüklüklerine veya isteklerine bağlı olarak, daha az karmaşık yöntemleri de seçme imkanlarına sahip olabileceklerdir. Sistem mevcut olan krediye piyasa riski dışındaki diğer risk unsurlarının da hesaplamalar dahiline alınmasını sağlayacaktır. Bazı finansal kurumlar Basel II'yi uygulamakla karlı çıkacaklar çünkü tam istedikleri veya gerekli olan miktar kadar sermaye tutacaklar, bazı kurumlar ise ilkeleri tam uygulamamaları halinde gereğinden fazla sermaye tutmak zorunda kalabilecekleridir. Özellikle getirilecek düzenlemelerin ülkelerin kendi düzenlemelerine uyumu ayrı bir çalışma konusu olacaktır.*

Basel II ile birlikte, etkin risk yönetimi/derecelendirme sistemleri ile yüksek risk derecelendirme notuna sahip ülkeler/şirketler diğerlerine göre daha avantajlı duruma geçmektedir. Türkiye'nin OECD üyeliği ayrıcalığı ortadan kalkmakta ve Türkiye'den olan alacakların risk ağırlığı artmaktadır. Bu da, alınan kredi faizlerinin artması, miktarının azalması anlamına gelmektedir (ASMMMO, 2005, s:22).

3. KREDİ RİSKİ

Basel I ve II'de Sermaye yeterliliği hesaplamasını oluşturan kalemlerden üçü piyasa, operasyonel ve kredi riskidir. Basel I'de Piyasa riski ve Kredi riski mevcuttu ancak Basel II'nin oluşum sürecinde yapılan araştırmalar neticesinde Operasyonel risk kavramı da eklenmiştir.

3.1. Kredi Riski Kavramı

Kredi riski; finansal kurum müşterisinin (borrower) yapılan sözleşme gereklerine uymayarak yükümlülüğünü kısmen veya tamamen zamanında yerine getirememesinden dolayı finansal kurumun (anlaşmaya taraf olan-counterparty) karşılaştığı durumlardır. Başka bir deyişle, finansal kurumun kullandığı kredinin, satın aldığı menkul kıymetin veya herhangi bir şekilde verdiği paranın geri dönüşünün kısmen ya da tamamen olmaması durumudur. Kredi riski bankalar açısından bu riskten kaynaklanan zararın boyutunun

* <http://www.kobiklinik.com/tr/makale.asp?grup=&ID=48>, 07.01.2008

bankanın mali yapısını olumsuz etkileyecek, bozacak ve hatta bankanın varlığını tehlikeye sokacak sonuçlara yol açabilmesi nedeniyle özel bir önem taşımakta ve bankaların güven kurumları olması kamu otoriteleri tarafından bankaların kredi riskine yönelik olarak bir takım sınırlamaları öngören düzenlemeler yapılmasına neden olmaktadır (Kavlak, 2007,s:10).

Türkiye’de bankalar için kredinin tanımı 4389 sayılı Bankalar Kanunu’nda yer almaktadır. 4389 sayılı Bankalar Kanunu’nun 11’inci maddesinde nelerin kredi sayılacağı belirlenmiştir. Söz konusu maddenin 1’inci fıkrasına göre bankanın vereceği nakdi krediler ile teminat mektupları, kefaletler, aval, ciro ve kabuller gibi gayri nakdî krediler, satın alacağı tahvil ve benzeri sermaye piyasası araçları, tevdiatta bulunmak suretiyle ya da herhangi bir şekil ve surette vereceği ödünçler, varlıkların vadeli satışından doğan alacaklar, vadesi geçmiş nakdi krediler, gayri nakdî kredilerin nakde tahvil olan bedelleri, vadeli işlem ve opsiyon sözleşmeleri ile benzeri diğer sözleşmeler ve ortaklık payları izlendikleri hesaba bakılmaksızın kredi sayılmaktadır (4389 Sayılı Bankalar Kanunu, 18 Haziran 1999).

Kredi riskinin değerlendirilmesi şu üç tutarın tahmin edilmesine bağlıdır(Çetin, 2001,s:4):

- a. Karşı tarafın yükümlülüğünü yerine getirmeme olasılığı.
- b. Yükümlülüğün yerine getirilememesi durumunda muhtemel telafi oranı: Bu oranın belirlenmesinde teminatlar, yargı yoluna başvurulması halinde elde edilebilecek tutar ya da karşı tarafla pazarlık gücü gibi hususlar dikkate alınmaktadır.
- c. Karşı tarafın yükümlülüğünü yerine getirememesi halinde riske maruz piyasa değeri: Karşı tarafın yükümlülüğünü yerine getirememesi halinde kaybedilecek olan ve alacağın “yerine koyma değeri” (replacement value) olarak da nitelendirilebilen bu tutar yükümlülüğün yerine getirilmemesi halinde alacak tutarından telafi edilmesi beklenen tutarın düşülmesi suretiyle hesaplanır.

Düşen faiz marjı ile birlikte finansal kurumlar için sermayenin etkin kullanımı da artık gündemin üst sıralarındadır. Bu açıdan bakıldığında kredi riskinin taşıdığı önem, önümüzdeki dönemde zorunlu hale gelecek olan Basel II sermaye uzlaşısına uyum ve buna bağlı olarak risk ağırlığının müşterinin kredibilitesi ve derecesi temeline oturacak olması nedeniyle daha

da belirginleşmiş ve bu çerçevede kredi riski yönetimi, sürdürülebilir bir sermaye karlılığı ve sermaye tabanı temelinde optimal risk ve getiri dengesinin kurulmasında da anahtar rolü üstlenmiştir (Pricewaterhousecoopers,2007).

Basel I'de devletler, merkez bankaları ve bankalar için OECD (Organization For Economic Cooperation And Development, Ekonomik İş Birliği Ve Kalkınma Örgütü) üyesi ayrımı yapılmakta ve bu ülkelerdeki bankalar daha az riskli olarak değerlendirilmektedir. Basel I'deki bu uygulama OECD üyesi olan ancak kredi riski yüksek ülkeler açısından (Türkiye gibi) avantaj, OECD üyesi olmayan ancak kredi riski göreceli olarak daha düşük ülkeler açısından (Singapur gibi) dezavantaj oluşturmaktadır. OECD'ye tam üye olan ülkeler ve IMF ile arasında özel ödünç verme anlaşması bulunan ülkeler OECD ülkeleri olarak adlandırılmış ve sahip oldukları risk ağırlıkları diğer ülkelerden farklılaştırılmıştır. Buna göre bankaların OECD ülkelerinin hazinelerinden ve merkez bankalarından olan alacakları, cinsine ve vadesine bakılmaksızın % 0 risk ağırlığına sahip bulunmaktadır. OECD üyesi olmayan ülkelerin hazinelerinin ve merkez bankalarının bankalara olan borçları ise eğer borç kendi yerel paraları cinsinden finanse edilecek ise yine % 0 risk ağırlığına, yabancı paralar cinsinden finanse edilmesi gerekiyorsa % 100 gibi yüksek bir risk ağırlığına sahiptir (TBB, 2000, s:3).

OECD ülkeleri haricinde kurulu bulunan bankalardan ve bu bankalar tarafından garanti altına alınmış bulunan alacaklardan bir yıla kadar vadeye olanlar % 20'lik risk ağırlığına tabi olmaktadır. Oturma amaçlı konutlarda ipotekle korunmuş olanlar için verilen krediler Basel I hükümleri uyarınca % 50 risk ağırlığına sahip bulunmaktadır. Özel sektöre verilen krediler ise tek bir çatı altında toplanmak kaydıyla % 100 gibi bir risk ağırlığına tabi tutulmuştur. OECD ülkeleri haricinde kurulu bulunan bankalardan alacaklar ve OECD ülkeleri haricindeki ülkelerin hazinelerinden olan alacaklar % 100 risk ağırlığına tabi olmaktadır. Bankalar tarafına baktığımızda da OECD ülkelerinde kurulu bankaların diğer bankalara göre bir avantaja sahip olduğu görülmektedir. Bir yıla kadar olan vadelerde bankalar eşit şartlara sahip olmakla birlikte bir yıldan daha uzun vadede borçlar söz konusu olduğunda OECD ülkelerinde kurulu bankalar % 20 gibi düşük bir risk ağırlığına sahipken diğer bankalara % 100'lük oran uygulanmaktadır. Üstelik % 20 olarak OECD ülkelerinde kurulu bankalara uygulanan oran bu bankaların garanti verdiği borçlara da uygulanmaktadır (SPK, İmişiker, 2005, s:13).

Dikkati çeken en önemli husus OECD ülkelerine ve bu ülkelerde kurulu banka ve aracı kurumlara uygulanmakta olan farklı statüdür. Karşılaştırmalı olarak sunulacak olursa OECD ülkeleri ve diğer ülkelerin hazineleri arasından kendi yerel paraları cinsinden yapacakları borçlanmalarda herhangi bir ayrıma tabi tutulmaksızın % 0 ile ağırlıklandırılmaktadırlar. Ancak yabancı para cinsinden yaptıkları borçlanmalarda arada % 0'a % 100 gibi bir ayırım bulunmaktadır. Bu da bankaların OECD ülkeleri haricindeki ülkelerin hazinelerine verdikleri borçlarda ve bu ülkelerin ihraç ettikleri borçlanma araçları için borcun tamamının % 8'i kadar yasal sermaye tutmaları zorunluluğunu getirmektedir. Üstelik bu ayrıma bu tip araçlarca teminatlandırılmış borçlar da girdiğinden dolayı OECD ülkelerinin ihraç ettikleri bütün borçlanma araçları bankalardan borç alacak bütün kurumlar ve kişiler açısından önemli bir teminat haline gelmektedir (İmişiker, 2005,s:7).

1980'li yıllarda en önemli bankacılık riski olarak görülen kredi riski, Basel I standardının temelini oluşturmuştur. Ancak takip eden yıllarda finansal piyasalardaki faiz oranları ve döviz kurlarındaki dalgalanmalar, çok sayıda Amerikan finansal kuruluşunun iflasını gündeme getirmiştir. Bu eksikliği gidermek üzere, 1996 yılından itibaren Amerika'da SYR'nin paydasına faiz oranı ve döviz kurlarına dayalı risklerin beraberce tanımlandığı piyasa riski için de gerekli sermaye miktarı ilave edilmeye başlanmıştır. Türkiye'de de yüksek döviz kurları ve faiz oranları dalgalanmalarına dayalı 2000 yılı krizi sonrası, BDDK bankacılık sermaye yeterliliği oranı hesaplanmasına piyasa riskinin de dahil edilmesini 2001 yılı sonundan itibaren zorunlu hale getirmiştir (Tekere ve diğ, 2005, s:4).

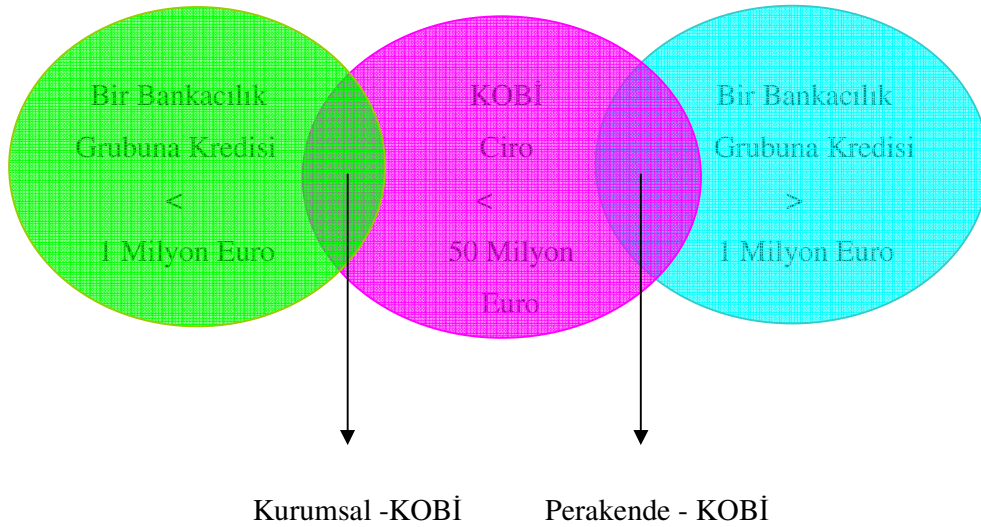
Basel II'nin kredilendirmede getirdiği temel yenilik, kredinin ağırlıklı olarak subjektif yöntemlerle belirlenmesi sürecinden, kredinin pek çok faktör dikkate alınarak ne kadar riskli olduğunun belirlenmesi sürecine ve bu çerçevede fiyatlama yapılmasına geçilmesidir. * Bankanın kredi fiyatı yani faiz oranını o kredi için üstlendiği riske göre belirlemesi,

- a. daha çok risk aldığı kredileri daha yüksek faiz oranı ile kullandırırken,
- b. daha düşük riskli kredileri daha düşük faiz oranı ile kullandırmasıdır.

* <http://www.e-ekonomist.net/basel-ii-gecerken-kobilere-tavsiyeler/>, 15.01.2008, (Kürşat Karabörk, Basel II'ye geçerken Kobilere tavsiyeler)

Türkiye’de firmaların %11’ i borçlanmamakta, % 89’u borç kullanmaktadır. Bunlardan %75’i banka kredisi kullanmakta ve dolayısıyla halen firmaların yaklaşık % 70’i bu sisteme dahildir. Basel II ile birlikte bankaların kredi kullandırırken kredinin firmaya yansıtılacağı maliyeti hesaplamak için kullanacağı yöntemlerin yanında bankaların bir firmanın kredisi için ayrılması gereken sermayeyi tespit ederken firmayı “perakende” ya da “kurumsal” olarak sınıflaması gerekmektedir. Türkiye’de şimdiye kadar yapılan KOBİ tanımlarından farklı olarak, Basel II’de sermaye yeterliliğini belirlemek için kullanılan standart yöntemde KOBİ (SME, Small and Medium Sized Entities) sınıfının sınırları firmaların yıllık toplam satış cirolarına göre belirlenmeye başlanacaktır. KOBİ (SME); toplam cirosu 50 milyon Euro’yu geçmeyen firmalar olarak tanımlanmaktadır.**

Grafik 3.1. : Perakende / Kurumsal Firma Tanımı

Kaynak: Türkiye Bankalar Birliği, Eylül 2004

** http://www.kobifinans.com.tr/tr/bilgi_merkezi/020205/8713/2, 22.01.2008 (Murat Beşinci, Basel II En Çok KOBİ’leri Zorlayacak)

Yukarıdaki 3.1. nolu grafikte ve aşağıdaki 3.1. nolu tabloda görüldüğü üzere, KOBİ tanımına bağlı olarak “perakende-kurumsal” ayrımı çok önem kazanmakta olup bir bankadaki toplam kredisi (Nakit + Gayrinakit) 1 Milyon Euro’nun altında kalan KOBİ’ler “perakende portföy” içinde tanımlanmakta, ilgili bankadaki kredi miktarı 1 milyon Euro’nun üstünde olan KOBİ’ler ise “kurumsal portföy” içinde tanımlanmaktadır. *

Tablo 3.1.: Basel II’ye Göre KOBİ Kredileri Sınıflandırması

Kredi Tutarı	Yıllık Satış Cirosu	Sınıflandırma
K > 1.000.000.-EURO	C > 50.000.000.-EURO	Kurumsal
K > 1.000.000.-EURO	C < 50.000.000.-EURO	Kurumsal-KOBİ
K < 1.000.000.-EURO	C > 50.000.000.-EURO	Kurumsal
K < 1.000.000.-EURO	C < 50.000.000.-EURO	Perakende-KOBİ

Kaynak: Türkiye Bankalar Birliği, Eylül 2004

Ayrıca birbirleriyle bağlı olduğu düşünülen küçük işletmeler veya şahıslar tek bir işletme olarak kabul edilir ve portföydeki bu tarz firmalara verilen nakit ve gayrinakdi kredi miktarının perakende kredi portföyünün % 0,2’sini geçmemesi şartı aranır. **

Risk ağırlığı kapsamında, bankalar, sermaye yeterliliği hesaplamalarında kullanılacak kredi riski ağırlıklı aktifleri hesaplamada kullanacakları risk ağırlıklarını kendileri tahmin edebileceklerdir. Ancak, bu tahminleri dayandıracakları, model, veri kümesi, zaman gibi tüm kantitatif ve kalitatif verilerin yanı sıra matematiksel ve istatistiksel hesaplamalar neticesinde elde edilen sonuçların tamamının gözetim otoritesi tarafından Basel kriterlerine göre test edilmesi (backtesting) ve test sonuçlarına göre onaylanması gerekmektedir. Gözetim otoritesinin onay vermediği hiçbir model bankalar tarafından kredi riski ağırlıklı aktiflerin hesaplanmasında kullanılmayacaktır. (Eken, 2007) Bankalar kurumsal portföydeki firmalar için bağımsız uluslararası derecelendirme kuruluşları tarafından verilmiş notu ile belirlenen kredi değerliliğini kullanacaklardır. Örneğin aşağıdaki tablo 3.2.’de de görüldüğü üzere, risk derecesi AAA ile AA- arasında olan firmalar için %20, A+ ile A- arasında %50 , BBB+ ile BB- arasında %100, BB- ve altı için % 150 ve derecelendirilmemiş firmalar için ise %100 Risk ağırlıkları belirlenmiştir. Perakende portföyde yer alan firmalar için ise herhangi bir dış

* <http://www.finansbil.com.tr/products/BASEL-II-sirketlere-etkileri.doc>, 30.01.2008, (Suat Albayrak, Basel II’nin Şirketlere Etkileri, 22 Ocak 2008)

** http://www.alomaliye.com/basel_ii_kobi.htm, 20.01.2008

derecelendirme notu söz konusu olmayıp, bu firmalara standart % 75 risk ağırlığı uygulayacaklardır.

Tablo 3.2. : Kurumsal Ve Perakende KOBİ Risk Ağırlıkları

Risk Dereceleri	AAA	A+	BBB+	BB-	Derecelendirilmemiş
Kurumsal	20%	50%	100%	150%	100%

	Risk Ağırlığı
Perakende	75%

Bankaların verdiği kredilerin risk oranı hem bankaların uluslararası para piyasalarından sağlayacakları fonların maliyetini, hem de bankaların “atıl” tutmak zorunda oldukları paraları belirleyeceğinden, bankaların kendi iç maliyetleri de etkilenmiş olacaktır *

Geleneksel yaklaşım içinde her firma, piyasa konusunda tecrübeli uzmanlarca incelenip, istihbaratı yapılmakta, istihbarat raporunda iyi çıkan firmalara kredi tahsis edilmektedir. Bu krediler için güvence amaçlı teminatlar alınmakta ve geri ödemeler takip edilmektedir. Bu yöntemde o krediyi kullandırmanın riski bilinmediğinden fiyatlama bankanın maliyetinin üzerine bir kar payı koyması yoluyla ve riske göre farklılaşma sağlanmadan yapılmaktadır.*

Bir değerlendiren tarafından kötü bulunan firma diğer bir değerlendiren tarafından iyi bulunabilmektedir. Yine bu sistemde, risklerin sayısallaştırılmasına yönelik herhangi bir uygulama bulunmadığı için riskler fiyatlanamamakta ve riskleri yönetebilen iyi firmalar bunun avantajlarından yararlanamazken, risk yönetimi anlamında bir uygulaması bulunmayan bankalar diğerleriyle eşdeğer tutulmaktadır. Riske dayalı fiyatlama sağlanmaya çalışılmaktadır. Riske dayalı fiyatlama, bankanın kredi fiyatı yani faiz oranını o kredi için üstlendiği riske göre belirlemesi, daha çok risk aldığı ürünleri daha pahalıya yani yüksek faiz

* <http://www.kobiklinik.com/tr/makale.asp?grup=&ID=44> , 04.08.2007

* http://www.senolbabuscu.com/index2.php?option=com_content&do_pdf=1&id=25, 15.01.2008, (Dr.Şenol Babuşcu, Basel II ve Şirketler Üzerindeki Etkileri, 17 Temmuz 2007)

oranı ile kullanırken, daha düşük riskli ürünleri daha ucuza yani düşük faiz oranı ile kullandırması olarak tanımlanabilir. **

3.2. Kredi Riskini Etkileyen Faktörler

Bankaların halen kredilendirme şekillerine baktığımızda, geleneksel olarak isimlendirilen yaklaşım uygulanmaktadır. Bu yaklaşımda bankalar firmaları, piyasa konusunda tecrübeli uzmanlarca inceleyip, istihbaratını yapmakta, istihbarat raporunda iyi çıkan firmalara kredi tahsis edilmektedir. Bu yöntemde krediyi kullandırmanın riski bilinmediğinden fiyatlama bankanın maliyetinin üzerine kar payı koyması yoluyla ve riske göre farklılaşma sağlanmadan yapılmaktadır.

Basel II'nin kredilendirmede getirdiği temel yenilik, kredinin ağırlıklı olarak subjektif yöntemlerle belirlenmesi sürecinden, kredinin pek çok faktör dikkate alınarak ne kadar riskli olduğunun belirlenmesi sürecine ve bu çerçevede fiyatlama yapılmasına geçilmelidir. Yeni yaklaşımda riskli veya az riskli kredi vardır. Bir kredinin riskli olması onun kötü kredi olduğu anlamına gelmemekte, riskinin iyi analiz edilip o risk alınacaksa bilinçli alınması ve doğru fiyatlanması yani riske dayalı fiyatlama sağlanmaya çalışılmaktadır. Riske dayalı fiyatlamada, bankanın kredi fiyatı yani faiz oranını o kredi için üstlendiği riske göre belirlenmesi, daha çok risk aldığı ürünleri daha pahalıya yani yüksek faiz oranı ile kullanırken, daha düşük riskli ürünleri daha düşük faiz oranı ile kullandırması olarak tanımlanmaktadır. *

Riskliliğin ölçümünün temelinde iki ana unsura dayandığı görülmektedir. Bunlar:

a. Kredi kullananın risklilik düzeyi: Kredi kullananın risklilik düzeyi başlığı altında ifade edilen, firmanın risklilik düzeyidir. Firmanın finansal verileri ile niteliksel faktörlerinin değerlendirilmesi sonucu tespit edilen rating notu ile ifade edilmektedir (Korkmaz, 2006, s:16).

** <http://www.akademiagitim.com.tr/makale.php?islem=detay&makaleid=50>, 16.01.2008, (Dr. Şenol Babuşcu, Adalet Hazar, Basel II ve Şirketler Üzerindeki Etkileri)

* <http://www.akademiagitim.com.tr/makale.php?islem=detay&makaleid=50>, 16.01.2008, (Dr. Şenol Babuşcu, Adalet Hazar, Basel II ve Şirketler Üzerindeki Etkileri-Reel Sektör Üzerindeki Muhtemel Etkileri)

Firmanın finansal verileri ise kastedilen bilanço ve gelir tablosudur. Niteliksel faktörler; ürün/hizmet yapısı, teknolojiyi kullanma durumu, satış ve pazarlama faaliyetlerinin etkinliği, pazardaki konumu gibi unsurlardır. Bu unsurlar neticesinde firmaya verilen rating notu ile firmanın kullanacağı kredi maliyeti bir anlamda şekillenmiş olacaktır. Kredi verilen firmanın derecelendirme notu düştükçe banka hem daha çok risk alacak, hem karşılık olarak daha çok sermaye tutacak ve dolayısıyla da daha çok kaynağını getiriden mahrum bırakacaktır. Bu ise, kredi olarak müşteriye kullanılacak kaynağın fiyatına doğrudan yansıtacaktır.

b. Kredi işleminin risklilik düzeyi: Kredi kullananın riski firma derecelendirme sistemi ile ölçülürken, işlemin riski ise işlem çeşidi, teminat, vade, para birimi gibi unsurlar dikkate alınarak belirlenmektedir. Basel I'de kullanılan yani günümüzde mevcut olan teminatlar yerini Basel II teminatlarına bırakmıştır. Örneğin; Basel I'de uygulamada olan ortak kefaleti, grup şirketi kefaleti, müşteri çek ve senetler Basel II ile beraber devre dışı kalmıştır. Bu süreçte kredi kullanmanın karşılığında bankalara Basel II'de geçerli olan teminatları sunan firmalar, diğerlerine göre bir adım önde olarak uygulamaya başlayacaktır.

3.3. Kredi Riskinin Bankacılık Açısından Değerlendirilmesi

Bir ülke ekonomisinde tasarrufların doğru ve verimli yatırım projelerine yönlendirilmesi ancak sağlıklı işleyen ve güvenilir bir finansal sistemin varlığı ile mümkündür. Bankaların finansal sistemde ağırlıklı bir yere sahip olduğu dikkate alındığında, sistemin istikrarlı ve de güvenli işleyişi ülke ekonomisinin sağlıklı olmasını doğrudan etkilemektedir (Değirmenci, 2003, s:6). Finans teorisine göre; karı maksimize etmek ancak sermayenin getiri oranını maksimum yapmakla ve sermayenin getiri oranındaki dalgalanmayı minimize etmekle gerçekleştirilir. Kısa vadede bankalar net faiz marjını maksimuma çıkarmaya ve net faiz marjındaki dalgalanmaları minimuma indirmeye çalışırlar. Bankalar doğaları gereği risk alır ve risk yönetirler (Küçüközmen, 2003). Bankacılığın doğasında olan en önemli risk kredi riskidir. Risk odaklı kredi fiyatlaması ayrıca bankalar başta olmak üzere

tüm kredi kuruluşları ile beraber, kullanılacak kredilerin miktarını ve fiyatını da olumlu ve/veya olumsuz yönde etkileyecektir. Kullanılan kredilerin türünden, vadesine, teminatından firma derecelendirmesine kadar çeşitli kriterler, kredilerin fiyatlamasına yansiyacaktır.*

Mevcut sistemde ülkemizde yer alan işletmelerin bankalardan kredi talepleri değerlendirilirken firma banka uzmanlarınca incelenerek istihbarat yapılmakta ve kredi işlemi sonuçlandırılmaktadır. Ancak bu sistemde aşağıdaki sorunlar göze çarpmaktadır: (ATO, 2007, s:20)

- a. Bu sistemde incelemeler gelişmiş standartlara dayandırılmamakta ve sübjektif olabilmektedir.
- b. Bir uzmana göre iyi olarak değerlendirilen firma, diğer bir uzmana göre kredi alabilmek için yeterli kriterlere sahip olmamaktadır.
- c. En önemlisi kredi taşıyanın aldığı riskler rakamsal olarak ifade edilmediği için farklı uzman görüşleri ortaya çıkmaktadır.
- d. Kişisel değerlendirilmelere dayanan objektif olmayan değerlendirmeler yapılmaktadır.

Yukarıdaki maddeler Basel I'i yani şu anda Türkiye'de mevcut olan sistemi ifade etmektedir, diğer taraftan Basel II'nin uygulamaya girmesi beklenen 2009'da bankaların Basel II kapsamında denetim otoritelerince değerlendirilebilmeleri açısından dikkat edilmesi gereken faktörler şunlardır: (Balcı, 2004, s:15)

- a. Bankanın büyüklüğü (örneğin aktiflerinin bankacılık sistemi içindeki payı),
- b. Faaliyetlerinin niteliği ve karmaşıklık derecesi,
- c. Önemli faaliyet alanları veya iş kolları (takas/denkleştirme faaliyetleri veya büyük bir perakende ağına sahip olması),
- d. Uluslararası faaliyetleri (sınır ötesi şubelerinin toplam aktif büyüklüğüne oranı veya buradan elde ettiği gelirlerin toplam gelirler içindeki payı gibi),
- e. Uluslararası piyasalarla ilişkileri,
- f. Bankanın risk profili ve risklerini yönetebilme kabiliyeti,

* http://www.alomaliye.com/basel_ii_kobi.htm, 10.01.2008

- g. Risk ölçüm modelinin uygulanabilirliğinin onaylanması ve sürekli izlenebilmesi için yararlanılabilecek kaynaklar, modelin geçerliliğinin onaylanmasının ve uygulanmasının karmaşıklığına karşın yasal sermaye yükümlülüğünün riske daha duyarlı hale gelmesi gibi diğer denetimsel hususlardır.

Güvenli ve etkin bankacılığın temel taşı, kredi riskinin tanınması, ölçülmesi, izlenmesi ve kontrol edilmesine yönelik yazılı politika ve prosedürlerin oluşturulması ve bunların uygulanmasıdır. Basel II bankalar için yeni düzenlemeler getirerek risk yönetimine ve risk değerlendirmesine daha fazla önem vermelerini sağlayacaktır. Bunun yanında, risk derecelendirmesinin başlatılması, bankaların sermaye düzeylerinin maruz kaldıkları risklere paralel bir yapı arzemesi, gerekli teknolojik donanım ve insan kaynaklarına yatırım yapılması ve tüm gerekli eğitim programlarının koordineli bir şekilde oluşturulması ve gerçekleştirilmesi hususları da, kaybedilen zamanın kaybı açısından, 'proaktif' bir adım anlamında büyük önem arz etmektedir. Basel I'nin yetersiz kaldığı noktada Basel II'de, kredi kuruluşlarında risk yönetimine odaklanılmakta ve bu kuruluşlarda bilinçli bir risk yönetim kültürü oluşturulması hedeflenmektedir. Risk yönetim kültürü oluştuktan sonra, bankacılık sistemi daha verimli hale gelecek, niteliksel ya da sayısal herhangi bir sorun ortaya çıktığında, sorunun risk yönetimine hızlı bir şekilde teşhisi mümkün olabilecektir(ASMMMO, 2005, s:23).

Bankalar kredi riskinin yönetiminde kurum içi (dahili) rating sistemlerini geliştirmeli ve kullanmalıdırlar. Rating sistemi bankanın faaliyetlerinin yapısı, büyüklüğü ve karmaşıklığı ile uyumlu olmalıdır. Basel II ile bankalara, kendi içsel risk derecelendirme modellerini kullanarak, kredi riski için ayırmaları gereken minimum sermaye tutarını hesaplayabilme imkanı veren önemli bir değişiklik getirilmektedir. Bu yeni yaklaşım, bankaların ayırmak zorunda olduğu yasal sermayeyi bankaların risk pozisyonlarını dikkate alarak ayırdıkları ekonomik sermayeye yaklaştırmaktadır (TBB, Kredi Riskinin Yönetimine İlişkin İlkeler, 1999, s:4).

Basel II uygulamalarıyla birlikte banka ve kredi kuruluşlarının maruz kaldıkları riskleri daha iyi ölçmeleri beklenmektedir. Bunun için bankaların derecelendirme ve risk bazlı fiyatlamayı da hayata geçirmeleri gerekmektedir. Derecelendirme ve risk bazlı fiyatlama (risk

based pricing), bankanın daha çok risk aldığı ürünlerde ve düşük dereceli müşterilerde daha yüksek fiyatlama yapması olarak yorumlanabilir.*

Basel II ile birlikte, gelişmekte olan ülke bankaları, en azından başlangıç aşamasında uzunca bir süre kredi riski için Standart Yöntemi kullanma durumunda kalırken, G-10 ve AB'deki bankalar, kredi ve operasyonel riskler için içsel yöntemlerin kullanımına daha öncelikle geçebileceklerdir. Bu durum, sermaye yeterliliği konusunda karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olacak gelişmiş ülke bankalarının, gelişmekte olan ülkelerdeki bankalarla birleşme, onları satın alma şeklinde yaşanacak bir konsolidasyon sürecini de başlatabilecektir (ASMMMO, 2005, s:19-20). Şu anda bu tür bir sürecin ülkemiz için başlamış olduğu ve önümüzdeki dönemde yabancı bankaların payının daha da artacağı söylenebilir.

Daha etkin kredi portföy yönetimi ve fiyatlandırma, istihbarat/analiz, kredi tahsis ve kredi izlemeden oluşan geleneksel kredilendirme yöntemi ile fonlama maliyeti ve kar payından oluşan geleneksel fiyatlama yaklaşımının değiştirilmesi, sorunlu banka kredileri seviyesinde düşüş, müşteri ilişkileri yönetiminde etkinlik, faaliyetleri desteklemek için gerekli sermaye oranında azalma ve bu sayede artan sermaye ve hissedar değeri getirisi oluşmaktadır (ASMMMO, 2005, s:20).

Basel II'nin risk yönetimini ve sermaye dağıtımını bankanın stratejik karar verme sürecine dahil edilmesi gereksinimi daha verimli sermaye dağıtımı, müşteri/ürün segmentlerinde daha iyi karar alabilme yeteneği hususlarını olanaklı hale getirmektedir.**

Uluslar arası düzeyde de kredilendirme yoluna giden bankalar için ülke riski, kredi riski yönetimi içinde önemli bir risk unsuru olmaktadır. Yalnızca kredi değerliliğinin incelenmesi yeterli olmamakta, borçlunun bulunduğu ülkenin politik ve ekonomik koşullarının da göz önüne alınması gerekmektedir. Bankanın girdiği bir takım taahhütler aynı şekilde aktif pasif yönetimi açısından da çok önemlidir. * Banka tarafından müşteriye gerçekleştirileceği bir faaliyet ya da başka bir kurumdan alacağı kredi için verilen taahhüt, ilgili

* <http://riskyonetimi.blogcu.com/rss.php?u=riskyonetimi>, 28.01.2008

** <http://www.deloitte.com/dtt/cda/doc/content/Basel%20II.pdf>, (Deloitte, Basel II gereksinimlerinde Neredeyiz?, 29 Ocak 2004)

* <http://www.dostteam.com/showthread.php?t=161>, 14.01.2008

müşterinin başarısız olması durumunda bir tür kredi riski olarak bankaya geri dönecektir. (İşcan, 2003, s:23)Bankalar, kaçınılmaz bir risk türü olan kredi riskinden korunmak için kendi içlerinde çeşitli önlemler almaları gerekmektedir. Bu önlemleri şöyle sıralayabiliriz:

1. Kredilerin incelenmesine yönelik bağımsız ve aralıksız bir sistem kurmalı ve söz konusu incelemelerin sonuçları doğrudan banka yönetim kuruluna ve üst düzey yönetime iletilmelidir (TBB, Kredi Riskinin Yönetimine İlişkin İlkeler, 1999, s:5).
2. Bankalar kredi verme fonksiyonlarının uygun biçimde yönetilmesini ve maruz kalabilecekleri kredi risklerinin ihtiyati standartlar ve dahili limitlere uygun seviyelerde tutulmasını sağlamalıdır (TBB, Kredi Riskinin Yönetimine İlişkin İlkeler, 1999, s:5).
3. Gözetim ve denetim otoritesi risk yönetimine genel yaklaşımın bir unsuru olarak bankalarda kredi risklerinin tanınması, ölçümü, izlenmesi ve kontrolüne yönelik etkin bir sistemin olmasını öngörmelidir. Gözetim ve denetim otoritesi bir bankanın kredi verme işlevi ve portföylerinin aralıksız yönetimine ilişkin politika, strateji, prosedür ve uygulamalarının bağımsız olarak değerlendirmesini yapmalıdır. Ayrıca, bankaların bireysel müşterileri ya da bağlantılı şirketlerden oluşan gruplar dolayısıyla maruz kalabilecekleri riskleri sınırlandırmak amacıyla ihtiyati limitleri oluşturmalıdır (TBB, Kredi Riskinin Yönetimine İlişkin İlkeler, 1999, s:5).
4. Kredi riskiyle ilgili banka stratejisi ve politikaları yönetim kurulunca düzenli olarak gözden geçirilmeli ve onaylanmalıdır. Yönetim kurulu, bankanın strateji ve politikalarının, kredi riskinin önemli bir risk unsuru olan faaliyetlerini kapsadığını bilmelidir. Kredi politikaları, bankanın kredi verme faaliyetlerine ilişkin çerçeveyi oluşturur. Kredi politikaları ile hedef pazarlar, portföy yapısı, fiyat ve fiyat dışındaki faktörler, kredi limitlerinin durumu, onay yetkisi sahipleri, ara raporlamalar gibi konular belirlenir. Söz konusu politikalar açıkça tanımlanmalı, ihtiyati bankacılık uygulamalarına ve ilgili düzenleyici kurallara uyumlu olmalı ve banka faaliyetlerinin yapısı ve özelliklerine uygun olmalıdır. Bu politikalar bankanın piyasadaki durumu, ticaret alanı, personelinin yeteneği ve kullandığı teknoloji gibi çeşitli iç ve dış faktörler dikkate alınarak oluşturulmalı ve uygulanmalıdır. Uygun biçimde geliştirilen ve uygulanan politika ve prosedürler

bankanın i) güvenilir kredi verme standartlarını yürütmesini, ii) kredi riskini izlemesini ve kontrol etmesini, iii) yeni iş imkanlarını uygun olarak değerlendirmesini, iv) problemlı kredileri tanınmasını ve yönetmesini sağlar (TBB, Kredi Riskinin Yönetimine İlişkin İlkeler, 1999, s:7).

5. Banka uluslararası kredi faaliyetlerinde standart kredi riskine ek olarak kredi alanın ülkesine ait ekonomik koşullarla ilişkili riskleri de dikkate almalıdır. Ülke riski, bir ülkedeki kredi yükümlüleri ya da o ülkeye yapılan yatırımlar açısından önemli etkiler yaratabilecek şekilde ülkenin ekonomik, siyasi ve sosyal koşullarıyla bağlantılı tüm riskleri içermektedir. Transfer riski daha çok kredi alanın dış kredi borçlarını ödemesi için gerekli yabancı parayı sağlama ve diğer sözleşme yükümlülüklerini karşılama yetisini içerir. Tüm uluslararası işlemlere ilişkin örneklerde bankalar finansal piyasalardaki globalleşmeyi ve risklerin bir ülkeden diğerine ya da bölgesel bazda yayılma etkisini dikkate almalıdır. (TBB, Kredi Riskinin Yönetimine İlişkin İlkeler, 1999, s:7)
6. Etkin kredi risk yönetiminin temel unsuru herhangi bir ürün ya da hizmetle ilişkili mevcut ve olası risklerin tanınmasıdır. Dolayısıyla, bankalar için sundukları ürün ve hizmetler ve faaliyetleri ile ilişkili tüm risklerin tanınması önem taşımaktadır. Bu da ürün ya da faaliyetlerin taşıdıkları kredi riskine ilişkin özelliklerin dikkatlice incelenmesine bağlıdır. (TBB, Kredi Riskinin Yönetimine İlişkin İlkeler, 1999, s:8)
7. Bankalar krediyi kime vereceklerini bilmek durumundadırlar. Bu nedenle yeni bir kredi ilişkisine girmeden önce bir banka kredi alacak olanı tanımalı, güvenilir bir itibarı ve kredibilitesi olduğundan emin olmalıdır. Özellikle, hileli ve yasal olmayan faaliyetlerle uğraşan kişilerle birlikte iş yapmaktan kaçınılmasına yönelik sıkı politikalar oluşturulmalıdır. Bunu yapmak için çeşitli yollar mevcuttur, kredi kayıtlarına ulaşmak, referans almak, şirketin yönetiminden sorumlu yetkilileri tanımak, kişisel referansları ve finansal kayıtları kontrol etmek vb
8. İçerilen tüm maliyetler dikkate alınarak ve bankanın üstlendiği riskleri karşılayacak şekilde krediler fiyatlandırılmalıdır. Kredinin verilmesi ve hangi vadede verileceği değerlendirilirken bankalar bekledikleri getirinin karşılığında alınacak riskleri değerlendirmeli, bunu yaparken mümkün olduğu ölçüde fiyatlandırılan ve fiyatlandırılmayan unsurları (alınan teminatlar, sözleşmeye konulan kısıtlamalar

gibi) ayrı ayrı dikkate almalıdırlar. Risklerin değerlendirilmesinde bankalar kötümser senaryoları ve bunun kredi alan üzerindeki etkilerini de değerlendirmelidir. Bankalara ilişkin genel problem kredilerin doğru fiyatlandırılmasının yapılamaması, dolayısıyla alınan risklerin yeterli ölçüde kompanse edilememesidir (TBB, Kredi Riskinin Yönetimine İlişkin İlkeler, 1999, s:10).

9. Bankalar kredi riski taşıyan tüm portföylerini, portföy ve kredi bazında yönetmek ve izlemek durumundadırlar. Bu süreç çerçevesinde yeterli kredi karşılıklarının hesaplanması ve ayrılması da yer almaktadır (Karatepe, 2002, s:11).

3.4. Kredi Derecelendirme Sisteminin Unsurları

Risk; ölçülebilmesi, karşılaştırılabilmesi ve bir gösterge olabilmesi açısından sayısallaştırılmalıdır. Bu sayısallaştırma işlemi “derecelendirme” olarak adlandırılır (TBB, Risk Yönetimi ve Basel II'nin Kobilere Etkileri, 2004, s:18). Derecelendirme, bir firmanın mali verilerinden yönetsel niteliklerine, geçmiş performanslarından gelecekteki projelerine kadar pek çok faktörün bir arada değerlendirilerek nihai bir nota ulaşılması anlamına gelmektedir. Derecelendirmenin sağlayacağı en büyük fayda, “risk” kavramının herkes için aynı şeyi ifade eden bir araç haline getirilmesidir.*

Derecelendirme, bir firmanın finansal verilerinden (bilânço, gelir tablosu vb.) bu verilerinin kalitesine, entelektüel sermayesinden (yönetim kadrosunun ve çalışanlarının kalitesi, firma değeri vb.) geçmiş dönem performansına ve gelecek dönemlere ilişkin plan ve projelerine kadar bir çok faktörü kapsayan ve bu faktörleri ortak bir paydada toplayarak, rasyonel bir değerlendirmeye tabi tutulmasına ve sayısallaştırılmasına; bu sayısallaştırılmış verinin bağımsız derecelendirme kuruluşlarınca önceden tespit edilen derecelendirme tablolarında ulaşılan nihai bir not haline gelmesine kadar varan sürece denilmektedir (Kızılkum, 2007).

Basel II ile birlikte gelen diğer bir önemli değişiklik de kredi riskinin ölçülmesinde, hesaplanmasında bankanın alt yapısına ve isteğine bağlı olarak dışsal veyahut içsel kredi

* <http://www.kto.org.tr/tr/dergi/dergiyazioku.asp?yno=1109&ano=76>, 19.12.2007, (KTO, Yusuf Demirel,Basel II, 01.11.2007)

derecelerinin kullanılmaya başlanmasıdır. Bu ise derecelendirme mekanizmasının sahip olduğu önemin Basel II ile beraber bir kat daha artacağını göstermektedir. Bu vesileyle bankalardan daha ucuz maliyetlerle kaynak temin etmek isteyen kişiler ve kurumlar daha güçlü ve şeffaf bir mali yapıya kavuşmak durumunda kalacaklardır.

Basel II düzenlemesinde kredilendirmede temel unsur rating olmaktadır. Düzenleyici otorite bankalara ve müşterilere dış derecelendirme notu veren kuruluşlara kuruluş ve faaliyet izni vermektedir. * Kredi derecelendirme kuruluşları, yurtdışı piyasalardan borç almak isteyen ülkelerin ya da kuruluşların ana para, faiz ödemelerini zamanında yerine getirip getiremeyeceklerini araştırırlar. **Bunu yaparken, borçlunun borcunu ödeme gücüne sahip olup olmadığını yanı sıra, borçlarını ödemeye istekli olup olmadığını da tespit ederler. Diğer bir deyişle derecelendirme kuruluşları verdikleri dereceleri borçluya ait göreceli risklerin ileriye yönelik göstergesi olarak görmektedirler. Bağımsız kredi derecelendirme şirketlerinin (ECAI) notlarının seçilmesin de sınırlı seçim imkanı (belli işlemler için, belli bölgeler için vb.) vardır ve denetim otoritesinin değerlendirme süreci kamuya açık olmalıdır. ECAI olarak kabul edilebilmenin bazı kriterleri vardır, bu kriterler şunlardır (BDDK, Yüksel, Yeni Basel Sermaye Yeterliliği Uzlaşısı, 2004, s:42):

- a. Objektiflik,
- b. Bağımsızlık,
- c. Kredibilite,
- d. Kamuya açıklama zorunluluğu,
- e. Kaynak yeterliliği,
- f. Uluslar arası erişilebilirlik ve saydamlık

Bu kriterleri uzun yıllar boyunca koruyan uluslar arası faaliyet gösteren önemli derecelendirme kuruluşları mevcuttur. Bunlardan 1909 yılında kurulan ve başı çeken Moody's Investor Services vardır. İkinci sırayı 1923'de kurulan Standard and Poor's Cooperation almaktadır. Geri kalan sıralama 3.3. nolu aşağıdaki tabloda görülebilir.

Tablo 3.3. Uluslar arası Faaliyet Gösteren Önemli Derecelendirme Kuruluşları

* http://www.atonet.org.tr/yeni/files/files/OZEL_IHTISAS_KOMISYONLARI/files/ato_basel.pdf-matbaa.pdf, 14.10.2007

** <http://www.ntvmsnbc.com/news/93741.asp>, 11.07.2008

İlk Rating Tarihi	Derecelendirme Kurumu	Rating Sayısı (1998)	Ülke
1909	Moody's Investor Services (Moody's)	4860	ABD
1923	Standard and Poor's Cooperation (S&P)	4282	ABD
1922	Fitch Investor Services (Fitch)	2400	ABD
1972	Canadian Bond Rating Agency	-	Kanada
1975	Japanese Bond Rating Institute (JBR)	-	Japonya
1977	Dominion Bond Rating Service (DBRS)	-	Kanada
1985	Japanese CREDIT Rating Agency (JSR)	-	Japonya
1985	Nippon Investor Service Inc. (Nippon)	-	Japonya

Kaynak: Çelik,2004,s:29

Aşağıdaki tabloda Türkiye’de kurulan ve SPK tarafından yetkilendirilen derecelendirme kuruluşları ve Türkiye’de derecelendirme faaliyetlerinde bulunması SPK tarafından kabul edilen derecelendirme kuruluşları yer almaktadır.

Tablo 3.4. Türkiye’de Derecelendirme Kuruluşları

	Türkiye’de Kurulan ve SPK Tarafından Yetkilendirilen Derecelendirme Kuruluşları	Türkiye’de Derecelendirme Faaliyetinde Bulunması SPK Tarafından Kabul Edilen Uluslararası Derecelendirme Kuruluşları
Kredi Derecelendirmesi	Fitch Ratings Finansal Derecelendirme Hizmetleri A.Ş.	1. Standard and Poor's Corp. 2. Moody's Investor Service Inc. 3. Fitch Ratings Ltd.
Kurumsal Yönetim İlkelerine Uyum Derecelendirmesi		Deminor Ratings S.A.

Kaynak: Çelik,2004,s:57

Basel II, düzenleme ve denetim otoriteleriyle bankalar arasında daha yakın bir çalışma sürecini bir nevi işbirliğini ve hatta ortaklığı gerektirmektedir. Basel II; denetim otoritesinin üstlenmiş olduğu kamusal ve sosyal sorumluluk çerçevesinde bankaların varlıklarının doğası

gereği üstlenmiş oldukları riskleri en iyi şekilde yönetme çabaları ve ekonomik faaliyetlere, büyümeye ve kalkınmaya katkıları arasında optimum bir dengenin kurulmasını zorunlu kılmaktadır. Mevcut finansal istikrarın korunması, iyileştirilmesi ve ekonomik kalkınma hedeflerinin tutturulmasında finansal kesimin özellikle bankacılığın rolü açıktır (Küçüközmen, 2003, s:3).

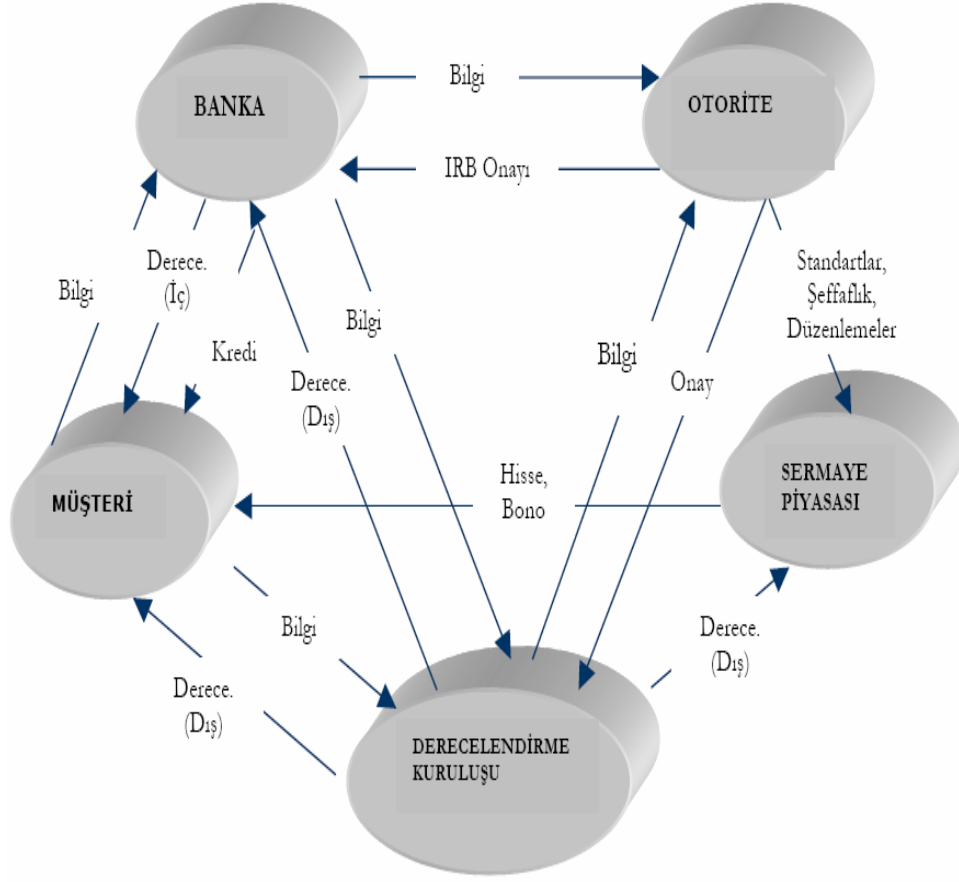
Grafik 3.2. İşletmeler, Derecelendirme Kuruluşları ve Bankalar Arasındaki İlişki

Grafik 3.2’de de şekil itibariyle görüldüğü üzere; Banka ile Firma arasında Kredi Derecelendirme Kuruluşu (Rating Derecelendirme Müessesesi) getirilmiştir (Kökez,2007,s:21). Kredi talebinde bulunacak olan firma, Kredi Derecelendirme Kuruluşuna başvuracaktır. Rating Kuruluşları, firmaları inceleyerek, firma hakkında kredibilite konusunda bir derecelendirme raporu düzenleyeceklerdir.

Aşağıdaki Grafik 3.3.’de Basel II’nin Çalışma Ortamında da anlatıldığı gibi; en basitinden bankalar, kendilerine kredi talebinde bulunan firmalardan bu derecelendirme raporunu isteyecektir. Firmaların bankaya vereceği rating raporuna göre, bankalar firmaya kredi verecek ya da vermeyecektir. Bununla birlikte kredi verilen firmanın derecelendirme notu düştükçe, banka hem daha çok risk alacak, hem karşılık olarak daha çok sermaye tutacak ve dolayısıyla daha çok kaynağını getiriden mahrum bırakacaktır.

Grafik 3.3. : Basel II’nin Çalışma Ortamı

Kaynak: Delikanlı, 12 Nisan 2007, İstanbul

Bu uygulama, devam eden kredileri de kapsayacak olduğu gibi yeni kredi kullanımlarındaki faiz oranlarının belirlenmesinde derecelendirme raporları önemli bir etkiye sahip olacaktır. Derecelendirme kuruluşları, firmaları derecelendirirken, firmaların uluslararası kriterlere dayalı iç kontrol sistemlerinin kurulu olup olmadığını, İç denetimlerinin yapıp yapılmadığını değerlendirme ölçüsü olarak kullanacaklardır.*

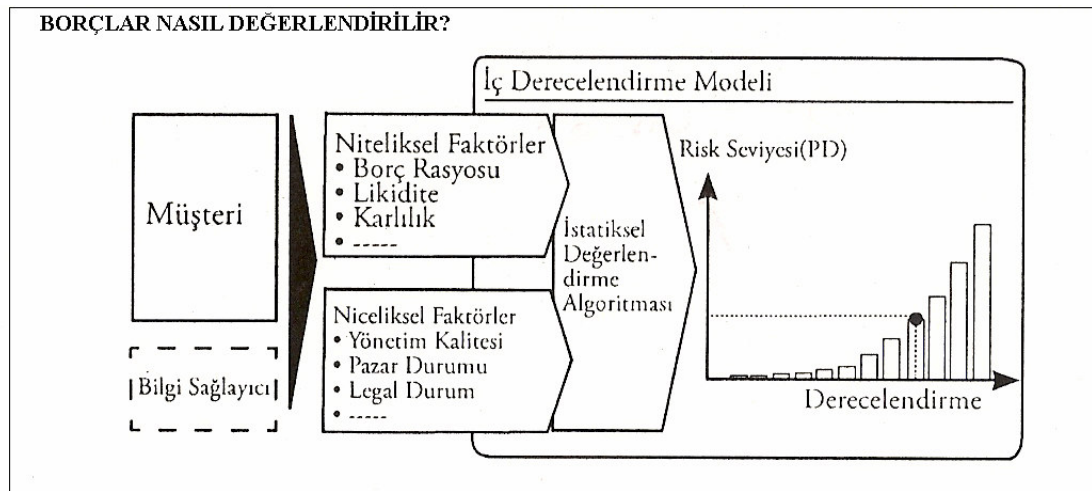
İşletmeler açısından bakıldığında kredi derecelendirme sistemi ikiye ayrılır. Kredi derecelendirmede yetkili kuruluş öncelikle firmanın finansal (bilanço, gelir tablosu gibi...) niceliksel verilerini incelerken diğer taraftan (TBB, Risk Yönetimi ve Basel II'nin Kobilere Etkileri, 2004, s:25);

a. Yönetim yapısı ve personel

* <http://www.trenddenetim.com/yorumoku.asp?haber=25&page=>, 22.01.2008, (Mehmet Ali Uslu, Basel II, Kredi Kullanan Firmalar ve İç Kontrol Sistemi, 11.05.2007)

- b. Amaçlar ve ürün / hizmet gelişimi
- c. Muhasebe sistemi,
- d. Kontrol ve risk yönetimi düzeyi
- e. Finansal yönetim kalitesi
- f. Ürün/hizmet yapısı
- g. Teknolojiyi kullanma durumu
- h. Satış ve pazarlama faaliyetlerinin etkinliği,
- i. Pazardaki konumu
- j. Müşteri yapısı ve tedarikçileri gibi niteliksel faktörlerinin değerlendirilmesi sonucu belirlenen derecelendirme notu bankaya, bu firmaya verilecek kredinin taşıyacağı riski gösterir ve bu işlem sonucu bankanın tutması gereken sermayenin belirlenmesinde girdi olarak kullanılır. Bu sürecin gelişimi de Tablo 2.5.'da açık bir şekilde görülebilir.

Tablo 3.5. : Kredi Talebinin Derecelendirme Süreci

Kaynak: Enterprise and Industry, "How To Deal With The New Rating Culture"
European Commission, July 2005, s:14

Yani, kredi verilen firmanın derecelendirme notu düştükçe banka hem daha çok risk alacak, hem karşılık olarak daha çok sermaye tutacak ve dolayısıyla da daha çok kaynağını getiriden mahrum bırakacaktır. Bu ise, kredi olarak müşteriye kullanılacak kaynağın fiyatına doğrudan yansiyacaktır. Ancak firma için derecelendirme yapılmazsa %100 risk ağırlığı geçerli olacaktır. Eğer kredi notumuz %100'ün altında bir dereceye girerse, bu durum lehimize bir durum olarak kredi faiz oranına yansiyacaktır. Bu durumda da banka düşük notlu müşterisine zorunlu olarak yüksek kredi fiyatı uygulamasına gidecektir (Özşahin, 2007, s:22).

Tablo 3.6. : Derecelendirme Notu ve Kredi Faiz İlişkisi

DERECELENDİRME NOTU	KREDİ FAİZ ORANI (%)
AAA	25,50
AA	26,50
A	27,40
BBB	28,10
BB	28,60
B	30,10
CCC	34,80
CC	35,20

Kaynak: TBB, "Risk Yönetimi ve Basel II'nin Kobilere Etkileri" 2005

Yukarıdaki tablo, tamamen örnek rakamlarla derecelendirme notunun kredi faizini nasıl etkileyeceğini göstermektedir.

Grafik 3.4. Derecelendirme Notu ve Kredi Faiz İlişkisi

Kaynak: Fıçıcı, 2006

Grafik 3.4'den de görüldüğü gibi; daha düşük dereceli firmalara verilen kredilerde risk daha fazla olacağı için firmanın derecelendirme notu düştükçe kredi faiz oranı artmaktadır. Firmalar, kredibilitelerindeki düşüğe bağlı olarak artan faiz yükleri ile karşı karşıya kalabileceklerdir.

3.5. Kredi Riskinin Ölçülmesi

Bankalar, maruz kalabilecekleri kredi risklerini ölçebilmek için gerekli metodolojilere sahip olmalıdır. Bankalar özel hassasiyeti olan durumları ya da kredi yoğunlaşmalarını tespit edebilmek için kredi riskini portföy içindeki konumu dolayısıyla analiz edebilmelidir. Kredi riskinin ölçümünde şu noktalara dikkat edilmelidir. (TBB, Kredi Riskinin Yönetimine İlişkin İlkeler, 1999, s:15);

- a. Kredinin yapısı ve özellikleri, kredi sözleşmesinin hükümleri ve finansal koşullar,
- b. Olası piyasa hareketlerine paralel olarak vade bitimine kadar risk profilinin yapısı,
- c. Garanti ve teminatlar,
- d. Dahili risk ratingleri ve riske maruz kalınması sürecinde ratinglerdeki muhtemel değişim

Kredi riski analizi, belirlenen limitlere uyulup uyulmadığını tespit için yapılan inceleme sonuçlarına uygun sıklıkta yapılmalıdır. Bankalar faaliyetleri itibariyle taşıdıkları risklerin yapısına ve miktarına uygun ve güvenilir verilere dayanan ölçüm teknikleri

kullanmalı ve düzenli olarak bunların geçerliliklerini incelemelidir (TBB, Kredi Riskinin Yönetimine İlişkin İlkeler, 1999, s:15).

Kredi riskinin ölçülmesinde önem arz eden bazı kavramlar vardır. Bu kavramları şu şekilde açıklamak mümkündür:

a. Temerrüt Olasılığı (PD) :

Temerrüt olasılığının(PD) belirlenmesinde, içsel temerrüt deneyimi (internal default experience), dışarıdan temin edilen veriye ölçeklenmesi (mapping to external data) ve istatistiki temerrüt modelleri (statical default models) olmak üzere üç yöntem kullanılabilir. Bankalar bu yöntemlerden birini esas alır ve diğerlerini ise karşılaştırma amacıyla kullanırlar. Bir temerrüde düşmüş bir borçlunun temerrüt olasılığı(PD) ise, temerrüt tanımına uygun olarak %100 olarak kabul edilir.

b. Temerrüt Halinde Kayıp (LGD):

“Temel” ve “ileri” olarak temerrüt halinde kayıp oranının bulunmasında iki yaklaşım kullanılır. Temel yaklaşımda, kabul edilebilir bir teminata bağlanmayan ve öncelikli hak tanıyan alacaklarda temerrüt halinde kayıp (LGD) %45, diğerleri ise %75 olarak belirlenmiştir.

Temerrüt halinde kayıp (LGD) oranını hesaplanırken ileri yaklaşım kapsamında, kabul edilebilir teminat türüne göre standartta yer alan kurallar çerçevesinde teminatlandırmadan sonra maruz kalınan risk (E*) ve maruz kalınan risk (E) ve olmak üzere, temerrüt halinde kayıp (LGD) oranı şu şekilde hesaplanır:

$$LGD^* = LGD*(E^*/E)$$

c. Temerrüt Tutarı (EAD):

Temerrüt tutarının (EAD) hesaplanmasında bilanço içi ve dışı işlemlerin tamamı dikkate alınır. Bilanço içi işlemlerde kredi ve mevduat netleşmesi, standartta yer alan şartlar çerçevesinde yapılması kaydıyla mümkündür. Bilanço dışı işlemlerde ise taahhüt edilen

yükümlülüklerin kredi dönüşüm oranları ile çarpılması sonucunda temerrüt tutarı (EAD) bulunur.*

“Temel” ve “gelişmiş” içsel derecelendirmeye dayalı yaklaşımlarda kredi dönüşüm oranlarının belirlenirken değişikliğe gidilmiştir. Gelişmiş yaklaşımda ise, bankaların mevcut durumdaki hususlar kapsamında kredi dönüşüm oranlarını bulmak amacıyla temerrüt tutarını (EAD) hesaplamaları gerekmektedir.

d. Efektif Vade (M):

Temel yaklaşımda kurumsal krediler açısından efektif vade (M) 2,5 yıl olarak belirlenmiştir. Basel II, genel olarak vadenin 1 yıldan kısa 5 yıldan uzun olamayacağını öngörmüş ve denetim otoritelerine daha kısa vadeli işlemleri tanımlama yetkisi vermiştir.*

3.5.1. Risk Ağırlığının Belirlenmesi

Risk ağırlıkları geri ödememe olasılığının PD (probability of default) ve geri ödememeden doğan zararın LGD (loss given default) bir fonksiyonudur. Ayrıca «ileri düzeyde» IRB yaklaşımında buna ek olarak vadenin (maturity) de bir fonksiyonudur. (Giese, 2002, s:67-74)

Derecelendirme notları birden fazla risk ağırlığına (RW) karşılık gelmesi durumunda, iki risk ağırlığı varsa yüksek olan risk ağırlığı kullanılır. Eğer ikiden fazla risk ağırlığı mevcutsa en düşük ikinci risk ağırlığı kullanılır. Derecelendirme notlarının kullanımındaki ayrıntılar aşağıdaki gibidir (Yüksel , 2004, s:43):

- a. Yerel ve yabancı para cinsinden dereceler birbirleri yerine kullanılamazlar.
- b. Bir grup şirketinin notu, gruptaki başka bir şirket için kullanılamaz.
- c. Talep edilmeden verilen derecelendirme notları da kullanılabilir.

* <http://www.turkkredirating.com/index.php?pg=1023>, 14.12.2007

* http://www.jcravrasyarating.com/dosyalar/basel_ii_icSEL_derecelendirme_yaklasimlari.pdf, 15.11.2007

- d. Kısa ve uzun vadeli dereceler;
- i. Risk ağırlıklandırmada, kısa vadeli dereceler, krediye ilişkin dereceler olarak dikkate alınır.
 - ii. Kısa vadeli dereceler sadece, ilgili oldukları kredi için kullanılabilirler. Bunun belli istisnaları vardır.
 - iii. Kısa vadeli dereceler sadece banka ve şirketlere verilen krediler için kullanılabilirler.

Basel II kapsamında en önemli risk türünün kredi riski olduğu söylenebilir. Kredi riskinin hesaplanmasına yönelik , Basit, Orta ve Gelişmiş olarak üç çeşit yöntem belirlenmiştir. Basit yöntem olarak Standart Yöntem, Orta yöntem olarak Temel İçsel Derecelendirme Yöntemi, Gelişmiş olarak ise Gelişmiş İçsel Derecelendirme Yöntemi olarak belirlenmiştir. Tablo olarak 3.7.'de Kredi Riskinin Hesaplanmasında Uygulanabilecek Yöntemler olarak görülebilir.

Tablo 3.7. : Kredi Riskinin Hesaplanmasında Uygulanabilecek Yöntemler

Yöntem Basit	Kredi Riski Standart Yöntem
Orta	Temel İçsel Derecelendirme Yöntemi (İDY)
Gelişmiş	Gelişmiş İDY

Kaynak: Değirmenci, 2003, s:39

3.5.2. Standart Yöntem (SA) (Standardized Approach)

Standart Yaklaşım, bankaların dış derecelendirmelere başvurdukları bir risk belirleme metodudur. Bu noktada bir bankanın, müşterisine kredi kullandırması için bağımsız denetim kuruluşlarının verdiği rating notları belirleyici olmaktadır. Genel olarak kredi riski, banka tarafından sağlanan kredinin ödenebilirliği konusu üzerine yoğunlaşmaktadır (Aydın, 2007, s:23).

Standart yaklaşım; 1988 tarihli düzenlemedeki mevcut uygulama ile içerik olarak aynı ancak risk hassasiyeti daha yüksektir. Bireysel risk ağırlıkları halihazırda borçlunun dahil olduğu kategoriye (ülkeler, bankalar ya da kurumlar) dayanmakta iken, yeni düzenleme ile uluslararası bir derecelendirme kuruluşunun (daha katı) (Standart&Poors, Moody's ve Fitch gibi.) kriterlerine göre belirlenecektir (TBB, Basel Komite Yeni Sermaye Yeterliliği Düzenlemesi, 2002, s:4). Kredinin yalnızca kendi riskinin değil, diğer unsurlarla birlikte değerlendirilerek daha sağlıklı bir risk belirleme yoluna gidilmiştir. Kredinin maliyeti belirlenirken taşıdığı risk öncelikli olarak hesap edilmeye başlanmıştır. Basel II ile hedeflenen asıl amaç, “kredi sağlamamak değil, aksine kredi risk maliyetini iyi belirleyerek risk yönetimini geliştirmektir”. Burada dikkat edilmesi gereken nokta Basel II sürecinin kredileri kısacağı veya kredi edinmeyi zorlaştıracağı değil, her bir firmanın risk değeri farklı olduğu için alacağı “kredi maliyetinin” kendisine özel olacağıdır. Kısacası bankalar yüksek risk aldıklarında ellerindeki parayı yüksek oranda, daha az risk aldıklarında ise daha düşük oranda satacaklardır (Aydın, 2007, s:25).

$$\text{Risk Tutarı} \times \text{Risk Ağırlığı} \times \%8 = \text{Sermaye Yeterliliği}$$

Basitleştirilmiş Standart Yaklaşımında ise risk ağırlıklarının belirlenmesinde ihracat kredi kuruluşları tarafından notlar kullanılmaktadır. Hangi derecelendirme şirketinin notlarının kullanılacağı hususu ulusal otoritenin tercihine bırakılmıştır. Varlıkların (borçlu tarafların) sınıflandırılması itibarıyla kredi riskine ilişkin ağırlıklarının hesaplanmasına ilişkin bilgiler şöyledir (Atiker, 2005, s:6);

3.5.2.1. Hazine ve Merkez Bankalarından Olan Alacaklar

Bankaların ülkelerin hazinelerinden ve merkez bankalarından alacaklarına uygulayacakları risk ağırlıklarında aşağıdaki tabloda yer almakta olan oranlar dikkate alınacaktır.

Tablo 3.8: Hazine Ve Merkez Bankalarına Uygulanacak Risk Ağırlıkları

Kredi Notu	AAA+'dan AA -'ye	A +'dan A -'ye	BBB +'dan BBB -'ye	BB +'dan B -'ye	B -'nin altında	Notu Olmayan
Risk Ağırlığı	% 0	%20	%50	%100	%150	%100

Kaynak: İmişiker, 2005, s:15

Yukarıdaki tabloda da gördüğümüz gibi her ülke aldığı kredi notuna göre bir risk ağırlığına sahip olacaktır. Bugüne kadar Basel I hükümleri gereği bir OECD ülkesi olduğundan kulüp kuralına ilişkin % 0 gibi düşük bir risk ağırlığına tabi olan ülkemiz de son durum itibariyle “Standard & Poor’s” dan almış olduğu kredi notu BB olması itibariyle Basel II'ye geçilmesinin ardından % 100 gibi yüksek bir risk ağırlığına tabi tutulacaktır. Ancak Basel II'de ülkelerin hazineleri ve merkez bankalarının kendi yerel paraları cinsinden ve bu parayla finanse edilecek olan borçlarında kredi derece notunun gerektirdiğinden daha düşük bir oranın belirlenebilmesi ulusal inisiyatife bağlanmıştır. Ancak daha düşük bir oranın belirlenmesi durumunda diğer ülkelerin ilgili otoriteleri de aynı oranı kendi bankalarına ilgili ülkeden olan alacakları için kullanma yetkisi tanıyabilecektir. Bu kapsamda ülkemizdeki ilgili otorite olan BDDK isterse YTL cinsinden devlet borçlanma kağıtlarına % 100'den daha az bir risk ağırlığı belirleyebilecektir.

3.5.2.2. Bankalardan Olan Alacaklar

Aşağıdaki tablolarda da görüldüğü gibi 1. opsiyonun uygulanması durumunda bankaların almış oldukları kredi notları yasal sermayenin belirlenmesi aşamasında etkisiz hale gelmektedir.

Tablo 3.9: Bankalardan Olan Alacıklarda Uygulanabilecek 1.Opsiyon

Ülkenin	AAA+'dan	A +'dan	BBB +'dan	BB +'dan	B -'nin	Notu
---------	----------	---------	-----------	----------	---------	------

Kredi Notu	AA -'ye	A -'ye	BBB -'ye	B -'ye	altında	Olmayan
1.Opsiyonda Risk Ağırlıkları	% 20	%50	%100	%100	%150	%100

Kaynak: İmişiker, 2005, s:17

Tablo 3.10: Bankalardan Olan Alacaklarda Uygulanabilecek 2.Opsiyon

Bankanın Kredi Notu	AAA+'dan AA -'ye	A +'dan A -'ye	BBB +'dan BBB -'ye	BB +'dan B -'ye	B -nin altında	Notu Olmayan
2.Opsiyonda Risk Ağırlıkları	% 20	%50	%50	%100	%150	%50
2.Opsiyonda Kısa Vadeli Alacaklar için Risk Ağırlıkları	% 20	% 20	% 20	%50	%150	% 20

Kaynak: İmişiker, 2005, s:17

Risk ağırlıkları 1. opsiyona nazaran değerlendirildiğinde BBB+ ile BBB-, BB+ ile B- arasında derecelendirilmiş ve derece notu bulunmayan bankaların hazineleriyle aynı nota sahip olmaları durumunda bir kademe daha iyi ağırlığa sahip olabilecekleri görülmektedir. Bir ülkede bulunan bankaların ve şirketlerin kredi notunun içinde buldukları ülkenin kredi notunu geçemeyeceği düşünüldüğünde, 2. opsiyon hazineleriyle aynı kredi notuna sahip olan bankalara, yani iyi bir finansal yapıya sahip bankalara ve ayrıca ülke notu A-’den daha düşük olup derecelendirilmemiş bankalara avantaj sağlamaktadır (İmişiker, 2005, s:18).

Türkiye’deki durumu değerlendirecek olursak Basel I’e ilişkin kısımda da vurgulandığı gibi ülkemizde kurulu olan bankalara verilen banka kredilerinde ülkemizin OECD’ye üye olması vesilesiyle şu ana kadar % 20 gibi düşük bir orana tabi olunmaktayken, Basel II’nin yürürlüğe girmesiyle % 100 gibi çok yüksek bir orana tabi olunacaktır.

3.5.2.3. Şirketlerden Olan Alacaklar

Sigorta şirketleri de dahil şirketlerin tabi olacakları risk ağırlıkları aşağıdaki tabloda verilmektedir.

Tablo 3.11.: Şirketlere Uygulanacak Olan Risk Ağırlıkları

Şirketin Kredi Notu	AAA+'dan AA -'ye	A +'dan A -'ye	BBB +'dan BBB -'ye	BB -'nin altında	Notu Olmayan
Risk Ağırlıkları	% 20	%50	%100	%150	%100

Kaynak: İmişiker, 2005, s:19

Yukarıdaki tabloda da gördüğümüz üzere hazine ve bankalara nazaran şirketlere ilişkin risk ağırlıkları bölümleri daha az tutulmuştur ve hazine ve bankalarda gördüğümüz BB+'dan B-'ye olan bölüm çıkartılarak BBB+'dan BB-'ye kadar %100 risk ağırlığına tabi olmuştur.

Basel I'de OECD kuralı çerçevesinde şirketler bölümündeki risk ağırlığı %100 uygulanmaktaydı. Basel II'de şirketlerimizin yabancı para cinsinden alacakları borçlarda kredi notları ülkemiz notunu geçemeyeceğinden % 100 risk ağırlığına tabi olmaya devam edeceklerdir. Bu noktada yabancı para cinsinden yurt dışındaki bankaların kredi verme yollarında yaşanacak değişimler şirketlerimizin kredi maliyetlerini olumsuz etkileyebilir. Yerel para cinsinden olan kredilerde ise, kredi notu bulunmayan şirketler için normalde %100 risk ağırlığı uygulanması gerekirken bankacılık komitesi kendi inisiyatifine bağlı olarak %100'den daha fazla bir risk ağırlığının uygulanması konusunda karar verme yetkisine sahiptir.

Kendine güvenen, mali yapısı kuvvetli olan şirketler daha düşük maliyet ile borçlanmak istemelerinden dolayı kredi notu almak için başvuruda bulunabilirler. Bu sayede %100 olan risk ağırlığını %20'ye kadar indirme imkanını elde edebilirler. Bu bağlamda şirketlerin daha şeffaf bir yapıya sahip olmaları gerekmektedir.

Basel Komite tarafından yapılan sayısal etki çalışması sonuçları değerlendirildikten sonra standart yaklaşımın uygulamasını biraz daha kolaylaştırmak amacıyla basitleştirilmiş standart yaklaşım geliştirilmiştir. Bu yaklaşıma göre, kredi tutarları özel karşılıklar düşüldükten sonraki tutar üzerinden %100 risk ağırlığına tabi tutulmaktadır. Standart yaklaşım için, kredi riski ve de sermaye yükümlülüğü şu şekilde hesaplanabilir:

$$\text{Kredi Riski} = \text{EAD} * \text{RW} \text{ (Temerrüt halinde risk tutarı} * \text{Risk ağırlığı)}$$

$$\text{Sermaye Yükümlülüğü} = \text{Kredi Riski} * \% 8$$

3.5.3. Temel İç Derecelendirme Yöntemi (FIRB)

Mevcut uygulamadan farklı olarak, yeni öneri paketi (Basel II) bankaların sermaye yeterlilik oranını hesaplamak üzere kendi iç risk derecelendirme sistemlerini kullanabilecekleri içsel derecelendirme metodunu geliştirmiştir ve belirli bir geçiş aşamasından sonra bankalarca bu metodun uygulanmasını önermektedir. İçsel Derecelendirme Yöntemini (IRB) kullanacak bankalar kendi risk derecelendirmelerine göre varlıklarına risk ağırlığı saptayabilecekleri için sermaye karşılıkları optimum seviyede ayrılacaktır. İçsel derecelendirme yaklaşımları bankalara, kendi derecelendirme modellerini kullanma imkanı tanımaktadır. Böylece bankalar temerrüt olasılıklarını belirlemeleri mümkün olmakta ve bankalar önemli bir manevra kabiliyetine sahip olabilmektedirler. Bu nedenle içsel derecelendirme yaklaşımında (IRB) banka kendi içsel derecelendirme kriterlerine göre firmaları değerlendirdiği için sermaye yeterliliğinin hesaplanmasında riske karşı duyarlılık standart yaklaşıma göre daha yüksektir. Buna karşın; Resmi otorite bankaların içsel derecelendirme yöntemlerini gözden geçirmek ve uygulanabilirliğine onay vermek durumundadır (KTO, Atiker, Basel I ve Basel II, 2005, s:8).

Bu nedenle ulusal otoritelere büyük bir sorumluluk düşmektedir. IRB yaklaşımlarına göre, denetim otoriteleri Komite üyesi ülkelerde gözlenen varlık korelasyonlarına dayalı risk ağırlık fonksiyonlarının uygun olup olmadığını da değerlendirmelidirler. IRB eğrisinde yer alan temerrüt olasılığı (PD-probability of default) ve beklenmeyen zararı (UL-unexpected loss) karşılamak için gerekli sermaye arasındaki ilişki, gelişmiş piyasalardaki deneyimleri

yansıtmaktadır. Geçmişte daha yüksek kayıplarla karşılaşmış ülkeler, asgari sermaye gereksinimini daha yüksek tespit edebileceklerdir (Balcı, 2004,s:17).

İçsel derecelendirme yaklaşımlarında esas olan tutarlılıktır. Yaklaşımın esas itibariyle tüm riskli aktiflere ve tüm iş alanlarına uygulanması gerekmektedir. Ancak veri kısıtlamaları nedeniyle bankanın aynı anda tüm varlık sınıfları için içsel derecelendirme yaklaşımını kullanmaması halinde Basel II' de düzenleyici otoritenin izniyle IRB'nin aşamalı olarak uygulanması olanaklı kılınmıştır (BDDK, Basel II Ekonomik Yansımaları ve Geçiş Süreci, 2005, s:9).

Bu modeli kullanmak isteyen bankanın, derecelendirme ve risk tahmin modellerinin anlamlı sonuçlar verdiğini resmi otoriteye kanıtlaması gerekmektedir. Ayrıca bankanın belirlediği bu dereceler yıllık olarak gözden geçirilmelidir.*

İçsel derecelendirmeye dayalı (IRB) yaklaşımlarda hesaplama yapabilmek amacıyla her bir işlem için temerrüt olasılığına (PD) ve temerrüt tutarına (EAD) ihtiyaç duyulmaktadır. Bunlardan bağımsız olarak ayrıca temerrüt halinde kayıp (LGD) oranı ve efektif vadenin (M)tahminine ihtiyaç duyulmaktadır. Bu değişkenler bankaların veri tabanları kullanılmak suretiyle tahmin edilebilir. Verilen krediler nedeniyle oluşan riskler için ayrılan karşılık tutarı, beklenen kayıp (EL) ile belirlenir.

$$EL = PD * LGD * EAD$$

Beklenen kayıp, temerrüt olasılığı, temerrüt halinde kayıp oranı ve temerrüt tutarının çarpımı ile elde edilir.

Temel İçsel Derecelendirme Yaklaşımı (F-IRB) yaklaşımında bankalar değerlendirme ve derecelendirmeyi kendi bünyelerindeki komitelerle belirlemektedirler. Kredilerin temerrüt olasılığını (PD) ve temerrüt tutarı (EAD) bu komiteler hesaplarken temerrüt halinde kayıp (LGD) resmi otorite tarafından belirlenen yüzdeler kullanılmaktadır. Ancak gelişmiş yöntemde ise, Temel içsel derecelendirme yönteminde kullanılan (PD) ve (EAD)'nin yanı sıra temerrüt halinde kayıp (LGD) ve efektif vade (M) değişkenlerinin de bankalar tarafından hesaplanmasına ihtiyaç duyulur (Aydın, 2007, s:26).

* <http://www.kto.org.tr/tr/dergi/dergiyazioku.asp?yno=425&ano=51>, 11.11.2007

3.5.4. Gelişmiş İç Derecelendirme Yöntemi (AIRB)

Gelişmiş İç Derecelendirme Yönteminde göz önünde bulundurulması gereken kriterler vardır ve aşağıda görülen kriterler yardımıyla bankalar asgari sermaye yükümlülüklerini belirlemektedirler.

- a. Banka kredi müşterileri için temerrüde düşme olasılığının yanı sıra,
- b. Temerrüt halinde kayıp (LGD)
- c. Temerrüt anındaki risk tutarı (EAD)
- d. Vadeyi (M) kendisine ait içsel verilere dayanarak tahmin etmektedir.

Parametrelerin bir bankada gerçeği yansıtması, bir diğerinde ise olduğundan daha düşük tahmin edilmesi halinde bankalar arasında sermaye yeterliliğinin belirlenmesinde farklılıklar oluşabilecek bu nedenle sektörde rekabet bozucu etkiler gündeme gelebilecektir. Bu nedenle, içsel derecelendirme yöntemlerinde, düzenleyici otoritenin bankaların tahmin ettiği parametreleri çok iyi tahmin etmesi gerekmektedir. *

Kişilere kullanılan krediler için temel ve gelişmiş İDY şeklinde bir ayırım bulunmamaktadır. İDY modellerine geçen bankaların tutması gereken sermaye gereklilik oranları azalmaktadır. Standart yaklaşımda bu oran % 8 iken, gelişmiş İDY uygulayan bankalar için % 7,6 düzeyindedir. Bu bankaları daha gelişmiş risk ölçüm yöntemlerini kullanmaları yönünde motive etmek amacıyla tasarlanmış bir uygulamadır. (Değirmenci, 2003, s:43)

3.6. Sermaye Yeterliliği Ve Kredi Riski

Bankalar, piyasa pozisyonlarını korumak ve kabul edilebilir bir risk oranında faaliyetlerine devam ettirmek için Basel II standartlarına göre yeniden tutum ve davranış belirlemektedirler. Özellikle Sermaye Yeterliliği Rasyoları, bankaların finansal sağlımlıkları açısından en önemli gösterge olarak kabul görmektedir (Kızılkum, 2007). Bu nedenle sermaye

* <http://www.kto.org.tr/dosya/rapor/BASEL.pdf> , 12.10.2007

yeterliliği için bankalar, Basel II sözleşmesinin ardından, müşterilerine karşı tavırlarında ciddi değişiklik yapmak zorunda kalmışlardır. Artık müşteriler sahip oldukları özelliklerle, mali tablolarla ve kredi pozisyonlarıyla birlikte bankanın karşısında kendilerine farklı yer edinebilmektedirler.

Basel II uluslararası faaliyet gösteren tüm finansal kurumlar için beraberinde bir dizi yeni görev ve ödevleri de birlikte getirmiştir. Uzlaşımın ortaya koyduğu yenilikler bankalara yeni maliyetler yüklemekle beraber, risk yönetimi konusunda kurumların uzmanlaşmasına ve uluslararası piyasalarda daha güvenli ve etkin faaliyet göstermelerine sebep olmaktadır. Risk yönetimi uzun yıllardır bankalar tarafından iradi olarak uygulanmakta, ancak sermaye yeterliliğinin hesaplanması ile doğrudan ek bir maliyete sebep olmamaktaydı. Basel II standartları sermayenin hesaplanması aşamasında risk faktörünün bileşenlerini artırarak, maruz kalınması muhtemel krizlerde bankaları ve finansal aracı kurumları daha güçlü olmaya sevk etmektedir.

Basel Komite tarafından yayımlanan sermaye yeterliliği anlaşmalarına göre , tüm bankalar taşıdıkları riskleri karşılamaya yetecek kadar sermaye bulundurmaları zorundadırlar (Teker, 2004). Basel II'de minimum sermaye gereksiniminin hesaplanmasında temel olarak kullanılan 3 risk grubu bulunmaktadır. Bunlar; kredi riski, piyasa riski ve operasyonel risklerdir. Bunlardan ilk ikisi hali hazırda mevcut olan Basel I uygulamasında da kullanılmakta iken operasyonel risklerin sermaye gereksiniminin hesaplanmasında kullanılması Basel II ile birlikte getirilmiş bir yeniliktir. Elbette asgari sermaye yeterliliğinin belirlenebilmesi için, öncelikli olarak bankalarca kullanılan kredi riskinin tespit edilmesi gereklidir. Basel II standartlarını önceki uzlaşımın ayıran en önemli yeniliklerinden birisi de kredi risk hesaplamalarının daha hassas olarak ölçülenmesidir. Bu noktada, kredi risk hesaplamasına kredi riski ve piyasa riskinin yanı sıra Operasyonel Risk kavramı ile eklenmiştir(Aydın, 2007, s:11).

Ülkelerden, bankalardan, anonim şirketlerden olan riskli varlıklar için ayrı ayrı parametrelere ilişkin tahminlerin nasıl yapılacağı, tahminlerde kullanılacak varsayımlar, fonksiyonlar, formüller, katsayılar, güvenilirlik aralıkları, dahil edilmeyecek kalemler ve uygulamaya ilişkin tüm detaylar ayrıntılı bir şekilde yer almaktadır. Bir bankanın kredi riskine maruz aktifleri toplamı, diğer bir deyişle sermaye yeterlilik rasyosunun (SYR) paydasının kredi riskine ilişkin bölümü, her bir riskli aktif için PD, LGD ve vadeye kalan gün sayısı (M)

kullanılarak hesaplanmış risk katsayısı ile o enstrümana ait EAD tutarının çarpımlarının genel toplamı alınarak hesaplanmaktadır. Aşağıdaki formül farklı aktif kalemleri için kullanılan formüllerin genellenmiş şeklidir (Sezal, 2006, s:178).

$$\text{Risk Ağırlıklı Aktifler Toplamı} = \sum \text{Risk Katsayısı} (PD * LGD * M) * EAD$$

3.7. Kredi Riskini Azaltıcı Önlemler

Basel II'nin daha basit yaklaşımlarına geçmenin fayda ve maliyetlerini değerlendirirken, denetim otoritelerinin, Basel II'de öngörülen ek kredi riski azaltım tekniklerinin kendi ülkelerindeki bankalar için ne derece uygun olduğuna özel önem vermeleri gerekir. Bu sırasıyla, bazı ülkelerde başka hangi araçların uygun teminat olarak kullanıldığına, teminatın paraya çevrilmesine ilişkin yasal altyapının etkin olup olmadığına, teminatların değerlerinin güvenilir bir biçimde tespitine imkan veren likit piyasalarının var olup olmadığına ve kredi türevleri sağlayanları da içerecek biçimde daha geniş kapsamlı garantörlerin mevcudiyetine bağlı olacaktır (BDDK, Basel II'nin Uygulanmasına İlişkin göz önünde Tutulması Gereken Hususlar, 2004, s:16).

Kredi riski yönetiminde, kredi risk azaltım (Credit Risk Mitigation-CRM) teknikleri kullanılır. Risk azaltım teknikleri klasik anlamda, gayrimenkul teminatı, kefalet, garanti ve teminat mektubu alma şeklindedir. Basel I uygulamasında bu tekniklerin sermaye yükümlülüğüne etkisi çok sınırlı kalmıştır. Kredi riski azaltım tekniklerinde yaşanan gelişmelere bağlı olarak günümüzde bankalar bunları yoğun bir şekilde kullanmaktadırlar. Basel II'de bu tekniklerin sermaye yükümlülüğünün azaltılmasında dikkate alınmasını öngörmüştür.

Kredi riski azaltım teknikleri; teminatlar, bilanço içi netleşme anlaşmaları, garantiler ve kredi türevleri ve diğer kredi riski azaltım teknikleri aşağıda açıklanmaktadır.

3.7.1. Teminatlar

Basel II'de genel olarak teminat kabulünde bir sınırlama bulunmamakla birlikte sermaye yeterliliği kapsamında teminatın maruz kalınan riski azaltım gücü

değerlendirilmektedir. Teminatların kredi vadesine kadar olan süre için rehin edilmesi ve en az altı ayda bir yeniden değerlemesinin yapılması öngörülmektedir. Diğer taraftan, teminatların değerindeki değişmelerin ve piyasa hareketlerinin yansıtılması amacıyla değerinde bir indirim yapılması öngörülmektedir. Örneğin; borcu ve teminatların farklı para cinsinden olması halinde para cinsinden değişmelere karşı bir indirim yapılması gerekir. Bu kapsamda, temerrüt tutarındaki değişmeler için bir ilave, teminatın değerinde ve para cinsindeki farklılıklardan kaynaklanan değişmeler için birer indirim yapılması öngörülmektedir. Alınan teminatlar, ne kredi alanın etkin biçimde değerlendirilmesinin ne de edinilen bilginin yetersizliğinin göz ardı edilmesine neden olmamalıdır. Bankalar unutmamalıdır ki alınan kredinin geri dönebilirliğini tehlikeye sokacak olan aynı etmenlerden teminatların değeri de etkilenebilecektir. Bankalar ne çeşit teminatların kabul edilebileceğine dair politikalar ve teminatların değerliliğinin devamlılığına ilişkin prosedürler geliştirmeli ve teminatların devamlılığının ve tahakkukunun gerçekleşmesine göre uygun işleve sahip olmalıdır (TBB, Kredi Riskinin Yönetimine İlişkin İlkeler, 1999, s:10).

3.7.2. Bilanço İçi Netleşme Anlaşmaları

Yasal olarak bankaya yeterli hak sağlanması kaydıyla bankadaki finansal teminatlar ve krediler arasında bir netleşme anlaşması yapılabilir. Ancak bankanın netleşme anlaşmasında özel hususların yer alması ve teminatın değerinden gerekli indirimlerin yapılması istenilmektedir.

Netleme (netting) anlaşmaları kredi riskinin azaltılmasında başvurulan önemli bir yoldur, özellikle interbank işlemlerinde uygulanmaktadır. Riskin gerçek anlamda azaltılması için söz konusu anlaşmaların güvenilir olması ve yasal olarak uygulanabilir olması gereklidir (TBB, Kredi Riskinin Yönetimine İlişkin İlkeler, 1999, s:10).

3.7.3. Garantiler ve Kredi Türevleri

Operasyonel şartların sağlandığı denetim otoritelerince kanaat getirildiği halde, doğrudan, açık olarak, cayılamaz ve şarta bağlanmaksızın verilen garanti ve kredi türevleri, kredi riski azaltım tekniği olarak kullanılabilir. Bu şartlara uyulduğunda, temerrüt tutarı(EAD), garantiyi veya kredi türevini sağlayan tarafın risk ağırlığına tabi tutulabilmektedir.

3.7.4. Diğer Kredi Riski Azaltım Teknikleri

Kredi riski azaltım teknikleri uygulamasında, bir kredi için birden fazla türde teminat, garanti veya kredi türevi verilmesine olanak sağlamaktadır. Böyle bir durumda temerrüt tutarı parçalara bölünmekte ve her bir parça kredi riski azaltım tekniği için uygulanacak risk ağırlığına tabi tutulacaktır.

Her kredi teklifi işlemin büyüklüğüne ve karmaşıklığına uygun olarak bir kredi analistlerince yapılacak dikkatli bir analize tabi tutulmalıdır. Etkin değerlendirme işlevi analizin yapılacağı bilginin asgari yeterlilik derecesini belirlemelidir. Önceden onaylanmış kredilerin devamlılığına, mevcut kredilerin yenilenmesine ya da vadenin değiştirilmesi ve yeni kredilerin onaylanmasına ilişkin doküman ve bilgiye ilişkin politikalar geliştirilmelidir. Elde edilen bilgi, kredinin değerlendirmesi ya da rating verilmesi için temel oluşturur ve kredinin kabul edilebilirliği konusunda karar veren banka yönetimi için bu bilginin doğruluğu ve yeterliliği kritik bir rol oynar. Kredi riskini ile mücadele edebilmek için başta bankanın iyi bir kredi yönetim komisyonuna ihtiyacı vardır. Kredi yönetim alanlarının geliştirilmesinde bankanın yapması gerekenler şöyle sıralanmaktadır (TBB, Kredi Riskinin Yönetimine İlişkin İlkeler, 1999, s:13).

- a. Kredi yönetim faaliyetlerinde etkinliğin ve verimliliğin sağlanması (dokümantasyonun, sözleşme koşullarının, yasal sözleşmelerin, teminatların vb. izlenmesini içermek üzere),
- b. Yönetim bilgi erişim sistemlerine doğru ve zamanında bilgi temin edilmesi,
- c. Arka ofis (back office) prosedürlerinin yeterli kontrolünün yapılması,
- d. Tanımlanan yönetim politikalarına ve prosedürlerine ve aynı zamanda yasal düzenlemeler ve kanunlara uygunluğun sağlanması.

Limit sistemi banka yönetimin belli seviyeleri aşan krediler için erken uyarının yapılmasına olanak verir. Uygun limit sistemi yönetimce kredi risk kontrolünün ve risklerin

ve avantajların müzakeresinin yapılmasına ve belirlenmiş kredi riski toleranslarını aşan risklerin izlenmesine olanak verir (TBB, Kredi Riskinin Yönetimine İlişkin İlkeler, 1999, s:18).

3.8. Piyasa Riski Kavramı

Piyasa riski, sahip olunan bilanço içi ve dışı pozisyonların piyasada gerçekleşen fiyat hareketleri ve dalgalanmaları sebebiyle zarara uğraması ihtimalini ifade etmektedir.

Piyasa riski iki şekilde hesaplanabilmektedir. Bunlar sırasıyla (1) Standart Metot ve (2) İçsel Model Kullanımı Metodu olarak isimlendirilmektedir. Standart metot ile piyasa riskinin ölçümü dört aşamada dört farklı riskin etkileri ölçülerek bunların toplamı olarak ölçüm işi gerçekleştirilmektedir. Piyasa riskinin ölçümünde Komite tarafından önerilen standart metotta göz önüne alınması önerilen riskler aşağıda belirtilmektedir.*

1. Faiz Oranı Riski : Faiz riski bölümünde, bankanın sahip olduğu faize bağlı enstrümanlarla ilgili olarak doğabilecek olumsuz gelişmeler yer almaktadır.

2. Hisse Senedi Pozisyon Riski : Bu risk türünde bankaların bilançolarında buldukları hisse senetlerinden doğabilecek riskleri örtecek asgari sermaye miktarının hesaplanması yer almaktadır. Hisse senetlerine ilişkin biçimleme ve risk türleri ayrımı spesifik risk ve genel risk olarak belirlenmiştir. Hisse senetlerinin oluşturduğu risklere göre hesaplanacak sermaye yükümlülüğü için bankaların tüm kısa ve uzun vadeli pozisyonları toplamı ele alınmaktadır.

3. Kur Riski : Bu risk türünde bankaların ellerinde buldukları yabancı paralardan altın da dahil olmak koşuluyla doğan riskleri karşılayabilecek sermayenin hesaplanması yer almaktadır. Bu tip riskin ölçülmesinde iki tür süreç vardır. İlki bankaların sahip oldukları tek bir para cinsinden taşınan risktir. İkincisi ise, bankaların farklı para birimlerinden ellerinde buldukları kısa ve uzun dönemli pozisyonlarından doğan risklerin hesaplanmasıdır.

* http://www.finanskulup.org.tr/assets/makale/M_Hasan_Eken_Basel_II_ve_Risk_Yonetimi.pdf, 28.01.2008
(Doç.Dr. Mehmet Hasan Eken, Basel II ve Risk Yönetimi)

4. Emtia Riski : Bu tür riskte, bankaların sahip oldukları ticari malların (değerli metallere, tarımsal ürünler, ikincil piyasalarda işlem gören fiziksel ürünler (mineraller, petrol gibi)) fiyatlarında yaşanabilecek değişimlerden kaynaklanan riskin karşılanması için asgari sermaye yükümlülüğü hesaplanmaktadır. Bankaların ellerinde tuttukları emtialardan doğabilecek riskler şu şekilde sıralanmaktadır:

- a. Benzer ürünlerin fiyatları arasındaki ilişkinin değişmesi
- b. Faiz oranlarının değişmesi
- c. Vadeli fiyatlarda değişim riski

Basel II Uzlaşısında emtia riskine karşı bankaların %15'lik bir sermaye ayırması öngörülmektedir.

İçsel modelleme yöntemleri ise bankanın belli koşulları yerine getirmesi ve denetim otoritesinin onayı ile uygulanabilmektedir.

Piyasa riski, Basel I Uzlaşısında ki pozisyonu itibariyle Basel II Uzlaşısında en az değişen asgari sermaye yükümlülüğünü belirleyen risk çeşididir. Genel olarak piyasada yaşanan değişimlerden bankalar bulundukları rezervler açısından bir risk değeri taşımaktadırlar. Genel faiz oranlarında veya döviz hareketlerinde yaşanan değişimler bankaların varlıklarına göre kar/zarar açısından değişimler oluşturmaktadır. Basel Komitesi, piyasa riskinin standart yöntemle hesaplanmasını asgari koşul olarak kabul etmiştir.

Bankalar sermaye yeterliliğinin hesaplanmasında kullanılan piyasa riskini ölçmek için standart metodu kullanmada serbesttir ve regülatörden onay almalarına gerek bulunmamaktadır. Ancak, piyasa riskinin ölçümü için bankalar dahili metotlar kullanmak istedikleri zaman modele ilişkin olarak regülatörün onayını almak zorundadırlar. Regülatör gereken şartların yerine getirilmesine bağlı olarak dahili model kullanılmasına izin verebilmektedir.*

3.9. Operasyonel Risk Kavramı

* http://www.finanskulup.org.tr/assets/makale/M_Hasan_Eken_Basel_II_ve_Risk_Yonetimi.pdf, 28.01.2008
(Doç.Dr. Mehmet Hasan Eken, Basel II ve Risk Yönetimi)

Operasyonel risk 1990'lı yıllarda yaşanan uluslar arası krizlerden sonra gündeme daha sıklıkla gelmiş olmasına rağmen, yıllardır bilinen ancak gereken önemin verilmediği bir risk türüdür.

Operasyonel risk, yetersiz veya başarısız dahili süreçler, insanlar ve sistemlerden veya harici olaylardan kaynaklanan kayıp riski olarak tanımlanır. Operasyonel riskin etkin olarak yönetilebilmesi için bankaların öncelikle operasyonel risk noktalarını tanımlamaları ve hangi faaliyetlerinin operasyonel riske neden olacağını belirlemeleri gerekmektedir. Basel II Sermaye Uzlaşısı, "Operasyonel Risk" olarak aşağıda belirtilenleri kabul etmektedir (BDDK, Operasyonel Riske Basel Yaklaşımı, 2005, s:3):

- a. Teknoloji başarısızlıkları,
- b. İş hedeflerinin gerçekleştirilemez hale gelmesi,
- c. Kayıtlardaki yetersizlik,
- d. Kötü yönetim, zayıf öngörü, muhasebe ve denetim zafiyeti,
- e. Finansla raporlarda ve dokümanlarda hatalar,
- f. Zararı gizleme ve kişisel kar elde etme girişimleri,
- g. Üçüncü şahıs sebebiyle oluşacak zararlar.

Komite, operasyon riskine ilişkin sermaye ihtiyacını sürekli yükselen karmaşıklık ve risk hassasiyeti içerisinde ölçmek için bankalara üç metot sunmaktadır. Bunlar; (1) Temel Gösterge Yaklaşımı (Basic Indicator Approach), (2) Standart Yaklaşım (Standardised Approach) ve (3) Gelişmiş Ölçüm Yaklaşımları (Advanced Measurement Approaches; AMA) olarak isimlendirilmektedirler.

Temel gösterge yaklaşımında bankanın geçmiş üç yıldaki ortalama brüt gelirinin %15'i kadar ek sermaye ayırması öngörülmektedir. Standart Yaklaşımında, bankanın faaliyetleri; şirket finansmanı, işlem ve satışlar, perakende bankacılık, ticari bankacılık, ödeme ve takas, acente hizmetleri, varlık yönetimi ve perakende aracılık olmak üzere 8 kola ayrılmakta ve bunların her birinin geçmiş üç yıldaki ortalama brüt gelirinin %12 ile %18'i arasında değişen oranlarda ek sermaye ayrılmaktadır. Gelişmiş ölçüm yaklaşımında ise ek sermaye ihtiyacı bankanın içsel operasyonel risk ölçüm sistemi tarafından üretilen risk ölçüsüne göre belirlenmektedir. Standart yaklaşım veya gelişmiş ölçüm yaklaşımının

kullanımı için bankanın belirli kriterleri sağlaması gerekmektedir. Ayrıca gelişmiş ölçüm yaklaşımının kullanımı denetim otoritesinin onayına tabi tutulmuştur. (Özcam, 2004,s:6)

Komite daha operasyon riski ölçüm sistemleri ve pratiğini geliştirdikçe bankaların mevcut yaklaşımlar yelpazesinde ilerlemelerini tavsiye etmektedir. Uluslararası bankalarla operasyonel riske önemli ölçüde maruz bankaların Temel Gösterge Yaklaşımından daha komplike ve kuruluşlarının risk profiline uygun bir yaklaşım kullanmaları beklenmektedir. Belli kriterlerin yerine getirilmesi kaydıyla bir bankaya operasyonlarının bazı kısımları için Temel Gösterge Yaklaşımı yada Standart yaklaşımı ve diğer kısımlar için de AMA'yı kullanmalarına izin verilebilecektir. Gelişmiş bir metot kullanma izni almış bir banka, gözetim otoritesinin izni olmaksızın, daha basit bir yaklaşıma geri dönüş yapamayacaktır. Ancak, eğer gözetim otoritesi daha gelişmiş bir yaklaşımı kullanan bir bankanın artık o yaklaşıma ilişkin uygunluk kriterlerine uymadığını belirlerse, bankayı, gözetim otoritesi tarafından konulan gelişmiş yaklaşıma dönüşe ilişkin uygunluk kriterlerini yerine getirinceye kadar operasyonlarının bir kısmı yada tamamı için daha basit bir yaklaşıma geri dönmeye zorlayabilecektir. *

4. DÜNYA'DA VE TÜRKİYE'DE KRİZLER VE KREDİ RİSKİ

Kriz, ekonominin temel dengelerinde meydana gelen sürdürülemez yapılanmanın ortadan kaldırılması için kendiliğinden oluşan ekonomik çalkantılardır. Krizler, sürdürülemez yapılanmayı sürdürülebilir bir duruma getirerek ekonomideki dengeyi daha düşük bir milli gelir seviyesine getirir. Bunun sonucunda halkın refah düzeyi düşer ve işsizlik artar. Krizin çıkışı aniden olmasına rağmen, etkileri uzunca bir süre devam eder. Ayrıca ekonomik krizler, ekonomide her hangi bir dengeyi düzeltirken diğer bir dengeyi bozabilir (Karluk, s:2). Ortaya çıkan krizlerin Basel II kapsamında Kredi Riski ile ilişkisini aşağıdaki konu başlıklarında bulabiliriz.

4.1. Kriz Kavramı Ve Kredi Riski

* http://www.finanskulup.org.tr/assets/makale/M_Hasan_Eken_Basel_II_ve_Risk_Yonetimi.pdf, 28.01.2008
(Doç.Dr. Mehmet Hasan Eken, Basel II ve Risk Yönetimi)

Özellikle Asya krizinde itibaren, gelişmekte olan ülkelere kullandırılan özel sektör kredilerinde bir daralma görülmektedir. En büyük daralma da banka kredilerinde ortaya çıkmaktadır. Bu daralmada, bankaların daha önceki krizlerde uğradıkları kayıplar nedeniyle, riskleri daha iyi analiz etmeye başlamalarının yanında, bu ülkelere kredi kullandırmak yerine, bu ülkelerde banka satın alarak ulusal para cinsinden risk üstlenmeyi tercih etmeleri etkili olmaktadır. Gelişmekte olan ülkelere yönelen kredilerin, döngüsel bir seyre ve kısa bir vade yapısına sahip olmalarıdır. Kredilerin döngüsel bir seyir izlemesi, kredi veren kuruluşların yükselen ekonomilere dönük stratejilerini saptarken, uzun vadeli analizler yapmak yerine, ekonominin canlandığı dönemlerde riskleri daha az dikkate alarak fazla kredi kullandırmayı, ekonominin durgunluk yaşadığı dönemlerde ise riskleri gereğinden fazla önemseyerek kredilerini azaltmayı tercih etmelerinden kaynaklanmaktadır.

Finansal krizler, döviz ve hisse senedi piyasaları gibi finans piyasalarındaki şiddetli fiyat dalgalanmaları veya bankacılık sisteminde bankalara geri dönmeyen (batık) kredilerin aşırı şekilde artması sonucunda yaşanan ciddi ekonomik sorunlar olarak kabul edilebilir. Bankalarda meydana gelen krizlerin nedenleri ise, yüksek kâr hırsı ve bankaların fazla risk üstlenmeleridir.*

Krizlerinin belirleyicilerini beş grup altında toplayabiliriz (Emirkadı, 2005, s:38):

1. Zayıf makroekonomik göstergeler ve hatalı iktisat politikaları
2. Finansal alt yapının yetersizliği
3. Ahlaki risk ve asimetrik enformasyon olgusu
4. Piyasadaki kreditorlerin ve uluslar arası finans kuruluşlarının hatalı his ve önsezileri
5. Siyasal suikast veya terörist saldırıları gibi bazı beklenmedik olay ve tesadüfler.

4.2. Dünyada Kredi Riskinden Kaynaklanan Krizler

Charles Kindleberger'in (1978) "Tarih bilimi için her olay tektir. Oysa iktisat bilimi, toplum ve doğadaki güçlerin tekrarlayıcı niteliklere sahip olduğunu ileri sürer. Tarih özeldir,

* http://www.turkhukuk sitesi.com/makale_707.htm, 25.01.2008

iktisat ise geneldir” ifadesinden yola çıkılarak, çoğu ülkede gözlenen finansal krizlerin ortak benzer kalıplara sahip olduğu ileri sürülebilir.*

4.2.1. Güneydoğu Asya Krizi

Sınırlı doğal kaynak ve paylaşım sorunları, dışa açılma politikaları, gelişmiş ülkelerde faizlerin düşmesi ve getiri anlayışı, gelişmekte olan ülkelerdeki sabit kur sistemleri, teknolojik gelişmeler, globalizasyon, risk dağıtımı gibi çeşitli sebeplerden 1990’lı yılların ortasından itibaren yabancı banka kredileri başta ve ağırlıkta olmak üzere hızlı sermaye girişleri başlamıştır ve 1997 yılında kriz ortamının hissedilmeye başlamasıyla sermaye girişleri yavaşlamış ve 1998 yılında da hızlı bir şekilde geri çekilmeye başlamıştır. Güneydoğu Asya krizi olarak adlandırılan finansal ve ekonomik kriz, Tayland, Filipinler, Güney Kore, Malezya ve Endonezya’da şiddetli bir şekilde görülmüştür. Bu ülkelerde krizlerin nasıl meydana geldiği aşağıda görülebilir.

4.2.1.1. Tayland Krizi

Tayland’da 1980 öncesinde tarıma dayalı bir ekonomi mevcutken 1980 sonrasında sanayileşme adımları atılmaya başlandı. Bu hızlı büyüme 1990’lı yılların başında da devam etti ve dönemin hükümeti hızlı dışa açılma politikaları oluşturmaya başladılar. Yabancı sermaye akışını sağlamak için teşvikler getirildi, ithalat kısıtlamaları ve sermaye kontrolleri kaldırıldı, enerji sektörleri rekabete açıldı, bankacılık ve sermaye piyasaları serbestleştirildi. Başlayan bu kriz gelişmiş ekonomilerdeki yüksek profilli bankalarda yaşanan krizlerden çok daha şiddetli olmuştur. Takipteki kredilerin toplam krediler içindeki oranı hızlı bir şekilde artmıştır (Erdoğan, 2002, s:92).

Özel sektörün kullandığı kredi miktarı 1990’da GSYİH’nin %65’i iken 1996 sonunda %100’e yükseldi. Deneyim ve birikimleri bu sermayeyi doğru kullanacak seviyede değildi. Yanlış yönlendirmeler sonucunda finansman olanakları verimsiz projelere kullanılmıştır. İnşaat gibi bazı sektörler çok hızlı büyümeye başladı ve bankalar ve finans kurumları yüksek miktarda gayrimenkul kredisi vererek sektöre kaynak sağlamışlardı. Kredi verildikçe gayrimenkul satışları artıyor, bu talepte gayrimenkul inşaatını ve kredisini teşvik ediyordu.

* <http://eidergisi.istanbul.edu.tr/sayi2/ueis2m3.pdf>, 22.01.2008 (Prof. Cevat Gerni, Doç.Dr. Ö.Selçuk Emsen, Yrd.Doç.Dr. M. Kemal Değer, Erken Uyarı Sistemleri Yoluyla Türkiye’deki Ekonomik Krizlerin Analizi)

Bankalarda artan emlak fiyatlarını görünce sektörden fazla pay almak için kredilerde daha cömert davranıyorlardı. Merkez Bankası kredilerdeki bu patlamanın önüne geçebilmek için munzam karşılıklarını artırma yoluna gitti, ipotek kredilerine kısıtlama getirdi. Ancak banka kredilerine bağımlı olan ve mevcut kredilerinin faizlerini ödemek için yeni ev satışlarının peşinatlarını kullanan müteahhitler talebin azalmasıyla birlikte kredi ödemelerinde zorlanmaya başladılar. Gayrimenkul tüketim patlamasının yanında satılan taşıt sayısında da iki kat artış meydana gelmiştir (Özel, 2005, s:28).

4.2.1.2. Filipinler Krizi

Filipinler ekonomisi 1990'lı yılların başında dışa açılmaya ve ekonomisini serbestleştirmeye başladı. Sabit sermaye yatırımlarının önündeki engeller kaldırıldı ve stratejik sektörler dışında yabancı sermayenin yerli firmaların %100'ünü alabilmeleri sağlandı. Yap-işlet-devret sistemi ile özel sektörün alt yapı yatırımlarına girmesi teşvik edildi. Bankacılık sektöründe faiz limitleri kaldırıldı, yeni banka lisansları verilmeye başlandı ve yabancı bankaların yerli bankaların %60'ına kadar sahip olabileceği imkanlar tanındı (Özel, 2005, s:36).

Tayland'da olduğu gibi Filipinler'de de dış finansman kaynaklı büyüme başladı ve bu ekonomik büyüme çoğunlukla ihracata dayalıydı. İhracat hızla artış gösterirken diğer taraftan ithalatta da artış meydana geliyordu. Filipinler'in bu hızlı ekonomik büyümesi yüksek cari açık sorununu oluşturdu. Merkez Bankasının rezervleri de çok azalmıştı.

Oluşan cari açığı bankacılık sektörü üzerinden alınan döviz kredileriyle finanse etmeye çalışmaya başladılar. Bankaların artan yurtdışı finansman imkanlarını cömertçe kullanmalarıyla ekonominin genelinde bir kredi patlaması yaşanmaya başladı. 1990 yılında neredeyse sıfır olan gayrimenkul kredilerinin toplam kredilere oranı 1997 yılında %12'ye çıkmıştır. Şirketlerin borçluluğu hızlanmaktaydı. 1997 krizi öncesinde %4 olan batık kredi oranı kriz sonrasında % 11,5'a fırlamıştır. Merkez Bankası bankacılık sistemindeki kredi patlamasına önlem olarak gayrimenkul kredilerinin toplam kredi portföyünün %20'sini geçmesini yasakladı ve döviz kredilerine yönelik munzam karşılık oranını %30'a çıkardı. 1998 yılında IMF ile iki yıllık toplam 1,4 milyar dolarlık finansal destekten oluşan ve ekonominin 1998'de %3, 1999'da %5 büyümesini sağlamak, enflasyonu 1998'de %8'de tutup, 1999'da % 6,5'e indirmek, rezervleri üç aylık ithalatı karşılayacak seviyeye çıkarmak

maddelerini içeren stand-by anlaşması imzalanmıştır. Bölge ekonomileri içinde krizi en hafif atlatan ülke Filipinler olmuştur (Özel, 2005, s:38).

4.2.1.3. Güney Kore Krizi

Asya krizi öncesinde bölgedeki en çok gelişmekte olan ekonomi ve dünyanın en büyük 11. ekonomisine sahip olan Güney Kore krizden en çok zarar gören ekonomi olmuştur.

Kore savaşından sonra bir süre bocalama dönemi geçiren Güney Kore, 1961 yılında sanayileşme sürecine girmiştir ve bu yıllarda yapılan reformlar 1980'li yıllarda kendini göstermeye başlamış ve ekonomisi yılda ortalama %8 büyüme göstermiştir. 1990-1996 döneminde ekonomisinin gidişatından dünya tarafından konuşulan bir ülke konumuna gelmiştir. 1970'li yıllarda bankacılık sistemi hükümetler tarafından yönlendiriliyor ve büyük öneme sahip olduğu düşünülen sektörlere finansman desteği sağlanıyordu.1987 yılında uygulamaya konan beş yıllık planla devlet bankaları özelleştirildi ve kredi politikası ticari bankalara devredildi ve bankaların kredi portföylerinin %35'inin küçük ve orta işletmelere yönlendirilmesi istendi ancak kredi faizleri düşük tutulduğu için tasarruflar hızla daha yüksek faiz alınabilen ve daha serbestçe karar verilebilen ticari bono piyasasına kaydı. Bu piyasadan alınan krediler şirketlerin uzun dönemde kendilerini finanse etmeye başlamalarını sağlamıştı. Yatırımlar artmıştı ancak yatırımlar yabancı yatırımlar yerine Güney Koreli şirketlerin ve bankaların yurtdışından borçlanarak sağladıkları finansman ile gerçekleşiyordu (Özel, 2005, s:41).

Güney Kore'de Chaebol adı verilen büyük Güney Kore şirketlerine bankalar özel imtiyazlarla kredi kullanırlar ancak denetim adına yeteri kadar iyi çalışmıyorlardı. Bir anlamda Chaebol'lara göz yumuluyordu. Örneğin Kore bankaları gerek yurtiçi gerekse yurtdışı edindikleri kaynakları ve yaptıkları borçlanmaları olduğu gibi Chaebol'lara aktarıyorlardı. Bankalar kendilerine çıkar sağlayacak çok fazla operasyonel hareket bilmiyorlar, kredi analizleri yapamıyorlardı ve kısa yoldan kısa vadeli ve ucuz borçlanıp Chaebol'lara uzun vadeli kredi veriyorlardı. Yurtdışından döviz borçlanıp Won (Güney Kore para birimi)cinsinden kredi kullanıyorlardı. Kredi dağıtımında sorunların olmasının sebebinin kredinin üretken alanlara yönelmemesidir. Çok büyük gayri menkul yatırımlarına girilmiş ancak bunların üretken alan olmamasının sebebi, kredi kullanırken gösterilen yine

gayri menkul cinsinden teminatlardır. Krizde hızla düşen gayri menkul fiyatları, finansal sistemi daha da zora sokmuştur (Karabulut, 2002, s:121).

Ancak bir dönemde sonra yabancı bankalar Kore ekonomisini ne kadar finanse etmeye çalışsalar da, zaman içinde verdikleri kredilerin vadelerini kısaltma yoluna gittiler. 1996 sonunda 165 milyar dolarlık dış borç yükünün 97 milyar dolarının kısa vadeliydi. Bu süreçte, yabancı bankalar kredilerini geri istemeye ya da kredilerin maliyetlerini arttırmaya başladılar. Chaebol'lar da likidite derdine düşerek borçlarını ödemeye başladılar. Likidite sıkıntısı yaşayan bankalara hükümet sermaye desteği vermek zorunda kalmıştır. Çoğu kapanan ve iflas eden banka ve Chaebol'ların geriye kalanları kredilerini ödeyebilmek adına Merkez Bankasından döviz almaya devam etmişlerdir. Döviz talebi sonucunda döviz rezervleri hızla erimeye başlamıştır ve IMF ile yapılan anlaşmanın gereği geri ödenmesi gereken kredi tutarı ödenememiştir (Özel, 2005, s:48).

Bankaların geri dönmeyen kredileri 1996 sonunda 15 trilyon Won iken, 1997 Eylül ayı itibariyle 28,5 trilyon Won olmuştur. Böylece geri ödenmeyen kredilerin toplam kredilere oranı, 1996yılı sonunda %4,5 iken, 1997 yılı sonunda %6 olarak gerçekleşmiştir. Düşen aktif kalitesi, krizin tetiklenmesine neden olan önemli bir unsurdur (Erdoğan, 2002, s:101).

Krizden sonra özerk bankacılık denetleme ve düzenleme kurulu (KIDCO) kuruldu ve bankalardan devralınan krediler firmalardan tahsil edildi ve batan şirketlerde başkalarına devredilerek yeniden hayata geçirme yolunda başarılı çalışma sergilediler. Diğer taraftan da ekonomiyi düzeltmek adına üçlü komisyon kuruldu ve bu komisyon 6 Şubat 1998'de "Büyük Anlaşma" adı verilen 10 ana maddelik metin imzaladılar.(Özel, 2005, s:55) Tüm maddeler tam olarak uygulanmasa da bu anlaşmanın, Güney Kore'nin krizden çıkmasında büyük etken olduğuna inanılmaktadır.

4.2.1.4. Malezya Krizi

Malezya da diğer Asya ülkeleri gibi 1980'li yıllardan itibaren reform ve dışa açılım hareketleri içine girmiştir. Diğer taraftan Malezya ekonomisi Kauçuk, kalay, hurma yağı üreten bir ekonomiden sanayileşmeye geçmiştir. Elektronikten otomotive çeşitli sektörlerde büyük yatırımlar yapmaya başlamıştır (Özel, 2005, s:59).

Diğer ülkelerde olduğu gibi Malezya'da da cari açık kendini göstermeye başlamıştı ve bölgedeki diğer ülkeler içinde en çok sabit sermaye çeken ülkelerden biriydi ama cari açık finansmanı kriz öncesinde daha çok yine banka kredilerinden sağlanmaya başlamıştı. 1996 yılında sadece bankalar ve şirketlerin yurtdışından aldıkları krediler çok fazlaydı. Malezya'nın 1990'da 19 milyar dolar olan dış borcu 1996 yılında 47 milyar dolara yükselmiştir (Özel, 2005, s:59). Malezya otoriteleri sermaye yeterliliği ile ilgili değişiklikleri ilan etmişler ve tek bir kredi alan borçlulara sağlanan maksimum limit sermayenin %30'undan %25'ine indirilmiş ve hissedarlara kredi verilmesi yasaklanmıştır. (Erdoğan, 2002, s:99)

Filipinler'de olduğu gibi Malezya'da da inşaat sektöründe fazlasıyla canlanma mevcuttu. Öyle ki diğer sektörlerde faaliyet gösteren firmalar bile inşaat sektöründen pay almak için yarışmaya başlamışlardı. İnşaat sektörünün bu denli canlanmasında diğer ülkelerde görüldüğü gibi de yine banka kredileri vardı. Kriz öncesinde bile %6'sı batık olan gayrimenkul kredilerinin , kriz sonrasında oranı % 22'ye çıkmıştır. Diğer taraftan da Merkez Bankası Bank Negara Malaysia (BNM) hızla artan faizlerin önüne geçememiştir. Ve diğer ülkelerin aksine IMF'den yardım istemeden 2 Eylül 1998'de alınan kararları uygulamaya başlamıştır.

Politik çalkalanmalardan sonra Malezya ekonomisi tekrardan güç kazanmaya başlamıştır.

4.2.1.5. Endonezya Krizi

1968 yılında Endonezya'da yeniden yapılanma hareketleri başladı. 1970'li yıllarda başta petrol ürünleri olmak üzere kauçuk, bakır, kereste, kahve gibi tarım ürünlerinin ihracatına dayalı olarak ekonomi büyüdü. 1980'li yıllarda ihracatın % 63'lük kısmını petrol ve doğal gaz oluşturuyordu. Bu arada petrol fiyatlarının düşmesi üzerine sanayileşmeye doğru adımlar atılmaya başlandı.

1980'li yıllarda bankacılığa olan talep artmış ve sanayi şirketleri kendi bankalarını kurmak için lisans almaya başlamışlardır. 1988'de 111 olan banka ve finans sayısı 1997'deki kriz öncesinde 238'e çıkmıştır (Özel, 2005, s:69). 1996 yılında özel sermaye akışı hızla artmaya başlamış ve toplam sermaye girişinin yarısı banka kredilerinden oluşmaktaydı. Yabancı bankaların Endonezya bankalarına ve şirketlerine verdikleri krediler çok yükselmiştir

ve bunların çoğu da kısa vadeli kredilerdir. Malezya otoriteleri Nisan 1999'da bankaların sermaye yeterliliği ile ilgili değişiklikleri ilan etmişlerdir. Tek bir kredi alan borçlulara sağlanan maksimum limit sermayenin %30'undan %25'ine indirilmiş ve hissedarlara kredi verilmesi yasaklanmıştır (Erdoğan, 2002, s:99)

1990'lı yılların başında büyük holdinglerden Astra Grubu'nun bankası Bank Summa, çoğunlukla tanıdıklara verilen gayrimenkul kredileri yüzünden likidite sıkışıklığı yaşamaktaydı. Merkez Bankası, belli bir miktarda likidite desteğinde bulundu ancak sermayedarların sermaye artırımını yoluna gitmeleri konusunda kendilerini uyardı, anlaşma imzalandı ancak anlaşmaya uymayan sermayedarlar sermaye artırımında bulunmadılar ve bunun sonucunda Merkez Bankası Bank Summa'nın lisansını iptal etti. Summa Bank'ın iflası sonucunda banka sahipleri ödemeleri gereken payları da ödemeyince 1997 yılında Endonezya'da bölgenin en şiddetli ve ağır kredi riski kaynaklı krizinin yaşanmasına neden olmuştur.

4.2.2. Rusya Krizi

Rusya krizi öncesinde Rusya'yı eski merkezi planlamada kurtarıp piyasa ekonomisine geçirebilmek için 'Şok Terapi' adı verilen hızlı bir adım atılmıştır. IMF başta olmak üzere yurtdışından kredilerle desteklenen programla dış ticaret ve döviz kurları üzerindeki tüm kısıtlamalar kaldırılmıştır.

1987 öncesinde Rusya'da Gosbank adlı Sovyetler Birliği bankasının dışında iki banka daha mevcuttu ve kredi verme misyonlarına göre üç yeni banka daha kuruldu. İnşaat sektörü ağırlıklı kredi veren Stroybank, dış ticaret işlemlerini gerçekleştiren Vneshtorgbank, tarım sektörüne yönelik Agroprombank, sanayi sektörüne yönelik Promstroybank ve sosyal sigorta sistemine yönelik krediler vermek üzere kurulan Zhilsotsbank ortaya çıkmıştır (Özel, 2005, s:84). Dünya Bankası da devreye girerek BIS standartlarına uygun bankacılık sistemi oluşturulmaya çalışılmıştır ancak sergilen çabalar yetersiz kalmıştır çünkü sermayeleri yeterli gelmemiştir. Rusya Merkez Bankasının da piyasa tecrübesi olmadığından bu bankaları regüle etmede yetersiz kalmıştır.

1995 ve sonrasında Rusya'ya hızlı sermaye girişleri olmuş ve 1997 yılında döviz girişi 42 milyar dolara çıkmıştır. Sermaye girişini, uzun vadeli sabit sermaye yatırımlarından ziyade

“banka kredileri” ve “diğer krediler” kalemleri oluşturmaktaydı (Özel, 2005, s:96). Rus Hükümeti, eski borçları ve ücretleri ödeyebilmek için 1995 yılından itibaren yoğun bir şekilde kısa vadeli borçlanmaya başlamıştır. GKO (kısa vadeli ruble cinsi Rus bonoları) diye adlandırılan kısa vadeli hazine tahvilleri ve OFZ olarak adlandırılan federal hükümet bonolarının faizleri 1995 yılında %240'lara kadar yükselmiştir. Bu dönemde uluslar arası kredilendirme kuruluşlarının Rusya'ya, Brezilya, Türkiye ve Arjantin gibi ülkelerden daha yüksek derece notu vermesi Rus Hükümetinin borçlanmasını kolaylaştırmıştır. IMF'den gelen destek krediler ne kadar büyük olursa olsun Rusya'nın ekonomisini düzeltmeye yetmemiş, kriz sinyalleri alan dış yatırımcılar kredilerini geri çekme yoluna gitmişlerdir. Ancak kısa vadeli borçlanma üretken yatırımlara değil, maaş ve ücret gibi cari harcamaları finansa etmek için kullanılmış olmasıdır. Bu durumda vergi ve sosyal güvenlik reformlarının yapılamamış olması ve sağlam bütçe kaynaklarının oluşturulamamış olması yabancı yatırımcılarda Rusya'daki riskin giderek büyüdüğü endişesini oluşturmuştur. Ülkenin önde gelen bankaları moratoryuma gitmeye başlamışlardır (Akdiş, 2000, s:85).

1998 yılında Rusya ekonomisi %5,3 küçülmüştür ancak krizden sonra hiç beklenmeyen bir şekilde büyümeye başlamıştır.

4.2.3. Latin Amerika Krizi

1980 öncesinde uygulanan kredi tahsis politikası da devletin Latin Amerika ülkelerinde finansal piyasalara müdahale etmek için yoğun olarak kullandığı bir araç olmuştur. Genel olarak devlet kredi tahsisini (Altunoğlu ve diğ, 2002, s:5) :

- a) Kamu bankaları aracılığıyla piyasa faiz oranının altında devlet tarafından belirlenen öncelikli sektörler için kredi vermek,
- b) Özel ticari bankaları, portföylerinin bir kısmını öncelikli sektörler için ayırmaya zorlamak,
- c) Bu sektörler için kredi veren ticari bankalar için reeskont oranlarını düşük tutmak,

d) Ticari bankaları, portföylerinin niteliğine göre değişik oranlarda mevduat munzam karşılığı bulundurmaya zorlayarak gerçekleştirmiştir. Ancak açılan kredilerin büyük bölümü kredi alan kişi veya kurumların büyük rantlar elde etmesine yol açmıştır. Güney Doğu Asya ülkelerinde de kredi tahsis politikası uygulanmış ancak krediler faaliyet gösterdiği sektörden bağımsız olarak ihracatını en çok artıran firmalara verilmiştir.

Bir Latin Amerika ülkesi olan Meksika'da mali serbestleşmenin gerçekleşmesine rağmen, bankacılık gözetim ve denetimi ile ilgili düzenlemeler yeterince geliştirilememiş, yetersiz istihbarat ve teminatla verilen krediler, sistemi tehdit eder hale gelmiştir. Bankacılık sistemine yönelik denetimlerin ve açık pozisyon sınırlarının bilanço dışı işlemlerle aşılması kur riskini de artırmıştır. Meksika ekonomisinde yer alan yerli firmaların pasiflerindeki yabancı para nedeniyle net değerlerinin düşmesi sonucunda bir bütün olarak reel kesimin kredibilitesi azalmış, kredi verenler açısından yanlış seçime ve giderek kredi arzının gerilemesine yol açmıştır. Zor duruma düşen firmaların daha çok risk alarak kredi sürecinde riske başvurmaları banka bilançolarında kredi riskinin yoğunlaşmasına neden olmuştur. Bankacılık sektöründeki bu denetim ve gözetim sistemi yetersizliğinden 1994 yılında Tekila Krizine sürüklenmiştir (Erdoğan, 2002, s:59-60)

4.3. Türkiye'de Kredi Riskinden Kaynaklanan Krizler

Dünyayı da sarsan 1929 ekonomik krizinden bu yana Türkiye ortalama her 5 yılda bir ekonomik krizle karşı karşıya kalmıştır. Türkiye ekonomisi 1927 yılında % 12,8 , 1932 yılında % 10,6 , 1935 yılında % 3, 1940 yılında % 5, 1941 yılında % 10,3 , 1943 yılında % 9,8 , 1944 yılında % 5,1 , 1945 yılında % 15,3 , 1949 yılında % 10,5 , 1954 yılında % 3 oranında küçülmüştür. Bu tarihten 1979 yılına kadar 24 yıl kesintisiz büyüyen Türkiye ekonomisi, 1979 yılında yeniden krize girmiş, aynı yıl % 0,5 küçülen ekonomi, 1980 yılında da % 2,8 gerilemiştir. Bu tarihten itibaren yeniden büyüme trendi yakalayan Türkiye 13 yıl ardı ardına büyümüş, Türkiye 1990'lı yıllarda birbiri ardına gelen krizlerle sarsılmıştır.

Türkiye 1994 yılında % 6,1 , 1999 yılında % 6,1 , en son 2001 yılında da % 9,5 küçülmüştür.

*

Türkiye Cumhuriyeti, ekonomik krizle ilk kez 1929 yılında tanışmıştır. 1929'da bütün dünyada büyük bir ekonomik bunalım patlamış, buna Türkiye ekonomisinin kendi sıkıntıları ve ilk taksitinin ödenmesi gereken Osmanlı borçları da eklenince ciddi bir “kambiyo krizi” yaşanmıştır. Türk parasının değeri düşmüştür. İkinci Dünya Savaşı'nın başladığı 1944 yılında bütçe açık vermeye başlamış, savaş, tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'de de ekonominin dengeleri sarsmıştır ve Türkiye devalüasyonla da bu dönemde tanışmıştır. 1946 yılında, bütçe fazla vermesine rağmen ihracatı artırmak için devalüasyona gidilmiş ancak hedefe ulaşamamıştır. Dış sermayeye açılma ve serbest piyasa ekonomisine geçiş dönemi 1950-1954 yıllarında başlamış, 1951 yılında bütçe açık vermeye başlamış ve bu durum 1963'e kadar 12 yıl boyunca devam etmiştir. Kore Savaşı nedeniyle dünya piyasasında hammadde fiyatlarını fırlatmıştır.** Kredili ithalat uygulamasına geçilmiş, bunun sonucunda ticari nitelikli dış borçlar ödenemez hale gelmiştir. Dış borç yükü ve kamu açıkları artmış, plansız yatırımların da etkisiyle enflasyon yüzde 20'lere fırlamış ve beraberinde kriz gelmiştir. 1950'li yıllarda uygulanan dışarıdan sermaye ithaline ayarlanmış serbestleşme programı 1958 krizini hazırlamıştır. Türkiye 1959 yılında hayat pahalılığında Brezilya'dan sonra dünya ikincisi olmuştur.***

1974 yılında petrol fiyatlarının patlayarak 4 katına çıkması Türkiye ekonomisini olumsuz etkilemiştir. Türkiye yeni bir darboğazın eşiğine gelmiştir. 1978 yılında kısa vadeli borçların toplam borç içindeki payı yüzde 52'ye ulaşmış, dönemin hükümeti hiç geri ödenemeyecekmiş gibi kredi kullanımına gitmiş ve alınan krediler farklı yerlere yatırıldığından 1978'de kriz patlamıştır. (ATO, Tarihi Krizler Raporu, 2005) Türkiye içinde bulunduğu kriz ortamından kurtulabilmek için 24 Ocak 1980'de IMF ile yapılan anlaşma gereği büyük çapta reformlar içeren istikrar programını yürürlüğe koymuştur. Bu programın temel amaçları kısa dönemde enflasyonu kontrol altına almak ve ödemeler dengesinin açıklarını gidermek, uzun dönemde ise dış ticareti serbest bırakmak, döviz kuru rejimini esnek hale getirmek, kamu işletmelerini özelleştirilmek ve finansal reformları (mevduat munzam

* www.atonet.org.tr/yeni/index.php?p=276&l=1 - 23k, 15.11.2007

** <http://www.atonet.org.tr/yeni/index.php?p=276&l=1>, 12.11.2007

*** http://www.odevarsivi.com/dosya.asp?islem=gor&dosya_no=136907, 13.11.2007

karşılık oranlarının düşürülmesi, disonibilite oranlarının azaltılması, faiz tavanlarının kaldırılması vb...) yürürlüğe koymak olmuştur. (Güloğlu ve diğ.,2002, s:16)

1980'lerden sonra mali sistemdeki liberalizasyon ve ekonomik büyümenin hızlanmasıyla finansal sistemin genişlediği, aracı kurumların faaliyetlerinin arttığı ve en önemlisi globalleşmenin etkisiyle bankacılık sisteminde kriz olgusunun mali sistemi tehdit eden bir unsur olarak ortaya çıktığı gözlenmektedir. 1991 krizini Körfez krizi tetiklemiştir. 1991'de Körfez krizi çıkmış ve Türkiye'yi riskli bir ülke konumuna getirmiştir(Erdoğan, 2002, s:124).

1984-1990 döneminde dış borç geri ödemeleri yoğunlaştığından, bu dönemde dış borç ödemeleri genelde iç borçlanmaya başvurulmuş ve yapılmıştır. Bu da faiz oranlarının yükselmesini teşvik etmiştir. Faiz oranlarının yükselmesi sonucu kısa vadeli sermaye hareketleri hızlanmış ve 1990 yılında doruk noktaya ulaşmıştır. Kısa vadeli sermaye girişi, ithalatın finansmanı ve aynı zamanda kamu açıklarının iç borçlanma yoluyla kapatılması için kullanılmıştır. 1993 yılında, KİT açıkları, altyapı yatırımları, ücret ve maaşlardaki hızlı artışlar, Körfez savaşı ve terörle mücadele nedeniyle artan ve faizler üzerinde büyük baskı yaratan kamu açıklarının finansman maliyeti düşürülmek istenmiştir. Bu amaçla, borçlanma miktarına sınırlamalar getirilerek faiz oranları düşürülmeye başlanmış ancak yüksek enflasyon, yüksek cari işlemler ve bütçe açıkları gibi iç ve dış dengesizliklerden dolayı TL'ye güven azaldığından, TL tutmanın çekiciliği kalmamıştır (Güloğlu ve diğ, 2002, s:17).

4.3.1. 1994 Krizi

Türkiye'de yüksek enflasyon ve dış borç (özellikle kısa vadeli), işsizlik, ithalat tıkanıkları ve ihracat durgunluğuyla karşı karşıya bulunmaktaydı. 1980 öncesinde uygulanan finansal baskı politikaları, finansal piyasaların gelişmemesine ve tasarruf oranlarının düşmesine yol açmıştır. Kısa süreli ama çok şiddetli olmuştur. Kriz 1993 sonlarında başlayıp 1994'te patlamış, içeride zaten üst üste iki yıldır sürmekte olan temel dengesizliklerin üzerine Avrupa para piyasasındaki kargaşanın eklenmesi krizi tetiklemiştir. *

* <http://www.bursaekonomi.com.tr/default.asp?page=newsopen.asp&opennews=659&qmshow=230>, 23.01.2008

1990'lı yılların ilk yarısındaki temel sorun 1980'lerde başlayan iç borçlanmasının taşınmaz bir hal almasıdır. Buna bağlı olarak faizler artmış, vadeler kısalmış, hem para piyasalarındaki faizler hem de Hazinesin borçlanma faizleri yükselmiştir. Türkiye'de kamu açıkları enflasyonun ortaya çıkmasının ve ortadan kaldırılamamasının başlıca sebebidir. Bankalardan borçlanılması bankacılık sektörünü bir yandan açıkları finanse eder bir duruma getirmiş öte yandan da bankaların kaynak kullanımını sınırlandırmıştır. 1994 yılında kamu borçlanma faizlerini düşürme çabalarının yoğunlaşması sonucu ortaya çıkan kurlarda dalgalanma ve devalüasyon ile mali sektörde ateşlenen yeni bir bankacılık krizi, sistemden önemli ölçüde mevduat çekilmesine yol açmıştır. Bankalardan çekilen yüklü miktarlardaki mevduatlar çekilerek önce büyük bankalara, ardından bankalardan da çekilerek devlet tahvillerine ve dövize yönelmesi çok büyük sıkışıklıklara yol açmıştır. Bankalardan hızla çekilen mevduatlar karşısında bankaların yeteri kadar sermaye ayırmamaları ve Merkez Bankası'nın duruma zamanında ve gerekli ölçüde müdahale edecek kadar rezervi olmaması nedeniyle kriz yaygınlaşmış ve tüm ekonomiyi, bankacılık sistemini kapsamıştır (Erdoğan, 2002, s:127).

Ayrıca diğer taraftan bankalar, kendilerini kısa vadeli döviz kredileri ile fonladıklarından bilançolarında yoğun biçimde kullandıkları kredilerden risk birikmiştir. Ocak 1994'de Moodys ve Standart and Poors isimli iki uluslararası rating kuruluşunun Türkiye'nin kredi notunu düşürmesi ve üç küçük bankanın kapatılması eklenince Türk Ekonomisi krize sürüklenmiştir (Güloğlu ve diğ, 2002, s:17).

4.3.2. 1998-99 Krizi

1998'de Asya-Rusya krizi, Türkiye'yi, enflasyonu düşürmek amacıyla harcamaları kısıtğı ve istikrar programı uyguladığı sırada yakalamış ve Rusya krizinin Türkiye ekonomisi üzerinde hem reel hem de finansal anlamda önemli etkileri olmuştur. Krizi tetikleyen unsur, 6 milyar doları aşan sıcak para çıkışı olmuştur. Mali kuruluşlar dışında bütün kesimler yüzde 5-6 daralmaya girmiştir. Rusya'da yaşanan mali kriz gelişmekte olan piyasalardan yabancıların çıkışını başlatmış ve bu gelişmeler sermaye hareketlerini olumsuz etkilemiştir. 1998 yılının

sadece üç aylık döneminde 10,5 milyar dolarlık sermaye çıkışı görülmektedir. Bu tutarın yaklaşık 7 milyar dolarlık bölümü yurtdışında yerleşik kişilerin portföylerini azaltmaları sonucu yapılan döviz transferlerinden meydana gelmektedir. Ağustos ayında meydana gelen kısa vadeli sermaye çıkışı, bir yandan mali sektörün küçülmesine, diğer yandan kamu kesiminin yüksek borçlanma gereğinden dolayı reel faizlerin yükselmesine neden olmuştur (Akdiş, 2000, s:121).

Diğer bir deyişle kamu kesimi kaynak ihtiyacını iç piyasadan sağlamak zorunda kalmış ve hem reel faizlerin yükselmesine, hem de özel sektörün kullanabileceği kredi miktarının azalmasına yol açmıştır.

4.3.3. 2001 Krizi

Türkiye 2000 yılında IMF ve Dünya Bankasının desteğini alarak üç haneli rakamlara ulaşan enflasyonu düşürmek için bir dezenflasyon programını uygulamaya koymuştur. 1999 yılının Aralık ayında IMF'e verilen niyet mektubunda 2000 enflasyonu düşürme programının genel çerçevesi şöyle belirlenmiştir (Güloğlu ve diğ, 2002, s:22) :

- a) Faiz dışı bütçe dengesinin fazla vermesi
- b) Döviz kuru ve para politikalarının yeniden belirlenmesi
- c) Sosyal güvenlik, özelleştirme, vergi ve tarım konularında yapısal reformların gerçekleştirilmesi.

1998-2000 yılları arasında Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'na(TMSF) devredilen bankaların birçoğu büyük grupların elindeydi (Yaşarbank- Yaşar grubu, Demirbank,Ulusal bank- Cıngıllıoğlu Grubu, EGS bank-EGS holding, Bank kapital- Ceylan grubu, Sümerbank-Garipoğlu grubu ve benzeri). Tasarruf mevduatına verilen garantiler yüzünden holding bankalarının birçoğu halktan topladıkları mevduatın büyük bölümünü kendi bünyelerindeki şirketlere usulsüzce aktarmışlar ve batık kredi olarak göstermişlerdir. Türkiye 2000 yılının sonbaharında yabancı fon yöneticileri plasmanlarını tasfiye etmeye başlamış ve kredileri kesmişlerdir. Böylece yaklaşık 4 milyar 800 milyon dolarlık portföy yatırımı ülkeden çıkmış ve devalüasyon beklentisi içindeki bankalar açık pozisyonlarını kapatmak telaşıyla döviz taleplerini artırmışlar ve piyasa da likidite sıkıntısı başlamıştır. Merkez Bankası artan likidite

ihtiyacına karşılık, IMF programı çerçevesinde belirlenen döviz rezervlerini minimum seviyede tutmak ve parasal tabanı net dış varlıklardaki artış oranında yükseltmek hedefleri uyarınca piyasaya likidite vermemiştir. Döviz talebindeki artış faiz oranları artırılarak frenlenmek istenmiştir. Faizlerin aşırı derecede yükselmesi sonucunda bünyesinde çok fazla DİBS bulunduran Demirbank'a el konulmuş ve TMSF'na devredilmiştir (Güloğlu, 2001, s:6).

Kasım krizinde TL pozisyonlarını koruyan insanların da şubatta dövize hücum etmeleri sonucu döviz kuru üzerindeki baskı artmış, Merkez Bankası krizi izleyen iki gün boyunca rezervlerini eritmek pahasına piyasaya müdahale etmiş ancak 22 Şubat 2001 tarihinde, döviz kuru çıpasının yürürlükten kaldırılıp dalgalı kura geçildiğini ilan etmek zorunda kalmıştır (Güloğlu, 2001, s:7). Türkiye döviz kurunun çıpaya bağlanmasıyla çıkmaz sokağa girmiş, Türkiye tarihine "Kara Çarşamba" olarak geçen 22 Kasım 2000'de para krizi patlamış, 13 banka ve çok sayıda aracı kurum batmıştır. Kasım kriziyle artan faizler ve ödeme gücüne düşen bankaların vadesi dolmayan kredileri geri çağırması, iç pazarın daha da daralması bunda büyük rol oynamıştır. 16 Şubatta 27 milyar 943 milyon dolar olan döviz rezervleri, 19 Şubat 2001 itibarıyla 22 milyar 581 milyon dolara inmiştir. Merkez bankası böylece bir gün içinde (17 ve 18 Şubatın hafta sonu tatili olması dikkate alındığında) 5 milyar doların 26 üzerinde döviz rezervi kaybetmiştir. Dalgalı kura geçiş kararından sonra dolar 688 bin TL civarından 1 milyon 161 bine tırmanmış, IMF programı çökmüştür. Uygulamaya konulan enflasyonla mücadele programının sonuna gelinmiş, Türkiye'de Şubat krizinden sonra 15 Mayıs 2001 tarihinde açıklanan ve Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı olarak adlandırılan yeni bir program yürürlüğe girmiştir (Güloğlu, Altunoğlu, 2002, s:26).

Yüksek faizlere ve ekonomideki daralmaya bağlı olarak donuk ya da problemlili, tüketim kredilerinin arttığı gözlemlenmiştir. Bunun sonucunda aktif kalitesinde bozulma, birim paranın geri dönme hızında yavaşlama, karlılıkta ve likiditede bozulma meydana gelmiştir. Ekonomide bir reel faiz krizinin gündeme gelmesiyle birlikte hem bankaların kredilerinin geri ödenme oranı artmış hem de yeni kredilerin kalitesi bozulmaya başlamıştır. Bankacılık sektöründe yoğunlaşma, aktiflerde ve kredilerde azalırken mevduatta artmıştır. Bu yaşanan finansal problemlerde krizin oluşumunun baş nedenleri arasında yer almıştır.*

* <http://www.buik.boun.edu.tr/subcommittee/ekonomik/showarticle.asp?Aid=192>, 20.01.2008 (Gökçe Aysu, Türkiye'de Bankacılık Krizi, 14.06.2003)

4.4. Türkiye’de Krizlerin Bankacılık Sektörüne Etkileri Ve Maliyeti

Krizin ortamı ve göstergeleri vardır, ama krizin kesin olarak olacağını söylemek ve hele krizin zamanını öngörmek mümkün değildir. Dornbusch’un deyişiyle, “Kriz ancak patladığında görülür.” Zaten krizin kesin olduğu ve ne zaman olacağı öngörülebilsen, gerekli önlemler alınır, kriz önlenir, yani kriz olmaz. Ayrıca bilinir ki, finansal krizdeki baskı ve gerginlik, güvensizlik ve panikten kaynaklanır (Uygur, 2001, s:9). Bankacılık sektörüne baktığımızda iki çok önemli kriz yaşanmıştır. Bunlar 2000 Kasım ve 2001 krizleridir. 2000 krizi faiz oranı riski ve likidite riskinden doğmuştur. Faizlerin ani ve ciddi düşüşü Hazine’nin borç ödemelerini rahatlatmış ancak Merkez Bankası’nın enflasyonla mücadelesini tetiklemiştir. Çünkü ucuzlayan kredi faizleri ve bankaların bireysel kredileri açması tüketimi arttırmıştır. Diğer taraftan yabancı bankalar ve BDDK kur çıpası sisteminin daha fazla sürdürülemeyeceğini anlamış, BDDK’nın denetimlerini sıkılaştıracağını gören yerli bankalar yıl sonuna doğru açık pozisyonlarını hızla kapatmak ve likiditelerini arttırmak için mevduat toplamaya başlamışlardır. Bankaların yaptıkları bu ani ve hızlı davranışlar faizlerin hızla sıçramasına neden olmuştur. Hatta bazı bankaların TMSF’ye devredileceğine ilişkin söylentilerin yayılması, bankaların birbirlerine olan kredi limitlerini düşürmelerine hatta iptal etmelerine yol açmıştır (Özşahin, 2007). Yabancı bankalarda Türkiye’deki gidiş karşısında, yerli bankalardaki fonlardan paralarını çekme yoluna gitmişlerdir. Diğer taraftan faizlerdeki sıçrama ile kredi geri ödemelerinde sorunlar ortaya çıkmıştır.

Türkiye’de yaşanan ve akılda en çok yer eden krizlerden biri ile Basel kriterlerini irdeleyecek olursak, 2000 krizi karşısında bankacılık sektöründe örnek vermek gerekirse Demirbank’ı rahatlıkla gösterebiliriz. Kriz zamanındaki yanlış risk yönetimi dolayısıyla bankanın sonu gelmiştir. Örneğin faizlerin sürekli düşeceği öngörüsüyle hareket edilmiş ve imkanların çok üzerinde menkul kıymet satın alınmış ve bunlar kısa vadeli borçlanmalarla finanse edilmiştir. Ancak faizdeki ani ve de hızlı yükseliş sonucu bankaya BDDK tarafından el konulmuştur. Kısaca bankada risk yönetim sistemleri iyi kurulmuş olsaydı ve karar alımlarında risk ölçümleri dikkate alınsaydı bu kayıplar hiçbir şekilde yaşanmayabilirdi (Özşahin, 2007). Basel I uygulamasının Demirbank örneğinde de olduğu gibi riski ölçmediği, ayırtmadığı, ayarlamadığı ve yönetmediği görülmüştür.

Basel II ile öngörülen düzenleme ve denetimin kalitesinin artırılması ve belli bir standarda getirilmesi ihtiyacı, ülkelerin münferit bankacılık sistemlerinin gereksiniminden ziyade, finansal piyasalarının küreselleşmesi ve entegrasyonu ile birlikte uluslararası işbirliğinin bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Diğer taraftan her bankanın kendine özgü bir risk görüntüsü vardır ve bankaların bu görüntülerinin, diğer bir ifadeyle kredi değerliliğindeki değişimin gözlemlenmesi de büyük ölçüde denetimin yeterliliğine bağlıdır (Küçüközmen, 2006).

Geçtiğimiz yüzyılın son dönemlerinde yaşanan krizler ve bu krizlerin sistemik risk etkisi ile diğer ülke ve ekonomilere de kolayca sıçrayabilmesi yaşanan krizlerin en önemli özelliğini oluşturmuştur. Son tecrübeler, bir ülkede yaşanan önemli ekonomik ve finansal sorunların sadece o ülke sınırları içerisinde kalmadığını, yaşanan krizin boyutuna göre ticaret kanalları ile diğer ülkeleri etkisi altına aldığını göstermiştir. Sermayenin serbest dolaşımı, sıcak paranın gelişmekte olan ülkelerin finans sistemlerine rahatça girip çıkabilmesi de özellikle bu ülkelerin finansal yapılarının daha kırılgan olması sonucunu doğurmuştur. Bu tür sorunların çözümü için önlem almanın ve yasal bariyerlerin uygulamasının da aslında yeterli ve önleyici olmadığı uygulamada görülmüştür. Dünyada belirli aralıklarla periyodik krizlerin yaşanmakta olması ve her kriz sonrasında yeni kriz senaryolarının üzerinde tartışılması, aslında önemli bir soruyu da gündeme getirmektedir. Eğer, krizlerin erken uyarı sinyallerinin var olduğunu biliniyorsa krizleri önleyebilir miyiz? Bu sorunun yanıtı, sistemin yapısal olarak işleyişini düzenleyen ve denetleyen mekanizmanın sağlıklı ve etkin işletilip işletilemediği üzerinde yoğunlaşmaktadır. Bu sonuca ulaşmanın nedeni ise, global ekonomideki sorunların büyük ölçüde regülasyonların yetersizliği ve ülkelerin kendi yapısal problemlerinin varlığından kaynaklandığının görülmesidir. Ayrıca global ekonomide hakim aktörlerin etkisi ve sistemde etik sorunların giderek artması da yaşanan sorunların önemli nedenleri arasındadır. Gelişmiş ülkeler için hazırlanan bu düzenlemenin uygulanması sürecinde özellikle gelişmekte olan ülkeler ve Türkiye için bazı uyum maliyetleri ve düzenlemenin getirdiği yeni uygulamalardan kaynaklanan maliyetler söz konusu olacaktır.*

Basel II sürecinde sağlanmaya çalışılan asıl amaç bankaların karşılaşılabilecek krizlere yönelik olarak hazırlıklı ve donanımlı olmalarının sağlanmasıdır. Günümüzde bankaların en büyük sıkıntısı geri dönüşümünde sıkıntı yaşanan kredilerdir. Bunun önlenmesine yönelik

* www.deloitteacademy.com.tr/UserFiles/Documents/distilled%20Basel%20202%20bankacilik%20düzenlemeleri.pdf, 13.12.2007

olarak bir dizi tedbir süreçte uygulanacaktır. Dolayısıyla denetim otoritesinin bankalardan asgari sermaye yeterliliği rasyosunun üzerinde sermaye bulundurmalarını isteyebilmesi gerekmektedir. Hem bankaların bu güce sahip olması hem de denetim otoritesinin bu yasal oranların sağlanmasında etkin çalışması gerekir. Piyasa içinde bankanın kullandığı kredi türü, süresi ve özellikle sektörleri dahi bu oranın belirlenmesinde etkili bir faktör olarak ele alınabilir. Tüm bu önlemler bankaların krize hazırlıklı olmaları ve kriz yönetimini doğru bir biçimde yapılandırmaları için son derece önemlidir. Ek sermaye bulundurmak suretiyle bankalar, normal çalışma koşulları altında, faaliyetlerin türünün ve hacminin değişmesi ile risk tutarların değişmesi tehlikesine karşın bir gücü ellerinde bulundurabileceklerdir.

Basel II bir anlamda meydana gelen krizlerle baş edebilmek maksadıyla oluşturulan standartlar bütünü olarak ifade edilirse, bu durumda yapılması gereken bazı noktalar aşağıdaki gibidir.**

- a. Kredi döngüsünün tamamını kapsayan entegre bilgi ve karar sistemlerinin kurulması
- b. Basel II'ye uyumlu portföy tanımlarının yapılması
- c. Her bir kredi portföyü için skorlama ve derecelendirme çalışmalarının yürütülmesi
- d. Kredi riski yönetiminde kritik olan gerekli kredi riski parametrelerinin hesaplanması
- e. Kredi ürünlerinin riske ayarlı şekilde fiyatlanmasına yönelik yöntemlerin oluşturulması
- f. Kredi riskinden korunma amaçlı kredi riski yönetimi stratejilerinin geliştirilmesi
- g. Ve bütün bu çalışmalar bir arada ele alındığında kurumun ihtiyaçlarına uyumlu şekilde kredi portföyü yönetim metodolojilerinin yeniden ele alınması ve kurum kredi riski süreçlerinin Basel II'ye uyumlu hale getirilmesidir.

Basel I'den II'ye geçiş sürecinde bankaların bünyelerinde bazı değişiklikler meydana gelecektir. Bu değişiklikler dikkate alındığında bankaların bünyelerinde ya da finansal piyasalarda oluşacak olan krizlerle baş edebilme şansları katlanacaktır. Basel II'ye geçiş sürecinde bankalarda olması gereken değişikliklere ilişkin ana hatlar şöyledir: *

** <http://www.pwc.com/extweb/service.nsf/docid/53dfc9b10f68efae8025713f0028b3e7>, 13.11.2007

* <http://www.aso.org.tr/html/TUR/asomedy/ekim2005/dosyaekim2005.html> , 29.01.2008 (Dr. Şenol Babuşçu, Basel II ve Şirketler Üzerindeki Etkileri, Eylül 2005)

a. OECD üyesi ülke bankası olma avantajının kaybedilmesi: OECD üyesi ülkelerin bankalarına verilen borçlar, borç veren tarafından doğrudan %20 risk ağırlığına tabi tutulmakta iken; Basel II ile borç verilen bankanın ratingine göre risk ağırlığı belirlenmeye başlanacaktır. Bu durumda fon akımı gelişmiş ülke bankalarına yönelecek veya gelişmekte olan ülke bankalarının risk primleri yükselecektir ki, bu durum ülkemiz açısından da geçerlidir.

b. Ürün yapısı ve ağırlıklarının değişebilecek olması: Ratinge göre sermaye bulundurma zorunluluğu müşteri profilinde değişiklikler getirecektir. Risk odaklı fiyatlama ön plana çıkacak ve bankalar müşterinin riskine göre ürün fiyatlaması yapacaktır. Yüksek sermaye tutmayı gerektiren bazı ürünler uygulamadan kalkabilecektir.

c. Teminat taleplerinde değişim: Kredi müşterilerinden, Basel II tarafından risk azaltıcı olarak kabul edilen teminatların talep edilmesi söz konusu olacaktır.

d. Türev ürünler gibi yeni ürün ve piyasaların oluşumu: Bankalarda artan sermaye gereksinimi sonucu risk azaltımı ön plana çıkacağından, kredi türevleri gibi risk azaltım yöntemleri önem kazanacak ve uygulanmaya başlanacaktır.

Yeni Basel II uzlaşısına geçişte katlanılması gereken maliyet kalemleri şunlardır(BDDK, Basel II Ekonomik Yansımaları ve Geçiş Süreci, 2005, s:19):

a. Bilgi teknolojilerine ilişkin donanım alımları: Basel II'ye uyum sürecinde teknolojik altyapı yatırımları ile veri tabanı, ölçümleme, raporlama sistemlerinin etkin hale getirilmesi yani bilgi işlem alt yapı unsurlarına önemli düzeyde yatırım yapılmasını gerektirmektedir.

b. İlgili personelin istihdamı: İç kontrolün ve süreçlerin tüm is akışlarını, risk ve kontrolleri içerecek şekilde oluşturulması, diğer bir deyişle Basel II, teknik seviyesinin yüksek olması sebebiyle ilgili insan kaynağına olan ihtiyacı artırmaktadır.

c. İlgili personelin eğitimi: Basel II içeriğinde ilgili personelin finansal riskleri yönetecek, riskten korunma sağlayan ürünlerin öğrenilip daha etkin bir şekilde kullanılması (hedging) imkanlarını sağlayacak şekilde yeterli, gerekli eğitimin verilmesi gerekmektedir. Bu eğitim de gerek firmalar için gerekse bankalar için ciddi anlamda maliyet unsurudur.

Avustralya'da ileri düzey yaklaşımların uygulanabilmesi için banka başına ortalama olarak 50 ila 100 milyon Avustralya Doları (50 - 100 milyon YTL) olması beklenmektedir.

5. SONUÇ

Bu çalışmada bankacılıkta sermaye yeterliliği alanında, temel düzenlemeler haline gelmiş Basel standartları ele alınmıştır. Bankacılık piyasalarındaki eksiklikleri, dalgalanmaları düzenlemek amacıyla gelişmiş ülkelerin Merkez Bankaları Başkanları tarafından 1974 yılı sonunda Uluslar arası Ödemeler Bankası nezdinde (BIS) Basel Komitesi oluşturulmuştur. Basel Komitesi 1988 yılında sektörü büyük ölçüde etkileyen Basel I adı altında sermaye yeterliliği uzlaşısını yayımlamıştır. Basel kriterlerinin amaçları arasında uluslar arası finans işlemlerinin kolaylaşmasını sağlamak, globalleşen finans piyasalarında

düzenleyici kurallar oluşturmak, global bankacılık sisteminde güvenliği sağlamak, kredi mekanizmasının etkin olarak çalıştırılmasını sağlamak yer almaktadır. Basel I komiteye üye ülkelerde 1992 yılı sonu itibariyle uygulanmak üzere çıkarılmış, ancak üye ülkeler dışındaki ülkeler tarafından da kabul görmüştür.

Basel I sadece kredi riski ve Basel I'e sonradan eklenen piyasa riski kavramları üzerinde durmuştur. Ancak her geçen gün gelişen şartlar karşısında Basel I'in yetersiz kaldığı, özellikle bankacılık sektöründe yer yer tıkanıklıklara sebebiyet verdiği ve beklentilere cevap veremediği görülmüştür. Bunun üzerine Basel Komitesi yeni çalışmalara başlamış ve Basel II adı altında Yeni Sermaye Uzlaşısı'nı 2004'te meydana getirmiştir. Basel II, asgari sermaye gereksinimi, denetimsel gözden geçirme, piyasa disiplini adı altında üç ana yapısal bloktan oluşmaktadır.

Basel II ile birlikte bankaların kredi risklerini derecelendirerek minimum %8 oranında sermaye ayırmaları gerekmektedir. Ancak bankaların yeterince sermaye bulundurması, karşılaştığı her riskle baş etme gücüne sahip olduğu anlamına gelmemektedir. Bu noktada bankaların riskleri çok iyi ölçümlemesi, derecelendirmesi ve değerlendirmesi gerekmektedir. Bankaların risklerle baş edebilmesi, bankaların sürekli olarak daha iyi risk ölçüm, izleme ve yönetim tekniklerini uygulamaya başlamasıyla, "risk odaklı denetim" yaklaşımını benimsemesiyle mümkün olabilir. Bankaların değerlendirme yaparken, kredi kullananın risklilik düzeyi yani firmaların finansal verilerine (bilanço, gelir tablosu...) ve niteliksel faktörleri ürün/hizmet yapısı, teknolojiyi kullanma durumu gibi ve kredi işleminin risklilik düzeyi; işlem çeşidi, vade, teminat, para birimi gibi unsurlar dikkate alınmaktadır.

Geçmişte yaşanan kredi riskinden kaynaklanan krizlerin ana etkenleri incelendiğinde görülen ortak noktalardan bir tanesi de çoğu ülke bankalarının, bankacılık işlemlerini uygularken, özellikle kredi verme noktasında çok eksiklikleri olduğunu, yeterli donanımına sahip olmadıklarını görmekteyiz. Doğru işletmelere kredi verilmemesi zaman içerisinde bankaların geri dönmeyen alacaklarını arttırarak kredi krizlerinin oluşmasına neden olmuştur. Bu sorunlardan dolayı, Basel I'den farklı olarak Basel II'ye Kredi riski, Piyasa Riski yanında Operasyonel Risk de eklenmiştir ve finansal sistemin oluşabilecek krizlere karşı daha dayanıklı hale getirilmesi amaçlanmıştır. Daha sağlıklı kredi plasmanıya ortaya çıkacak krizlerin reel ekonomiye ve bankacılık sektörüne etkileri büyük ölçüde azalmıştır. Basel II ile birlikte daha sağlıklı bir finansal yapı oluşturulmuştur. Basel II'nin finansal krizleri önlemede

direkt bir rolünün olmadığı ancak bankaların taşıdıkları riskleri kompanse edecek kadar sermaye bulundurmalarını zorunlu hale getirdiği için dolaylı olarak bankaların daha iyi bir mali bünyeye sahip olmalarını sağlayacağı söylenebilir.

6. KAYNAKLAR

AKIN, Adnan, ASLANOĞLU, Suphi, İşlevsel ve Yapısal Açıdan Türk Bankacılık Sisteminde Kurumsal Yönetim İşleyişi, Bankacılar Dergisi, Sayı:61, 2007

AKDİŞ, Muhammet, Global Finansal Sistem, Finansal Krizler ve Türkiye, Beta Yayınevi, 2000, İstanbul

AKTAŞ, Ramazan, TOBB ETÜ, Basel II ve Şirketler Üzerindeki Etkileri, 2007

ANKARA TİCARET ODASI, Basel II Kobilerin Kredi Riski Ve Derecelendirilmesi, Ankara, 15.01.2007

ANKARA SERBEST MUHASEBECİ MALİ MÜŞAVİRLER ODASI, Bülten, Yıl:15, Sayı:162, Eylül-Ekim 2005

ATİKER, Mustafa, “**Basel I ve Basel II**”, 4 Temmuz 2005, Konya Ticaret Odası

AY Elif-ALPTEKİN Erdem, “**Basel Komitesi (Bank for International Settlement – BIS) ve Basel II Gün Işığına Çıkıyor**”, İzmir Ticaret Odası, Ar-Ge Bülten, Mart 2007

AY ÇINAR, Sema, Türkiye’deki Kobi’lerin Finansman Sorunları, 2008, Bursa

AYDIN, Aydan, Türkiye Bankalar Birliği, Sermaye Yeterliliği ve VAR: Value At Risk, 2007

AYDIN, Eyüp Vural, MÜSİAD, Basel II Standartları Ve Kobilere Etkileri, İstanbul, Haziran 2007

BABUŞÇU, Şenol, Basel II Bankalar Ve Şirketler Üzerindeki Etkileri ,İstanbul, 2006

BALCI, Aslı, Basel II’nin Uygulanmasına İlişkin Göz Önünde Tutulması Gereken Hususlar, Basel Bankacılık Denetim Komitesi, Temmuz, 2004

BASEL COMMITTEE ON BANKING SUPERVISION, The Joint Forum Credit Risk Transfer, October, 2004

BASEL COMMITTEE ON BANKING SUPERVISION, International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards, June, 2004

BASEL BANKACILIK DENETİM KOMİTESİ, Sermaye Ölçümünün ve Sermaye Standartlarının Uluslar arası Düzeyde Birbiriyle Uyumlaştırılması, İkinci Yapısal Blok, Denetim Otoritesinin İncelenmesi, Haziran, 2004

BDDK, Yeni Sermaye Yeterliliği Uzlaşısı (Basel II) Ve Geçiş Sürecine İlişkin Yol Haritası, Risk Yönetimi Ve Gözetim Teknikleri Dairesi, Türkiye Bankalar Birliği Bilgilendirme Toplantısı, 12 Aralık 2003

BDDK, Bankacılık Sektörü Basel II İlerleme Raporu, Ankara, Aralık 2006

BDDK, Sermaye Ölçümünün Ve Sermaye Standartlarının Uluslar Arası Düzeyde Birbiriyle Uyumlaştırılması (Yeni Basel Sermaye Uzlaşısı), İkinci Yapısal Blok- Denetim Otoritesinin İncelenmesi , Haziran 2004

BDDK, Bankacılık Sektörü Basel II İlerleme Raporu, Aralık 2006

BDDK, Basel II İkinci Sayısal Etki Çalışması (QIS-TR2) Değerlendirme Raporu, Temmuz 2007

BDDK, Operasyonel Riske Basel Yaklaşımı, 2005

BURNS, Peter, Retail Credit Risk Modeling and the Basel Capital Accord, January, 2002

ÇABUKEL, Rıdvan, Bankaların Kurumsal Kredileri Açısından Kredi Riski Yönetimi Ve Basel II Uygulaması , TBB, İstanbul, 2007

ÇETİN, Müge, Mali Kuruluşlarda Risk Yönetimi Bilgi Sistemleri, Sermaye Piyasası Kurulu, 2001

DEĞİRMENCİ, Nihal, **Sermaye Yeterliliği Konusunda Basel Standartları Ve Seçilmiş Bazı Ülkelerde Uygulamalarının Değerlendirilmesi**, Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası Uzmanlık Tezi, 2003

DELİKANLI, İhsan Uğur, Bankacılıkta Derecelendirme, BDDK, İstanbul, 12 Nisan 2007

DEVENTER, Donald -OUTRAM, Jaqueline, The New Capital Accord and Internal Bank Ratings, 25 May 2002

EKEN, Mehmet Hasan, “**Basel Kriterleri ve Rating**”, İstanbul, 10.12.2007

EKEN, Mehmet Hasan, “**The Effects Of Basel II On Bank’s Credit Pricing Activities And Implications For Turkish Banks**”, International Finance Symposium , İstanbul, May 2006

EKEN, Mehmet Hasan, “**Basel II Ve Risk Yönetimi**”, İstanbul, 2006

EMİRKADI, Ömer, Sosyo Ekonomi, Gelişmekte Olan Ülkeler ve Parasal Kriz Teorileri Üzerine Bazı Değerlendirmeler, Ankara, Temmuz-Aralık 2005

EUROPEAN COMMISSION, ENTERPRICE AND INDUSTRY, How to Deal With The New Rating Culture, A Practical Guide To Loan Financing For Small And Medium-Sized Enterprises

ERDOĞAN, Niyazi, Dünya ve Türkiye’de Finansal Krizler, Türk Bankacılık Sektöründe Yeniden Yapılandırma Uygulamaları Kamu Bankaları Deneyimi, Yaklaşım Yayıncılık, 2002, Ankara

FIÇICI, Bülent, Basel II Ve Kobilere Etkileri, Bursa Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odası, Bursa, 25 Şubat 2006

GIESE, Guido(2002), Kritik und Verbesserungsvorschlaege für den Basel II Akkord,Der Schweizer Treuhaender, “Basel II ,Uzlaşısı’na İlişkinEleştiriler ve İyileştirme Önerileri, Çeviren: Melek Acar BOYACIOĞLU, Ocak-Şubat 2002

GÜLOĞLU, Bülent, İstikrar Programından İstikrarsızlığa (Kasım 2000 Ve Şubat 2001 Krizleri), Aydın, 29 Kasım 2001

GÜLOĞLU, Bülent- ALTUNOĞLU Ender, “**Finansal Serbestleşme Politikaları Ve Finansal Krizler: Latin Amerika, Meksika, Asya Ve Türkiye Krizleri**”, İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, No:27, Ekim 2002

HEINE, Max L.- ALTMAN, Edward I., Risk Management Of Credit Assets: The Next Great Financial Challenge In The New Millenium, NYU Stern School of Business, 8 December 2007

İMİŞİKER, Serkan, Basel II'nin Piyasalarımıza Olası Etkileri Yeterlilik Etüdü, Sermaye Piyasası Kurulu Araştırma Dairesi, Ankara, Kasım 2005

İŞCAN, Aysen(2003), “**Banka Kredilerindeki Daralmanın Ekonomik Etkileri Ve Krizlerdeki Gelişimi**”, Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası Uzmanlık Yeterlilik Tezi, Ankara

KARABULUT, Gökhan, Gelişmekte Olan Ülkelerde Finansal Krizlerin Nedenleri, Der Yayınları, 2002, İstanbul

KARATEPE, Yalçın, Bankalarda Kredi Risk Yönetimi,Ankara, 2002

KAVLAK, Dilek, Kredi Riski Ve Türev Araçlar Kullanılarak Aktarımı, Sermaye Piyasası Kurulu, Ankara, Nisan 2003

KİBRİTÇİOĞLU,Aykut, Türkiye’de Ekonomik Krizler Ve Hükümetler 1969-2001, Ankara Ticaret Odası; Krizler Tarihi Raporu

KORKMAZ, Turhan, Basel II Ve Kobilere Etkileri , Zonguldak Karaelmas Üniversitesi ,2006

KÖKEZ, Ramazan, Basel II Ve İç Kontrol, İç Denetim, Mazars Denge İç Denetim, 26.06.2004

KÜÇÜKÖZMEN, C.Coşkun, Basel II Üçüncü Yapısal Blok-Piyasa Disiplini, BDDK, Ankara, 09 Aralık 2004

KÜÇÜKÖZMEN, C.Coşkun, “ **Bankacılığın Matematiği Ve Risk Ölçüm Modelleri**”, 25 Nisan 2006

KÜÇÜKÖZMEN, C.Coşkun - MAZIBAŞ, Murat - YÜKSEL, Ayhan, Yeni Basel Sermaye Yeterliliği Uzlaşısı, Basel II'ye Yönelik Eleştiriler, Aralık 2004

KÜÇÜKÖZMEN, C.Coşkun, “ Basel II Bir Şanstır”, İstanbul , Ağustos 2003

LANNOO, Karel, Basel II and the Consequences for SME's, 10 July 2003

MAZIBAŞ, Murat, BDDK, Basel II İkinci Yapısal Blok (Pillar 2),Denetimsel Gözden Geçirme, Ankara, 08-09 Aralık 2004

MICHAEL, Ian, Ufrs ve Basel II, Muhasebe ve Denetim Politikası Dairesi, Finansal Hizmetler Kurumu, 06.12.2007

O'NEILL, Garrett- HALL, Steven- MANGAN, Marie, Basel II – QIS 3 results and the next stage of the accord, 8 July 2003

ÖZÇAM, Mustafa, Sermaye Piyasası Kurulu Araştırma Raporu , Basel II Uzlaşısı, 31.08.2004

ÖZEL, Saruhan, Global Finansal Krizler, Denizbank kültür Yayınları, 2005, İstanbul

ÖZŞAHİN, Nuran , Basel II Kriterlerinde Kobileri Bekleyen Fırsatlar Ve Riskler, Gaziantep PRICEWATERHOUSECOOPERS; Kredi Risk Yönetim, 2007

SEZAL, Levent, Banka İşletmelerinde Etkin Bir Risk Denetim Ve Risk Denetim Sisteminde Karşılaşılan Sorunlar Ve Çözüm Önerileri, Çukurova Üniversitesi Doktora Tezi, 2006

STANDARD & POOR’S; The Challenge Of Basel II, Madrid, 29 November 2001

YAO, Walter; Overview of Basel II, 12 June 2003

TEKER, Suat- BOLGÜN K.Evren- AKÇAY, M.Barış, “**Banka Sermaye Yeterliliği: Basel II Standartlarının Bir Türk Bankasına Uygulanması**”, Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 2005

TEKER, Suat- TURAN, Mustafa, Bankaların Kredi Risk Ölçümü İçin Önerilen İçsel Derecelendirme Sisteminin Türk Bankaları Tüketici Kredileri Portföyüne Uygulanması, 2003

TÜRKİYE BANKALAR BİRLİĞİ, “**Bankalarda Kurumsal Yönetim, Basel Bankacılık Gözetim Komitesi**” , Eylül 1999

TÜRKİYE BANKALAR BİRLİĞİ, Risk Yönetimi Ve Basel II’nin Kobilere Etkileri ,Eylül 2004

TÜRKİYE BANKALAR BİRLİĞİ, “**Kredi Riski Modelleri**” ,TBB Çalışma Grubu, Bankacılık Dergisi, Sayı:57, 2006

TÜRKİYE BANKALAR BİRLİĞİ, “**Risk Yönetimi ve Basel II’nin Kobilere Etkileri**”, Yayın No:238, Eylül 2004

UYGUR, Ercan, Krizden Krize Türkiye:2000 Kasım Ve 2001 Şubat Krizleri, Türkiye Ekonomi Kurumu Tartışma Metni, 2001

YAYLA, Münür- Türker Kaya, Yasemin, Basel II Ekonomik ve Geçiş Süreci, BDDK, Mayıs 2005

YÜKSEL, Ayhan, Yeni Basel Sermaye Yeterliliği Uzlaşısı (Basel II), BDDK, Aralık 2004

İNTERNET SİTELERİ

<http://www.bis.org/bcbs/index.htm>

<http://www.bis.org/publ/bcbsca.htm>

<http://www.bis.org/publ/bcbs118.htm>

<http://www.deloitte.com/dtta/doc/content/Basel%20II.pdf>

www.isteinsan.com.tr

http://www.sas.com/offices/europe/turkey/news/basindasas/inthenews_new_021006.htm

<http://www.kobiklinik.com/tr/makale.asp?grup=&ID=44>

<http://www.kto.org.tr/dosya/rapor/BASEL.pdf>
<http://www.esgimtas.com.tr/BaselIII.asp>
http://www.atonet.org.tr/yeni/files/_files/OZEL_IHTISAS_KOMISYONLARI/files/ato_basel.pdf-matbaa.pdf
www.tcmb.gov.tr/kutuphane/TURKCEtezleruzmanliktezin.pdf
<http://www.finanskulup.org.tr/assets/makale/M.Hsan.Eken.Basel.Rating.pdf>
www.tcmb.gov.tr/kutuphane/TURKCEtezlerayseniscan.pdf
<http://www.mazars.com.tr/publishDocument.php?id=1329>
www.akademiagitim.com.tr/makale.php%3Fislem%3Ddetay%26makaleid%3D49+basel+%C4%B1%C4%B1+teminatlar+babu%C5%9F%C3%A7u&hl=tr&ct=clnk&cd=1&gl=tr
www.kto.org.tr/tr/dergi/dergiyazioku.asp%3Fyno%3D425%26ano%3D51+Bankalar+risk+profillerine+ve+stratejilerine+uygun+sermaye+yeterliliklerini+de%C4%9Ferlendirebilecekleri+bir+s%C3%BCre+saahip+olmal%C4%B1d%C4%B1rlar&hl=tr&ct=clnk&cd=1&gl=tr
<http://www.atonet.org.tr/yeni/index.php?p=276&l=1>
www.deloitteacademy.com.tr/UserFiles/Documents/distilled%20Basel%202%20bankacilik%20d%C3%BCzenlemeleri.pdf
<http://www.pwc.com/extweb/service.nsf/docid/53dfc9b10f68efae8025713f0028b3e7>
http://www.jcravrasyarating.com/dosyalar/basel_ii_icsel_derecelendirme_yaklasimlari.pdf

7. ÖZGEÇMİŞ

3 Ekim 1982'de Kırklareli'de doğan Sibel ATLI, ilkokulu İzmir Fevzi Özakat İlkokulu'nda okumuştur. 1993 yılında İzmir Özel Türk Koleji'nde okumaya başlamış, bir yıl İngilizce hazırlık eğitimi almış ve ortaokul, liseyi de aynı okulda okuduktan sonra 2000 yılında Kolejden mezun olmuştur. İyi derecede İngilizcesi ve başlangıç seviyesinde de Almanca yabancı dil bilgisi mevcuttur.

2001 yılında İstanbul Haliç Üniversitesi İşletme Fakültesi Türkçe Bölümünü kazanmış ve ailesi İzmir’de yaşamaya devam ederken kendisi İstanbul’da ikamet etmeye başlamıştır. İşletme Fakültesi 4. sınıfta okurken bankacılık ve sigortacılığa duyduğu ilgiden 2004 yılında Anadolu Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Bölümünde okumaya başlamış ve halen devam etmektedir. Haliç Üniversitesi 4 senelik İşletme Bölümü’nden 2005 yılında 85,06 not ortalamasıyla Bölüm birincisi olarak mezun olmuştur. 2005-2006 yılında Haliç Üniversitesi’nde İşletme Yüksek Lisansı yapmaya başlamıştır. 2006 yılında Sirkeci Group adlı Ev Tekstili, Akaryakıt, Sigorta gibi alanlarda faaliyet gösteren çok ortaklı şirketler topluluğunda çalışma hayatına atılmıştır. Sermaye Piyasası Kurulu’nun düzenlemiş olduğu “Kredi Derecelendirme Uzmanlığı” Lisanslama Sertifikası ve Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik Belgesi almak hedefleri arasında öncelikli sırada yer almaktadır.